

Briuselis, 2020 07 10
COM(2020) 306 final

**KOMISIJOS KOMUNIKATAS EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI, EUROPOS
CENTRINIAM BANKUI, EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ
KOMITETUI IR REGIONŲ KOMITETUI**

2020 m. ES teisingumo rezultatų suvestinė

1. ĮVADAS

Veiksmingos teisingumo sistemos yra būtinos tam, kad būtų įgyvendinamos ES teisės normos, būtų laikomasi teisinės valstybės principo ir būtų gerbiamos pamatinės ES vertybės. Nacionaliniai teismai, taikydami ES teisę, atlieka ES teismų funkcijas. Būtent jie pirmiausia užtikrina, kad būtų veiksmingai ginamos ES teisės normose įtvirtintos teisės ir vykdomos nustatytos pareigos (ES sutarties 19 straipsnis).

Veiksmingos teisingumo sistemos itin svarbios ir tam, kad būtų užtikrintas tarpusavio pasitikėjimas, investicijoms palankus klimatas ir ilgalaikio augimo tvarumas. Dėl šios priežasties nacionalinių teisingumo sistemų veiksmingumo, kokybės ir nepriklausomumo didinimas ir toliau yra vienas iš Europos semestro – ES metinio ekonominės politikos koordinavimo ciklo – prioritetų. 2020 m. metinėje tvaraus augimo strategijoje, kurioje išdėstyta ES ekonomikos ir užimtumo politikos strategija ir pabrėžiama, kad tvarumas ir socialinė įtrauktis sudaro kuriamos ES ekonomikos politikos pagrindą, pakartojama, kad veiksmingos teisingumo sistemos ir valstybių narių verslo aplinka yra tarpusavyje susijusios. Tinkamai veikiančios, visiškai nepriklausomos teisingumo sistemos gali padaryti teigiamą poveikį investicijoms, tad padeda didinti našumą ir konkurencingumą. Jos yra svarbios ir tada, kai reikia užtikrinti veiksmingą sutarčių ir administracinių sprendimų vykdymą kitose valstybėse ar spręsti ginčus, o tai labai svarbu bendrosios rinkos veikimui ⁽¹⁾.

Atsižvelgiant į tai, ES teisingumo rezultatų suvestinėje pateikta metinė įvairių rodiklių apžvalga, kurioje ypač daug dėmesio skiriama pagrindiniams veiksmingų teisingumo sistemų parametrams: veiksmingumui, kokybei ir nepriklausomumui. 2020 m. suvestinėje išsamiau aptariami visų trijų parametrų rodikliai. Kadangi suvestinė parengta pagal 2012–2019 m. duomenis, o 2020 m. duomenys į ją neįtraukti, COVID-19 krizės padariniai joje neatsispindi.

– Europos teisinės valstybės mechanizmas –

Kaip paskelbta Komisijos Pirmininkės Ursulos von der Leyen politinėse gairėse, Komisija sukūrė visapusišką Europos teisinės valstybės mechanizmą, kad galėtų dar atidžiau stebėti padėtį valstybėse narėse. Teisinės valstybės mechanizmas veiks kaip prevencinė priemonė, padėsianti gilinti dialogą ir bendrą teisinės valstybės problemų supratimą. Pagrindiniai jo ypatumai aptarti Komisijos 2019 m. komunikate „Teisinės valstybės principo stiprinimas Sąjungoje. Veismų planas“. Naujajame mechanizme bus remiamasi metine ataskaita dėl teisinės valstybės, kurioje bus pateikiama apibendrinta informacija apie svarbiausius – ir teigiamus, ir neigiamus – valstybėse narėse įvykusius pokyčius. Rengiant ataskaitą bus remiamasi įvairiais informacijos šaltiniais, tarp jų – ES teisingumo rezultatų suvestine.

¹ Žr. Komisijos komunikatą Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Kliūčių bendrojoje rinkoje nustatymas ir šalinimas“ COM(2020) 93 ir prie jo pridedamą Komisijos tarnybų darbinį dokumentą SWD(2020) 54.

Kas yra ES teisingumo rezultatų suvestinė?

ES teisingumo rezultatų suvestinė – metinė lyginamoji informacinė priemonė, kuria ES ir valstybės narės siekiama padėti užtikrinti didesnę savo nacionalinių teisingumo sistemų veiksmingumą pateikiant objektyvius, patikimus ir palyginamus duomenis apie tam tikrus rodiklius, svarbius vertinant visų valstybių narių teisingumo sistemų veiksmingumą, kokybę ir nepriklausomumą. Rezultatų suvestinė nėra bendra reitingavimo sistema, veikiau tai visų teisingumo sistemų veikimo apžvalga remiantis visoms valstybėms narėms aktualiais rodikliais.

Rezultatų suvestinė neskatinama jokia konkrečia tipo teisingumo sistema ir visos valstybės narės vertinamos vienodai.

Kad ir koks būtų nacionalinės teisingumo sistemos modelis ar teisės tradicija, kuria ji pagrįsta, esminiai veiksmingos teisingumo sistemos parametrai yra veiksmingumas, kokybė ir nepriklausomumas. Su šiais trimis kriterijais susiję duomenys turėtų būti nagrinėjami kartu, nes visi trys elementai dažnai būna tarpusavyje susiję (iniciatyvos, kuriomis siekiama patobulinti vieną iš šių elementų, gali turėti įtakos kitam elementui).

Rezultatų suvestinėje daugiausia dėmesio skiriama civilinėms bei komercinėms ginčo byloms ir administracinėms byloms – taip remiamos valstybių narių pastangos kurti investicijoms, verslui bei piliečiams palankesnę aplinką. Rezultatų suvestinė yra lyginamoji priemonė, nuolat tobulinama palaikant dialogą su valstybėmis narėmis ir Europos Parlamentu ⁽²⁾. Jos paskirtis – nustatyti esminius veiksmingos teisingumo sistemos parametrus ir pateikti aktualius metinius duomenis.

Kokia yra ES teisingumo rezultatų suvestinės sudarymo metodika?

Rezultatų suvestinei sudaryti naudojami įvairūs informacijos šaltiniai. Didelę kiekybinių duomenų dalį teikia Europos Tarybos Europos veiksmingo teisingumo komisija (CEPEJ), su kuria Komisija yra sudariusi sutartį dėl specialaus kasmetinio tyrimo. Tai yra 2012–2018 m. laikotarpio duomenys, kuriuos valstybės narės pateikė pagal CEPEJ metodiką ⁽³⁾. Tyrime taip pat pateikiama išsamių pastabų ir sudaromos konkrečių šalių informacijos suvestinės, kuriose geriau atskleidžiamos aplinkybės. Į jas reikėtų atsižvelgti nagrinėjant diagramose pateiktus duomenis ⁽⁴⁾.

Iš CEPEJ surinktų duomenų apie proceso trukmę matyti, kokia yra bylų nagrinėjimo trukmė, t. y. apskaičiuotoji teismo proceso trukmė (remiantis dar neišnagrinėtų ir išspręstų bylų skaičiaus santykiu). Iš duomenų apie tai, kiek veiksmingai teismai taiko ES teisę konkrečiose srityse, matyti, kokia yra vidutinė proceso trukmė, apskaičiuota remiantis faktine teismo bylų nagrinėjimo trukme. Pažymėtina, kad įvairiose vienos valstybės narės vietovėse, visų pirma miestų centruose, kur dėl vykdomos komercinės veiklos gaunamų bylų skaičius gali būti didesnis, teismo proceso trukmė gali gerokai skirtis.

Kiti 2010–2019 m. duomenų šaltiniai ⁽⁵⁾: nacionalinių teisingumo sistemų kontaktinių asmenų grupė ⁽⁶⁾, Europos teismų tarybų tinklas (angl. ENCJ) ⁽⁷⁾, ES aukščiausiųjų teismų pirmininkų tinklas (angl. NPSJC)

² Pvz., 2018 m. gegužės 29 d. Europos Parlamento rezoliucija dėl 2017 m. ES teisingumo rezultatų suvestinės (P8_TA(2018)0216).

³ Siekiant sumažinti laikotarpių skirtumą, 2020 m. ES teisingumo rezultatų suvestinėje CEPEJ duomenų baziniais metais laikomi 2012 m., o 2019 m. suvestinėje naudoti duomenys nuo 2010 m.

⁴ https://ec.europa.eu/info/strategy/justice-and-fundamental-rights/effective-justice/eu-justice-scoreboard_en.

⁵ Vienoje diagramoje (48) vis dėlto panaudoti 2010 m. duomenys, nes kai kuriose valstybėse narėse apklausa apie nepriklausomumą renkant duomenis Pasaulinei konkurencingumo ataskaitai buvo atlikta 2010, 2011 arba 2012 m.

⁶ Kad ES teisingumo rezultatų suvestinę rengti būtų lengviau, taip pat siekdama paskatinti dalytis geriausia teisingumo sistemų veiksmingumo didinimo patirtimi, Komisija paprašė valstybių narių paskirti po du kontaktinius asmenis – vieną iš teisminių institucijų, o kitą iš teisingumo misterijos. Ši neformali grupė reguliariai rengia susitikimus.

⁷ ENCJ vienija nuo įstatymų vykdomosios ir leidžiamosios valdžios nepriklausomas valstybių narių nacionalines institucijas, kurios yra atsakingos už paramą teismams, kad šie galėtų nepriklausomai vykdyti teisingumą. <https://www.encj.eu/>.

(⁸), ES valstybių tarybų ir aukščiausiųjų administracinių teismų asociacija (angl. ACA-Europe) (⁹), Europos konkurencijos tinklas (EKT) (¹⁰), Ryšių komitetas (angl. COCOM) (¹¹), Europos intelektinės nuosavybės teisių pažeidimų stebėsenos centras (¹²), Vartotojų apsaugos bendradarbiavimo tinklas (angl. CPC) (¹³), Kovos su pinigų plovimu ir teroristų finansavimu ekspertų grupė (angl. EGMLTF) (¹⁴), Eurostatas (¹⁵), Europos teisėjų mokymo tinklas (ETMT) (¹⁶) ir Pasaulio ekonomikos forumas (PEF) (¹⁷).

Ilgainiui rezultatų suvestinės rengimo metodika buvo dar patobulinta glaudžiai bendradarbiaujant su nacionalinių teisingumo sistemų kontaktinių asmenų grupe, visų pirma pasitelkiant (kasmet atnaujinamą) klausimyną ir renkant duomenis apie tam tikrus teisingumo sistemų veikimo aspektus.

Toliau didėja duomenų, ypač apie teisingumo sistemų veiksmingumo rodiklius, prieinamumas, nes daugelis valstybių narių investavo į savo pajėgumus rengti geresnę teisingumo statistiką. Kai tebėra su duomenų rinkimu ar teikimu susijusių sunkumų, taip yra dėl statistinių pajėgumų trūkumo arba dėl to, kad nacionalinės kategorijos, pagal kurias renkami duomenys, tiksliai neatitinka rengiant rezultatų suvestinę naudojamų duomenų kategorijų. Atvejų, kai duomenų spraga atsirado dėl nepakankamos nacionalinių institucijų suteiktos informacijos, buvo labai mažai. Komisija toliau ragina valstybes nars šalinti tokias duomenų spragas.

Kaip ES teisingumo rezultatų suvestinė prisideda prie Europos semestro veiklos?

Rezultatų suvestinėje pateikiama duomenų, svarbių vertinant nacionalinių teisingumo sistemų veiksmingumą, kokybę ir nepriklausomumą, taip siekiant padėti valstybėms narėms didinti savo nacionalinių teisingumo sistemų veiksmingumą. Rezultatų suvestinėje palyginama informacija apie teisingumo sistemas, todėl yra lengviau nustatyti trūkumus ir geriausią patirtį, taip pat stebėti kylančius sunkumus ir padarytą pažangą. Vykdam Europos semestro ciklą ir palaikant dvišalį dialogą su atitinkamomis nacionalinėmis institucijomis ir atitinkamais suinteresuotaisiais subjektais atliekami konkrečių šalių vertinimai. Šis vertinimas aptariamas per Europos semestrą teikiamose metinėse šalių

⁸ NPSJC veikia kaip forumas, kuriame Europos institucijoms suteikiama galimybė aukščiausiųjų teismų prašyti pateikti nuomonę ir užmegzti su jais artimesnius ryšius skatinant diskusijas ir dalijimąsi idėjomis. <http://network-presidents.eu/>.

⁹ Asociacijos „ACA-Europe“ nariai – ES Teisingumo Teismas ir kiekvienos ES valstybės narės valstybės taryba arba aukščiausiasis administracinis teismas. <http://www.juradmin.eu/index.php/en/>.

¹⁰ EKT sukurtas kaip forumas, kuriame Europos konkurencijos institucijos diskutuoja ir bendradarbiauja tais atvejais, kai taikomi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 101 ir 102 straipsniai. EKT yra Tarybos reglamente (EB) Nr. 1/2003 nustatytų glaudaus bendradarbiavimo mechanizmų taikymo pagrindas. Pasitelkdama EKT Komisija bendradarbiauja su visų ES valstybių narių nacionalinėmis konkurencijos institucijomis. http://ec.europa.eu/competition/ecr/index_en.html.

¹¹ COCOM sudaro ES valstybių narių atstovai. Jo pagrindinis vaidmuo – teikti nuomones dėl Komisijos planuojamų su skaitmenine rinka susijusių priemonių projektų. <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/communications-committee>.

¹² Europos intelektinės nuosavybės teisių pažeidimų stebėsenos centras – tai ekspertų ir profesionalių suinteresuotųjų subjektų tinklas. Jo nariai – viešojo ir privačiojo sektorių atstovai, bendradarbiaujantys aktyviai veikiančiose darbo grupėse. <https://euipo.europa.eu/ohimportal/en/web/observatory/home>.

¹³ CPC – už ES vartotojų apsaugos teisės aktų vykdymo užtikrinimą ES ir Europos ekonominės erdvės (EEE) šalyse atsakingų nacionalinių institucijų tinklas. http://ec.europa.eu/internal_market/scoreboard/performance_by_governance_tool/consumer_protection_cooperation_network/index_en.htm.

¹⁴ EGMLTF reguliariai susitinka pasikeisti nuomonėmis ir padėti Komisijai nustatyti politiką bei rengti naujus kovos su pinigų plovimu ir teroristų finansavimu teisės aktus. http://ec.europa.eu/justice/civil/financial-crime/index_en.htm.

¹⁵ Eurostatas yra ES statistikos tarnyba. <http://ec.europa.eu/eurostat/about/overview>.

¹⁶ ETMT yra pagrindinė platforma, kurioje skatinama Europos teisminių institucijų teisėjų mokymo veikla ir jų žinių mainai. Šis tinklas rengia mokymo standartus ir mokymo programas, koordinuoja teisėjų mokymo mainus ir programas, skleidžia mokymo žinias ir skatina ES teisėjų mokymo įstaigų bendradarbiavimą. ETMT vienija maždaug 34 narius, atstovaujančius ES valstybėms ir ES tarptautinėms įstaigoms. <http://www.ejtn.eu/>.

¹⁷ PEF yra tarptautinė viešojo ir privačiojo sektorių bendradarbiavimo organizacija, o jos narės yra įmonės. <https://www.weforum.org/>.

ataskaitose ir jame rezultatų suvestinės išvalgos sujungiamos su kokybine kiekvienos šalies analize, atliekama atsižvelgiant į teisinių sistemų ypatumus ir į bendras aplinkybes atitinkamose valstybėse narėse. Jeigu nustatytas trūkumas makroekonominio požiūriu yra reikšmingas, remdamasi per Europos semestrą atlikta analize, Komisija gali pasiūlyti Tarybai priimti konkrečiai šaliai skirtas rekomendacijas dėl nacionalinių teisingumo sistemų gerinimo konkrečiose valstybėse narėse ⁽¹⁸⁾.

Kodėl veiksmingos teisingumo sistemos yra svarbios kuriant investicijoms palankią verslo aplinką?

Pripažįstama, kad veiksmingos teisingumo sistemos, kuriomis įtvirtinamas teisinės valstybės principas, daro teigiamą ekonominį poveikį. Jeigu teismų sistemose garantuojamas teisių įgyvendinimas, didėja tikimybė, kad kreditoriai teiks paskolas, įmonės atgrasomos nuo oportunistinio elgesio, sumažinamos sandorių sąnaudos ir labiau tikėtina, kad novatoriškos įmonės investuos. Teigiamas gerai veikiančių nacionalinių teisingumo sistemų poveikis ekonomikai patvirtinamas įvairiuose tyrimuose ir akademinėje literatūroje, be kita ko, Tarptautinio valiutos fondo ⁽¹⁹⁾, Europos Centrinio Banko ⁽²⁰⁾, EBPO ⁽²¹⁾, Pasaulio ekonomikos forumo ⁽²²⁾ ir Pasaulio banko ⁽²³⁾ šaltiniuose.

Per vieną iš atliktų tyrimų nustatyta, kad, jei teismo proceso trukmė sutrumpėtų 1 proc. (skaičiuojant pagal bylų nagrinėjimo trukmę ⁽²⁴⁾), gali paspartėti įmonių augimas ⁽²⁵⁾ ir kad 1 proc. didesnė įmonių, vertinančių teisingumo sistemą kaip nepriklausomą, dalis padidintų apyvartą ir našumą ⁽²⁶⁾. Per kitą tyrimą nustatyta teigiama koreliacija tarp to, kaip vertinamas teismų nepriklausomumas, ir tiesioginių užsienio investicijų srautų Vidurio ir Rytų Europoje ⁽²⁷⁾.

Be to, keliuose tyrimuose pabrėžta nacionalinių teisingumo sistemų veiksmingumo svarba įmonėms. Pavyzdžiui, 93 proc. vienoje iš apklausų dalyvavusių didelių bendrovių atsakė, kad visada sistemiškai peržiūri, kaip tose valstybėse, kuriose jos ketina investuoti, laikomasi teisinės valstybės principo (taip pat

¹⁸ Per 2020 m. Europos semestrą Taryba, remdamasi Komisijos pasiūlymu, parengė aštuonioms valstybėms narėms (HR, IT, CY, HU, MT, PL, PT ir SK) skirtas rekomendacijas dėl jų teisingumo sistemų. Be valstybių narių, dėl kurių pateiktas pasiūlymas dėl konkrečioms šalims skirtų rekomendacijų, tam tikrų problemų, susijusių su teisingumo sistemomis, įskaitant teisinės valstybės principo laikymąsi ir teisingumo sistemų nepriklausomumą, patiria dar aštuonios valstybės narės (BE, BG, IE, EL, ES, LV, RO ir SI). Per Europos semestro ciklą Komisija atlieka šių valstybių narių stebėseną. Patiriami sunkumai paminėti toms valstybėms narėms pasiūlytų rekomendacijų konstatuojamosiose dalyse ir toms valstybėms narėms skirtose ataskaitose. Naujausios 2020 m. šalių ataskaitos paskelbtos 2020 m. vasario 26 d. interneto svetainėje https://ec.europa.eu/info/publications/2020-european-semester-country-reports_en

¹⁹ IMF, „Regional Economic Outlook“, November 2017, „Europe: Europe Hitting its Stride“, p. xviii, p. 40, 70, <https://www.imf.org/~media/Files/Publications/REO/EUR/2017/November/eur-booked-print.ashx?la=en>

²⁰ ECB, „Structural policies in the euro area“, June 2018, ECB Occasional Paper Series No 210, <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpops/ecb.op210.en.pdf?3db9355b1d1599799aa0e475e5624651>

²¹ Žr., pvz., „What makes civil justice effective?“, *OECD Economics Department Policy Notes*, No. 18, June 2013; „The Economics of Civil Justice: New Cross-Country Data and Empirics“, *OECD Economics Department Working Papers*, No. 1060.

²² Pasaulio ekonomikos forumas, „The Global Competitiveness Report 2019“, October 2019: <https://www.weforum.org/reports/global-competitiveness-report-2019>.

²³ Pasaulio banko 2017 m. ataskaita „World Development Report 2017: Governance and the Law, Chapter 3: The role of law“, p. 83, 140, <http://www.worldbank.org/en/publication/wdr2017>.

²⁴ Bylų nagrinėjimo trukmės rodiklis yra neišspręstų bylų skaičius, padalytas iš išspręstų bylų skaičiaus metų pabaigoje ir padaugintas iš 365 (dienų). Tai standartinis Europos veiksmingo teisingumo komisijos (CEPEJ) apibrėžtas rodiklis. http://www.coe.int/t/dghl/cooperation/cepej/evaluation/default_en.asp

²⁵ Vincenzo Bove ir Leandro Elia, „The judicial system and economic development across EU Member States“, JRC Technical Report, EUR 28440 EN, Publications Office of the EU, Luxembourg, 2017, http://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/bitstream/JRC104594/jrc104594_2017_the_judicial_system_and_economic_development_across_eu_member_states.pdf

²⁶ *Ten pat.*

²⁷ „Effect of judicial independence to FDI into Eastern Europe and South Asia“, Bülent Dogru; 2012, MPRA Munich Personal RePEc Archive, https://mpra.ub.uni-muenchen.de/40471/1/MPRA_paper_40322.pdf. Į tyrimą buvo įtrauktos šios ES valstybės narės: BG, HR, CZ, EE, HU, LV, LT, RO, SK ir SI.

peržiūri ir teismų nepriklausomą) ⁽²⁸⁾. Beveik pusė kitoje apklausoje dalyvavusių mažųjų ir vidutinių įmonių atsakė, kad pagrindinės priežastys, dėl kurių nepradėjo teismo proceso dėl intelektinės nuosavybės teisių (INT) pažeidimų, buvo teismo proceso išlaidos ir tai, kad teismo procesas truktų pernelyg ilgai ⁽²⁹⁾. Komisijos komunikate „Kliūčių bendrojoje rinkoje nustatymas ir šalinimas“ ⁽³⁰⁾ ir komunikate dėl bendrosios rinkos taisyklių įgyvendinimo plano ⁽³¹⁾ taip pat pateikta įžvalgų dėl veiksmingų teisingumo sistemų svarbos bendrosios rinkos veikimui, ypač verslui.

Kaip Komisija teikdama techninę paramą remia gerų teisingumo reformų įgyvendinimą?

Valstybės narės gali naudotis Komisijos technine parama, kurią teikia Struktūrinių reformų rėmimo generalinis direktoratas pagal struktūrinių reformų rėmimo programą ⁽³²⁾ (2017–2020 m. laikotarpio bendras šios programos biudžetas yra 222,8 mln. EUR). Nuo 2017 m. 16 valstybių narių ⁽³³⁾ jau gavo techninę paramą arba paprašė ją suteikti daugelyje sričių. Tai apima, pavyzdžiui, techninę paramą teismų sistemos veiksmingumo didinimo, teismų žemėlapių pertvarkos, teismų organizavimo, e. teisingumo programų rengimo ar įgyvendinimo ir kibernetinio teisingumo, bylų valdymo sistemų, teisėjų atrankos ir paaugstinimo tarnyboje proceso, teisėjų mokymo ir neteismo vartotojų ginčų sprendimo srityse. 2020 m. gegužės mėn. Komisija taip pat pateikė savo pasiūlymus dėl Ekonomikos gaivinimo plano ⁽³⁴⁾. Ekonomikos gaivinimo plane pasiūlyta **Techninės paramos priemonė** ⁽³⁵⁾, kuri būtų naudojama kaip Struktūrinių reformų rėmimo programos tąsa. Priemonė pasiūlyta atsižvelgiant į programos sėkmę ir į tai, kad ji padėtų Komisijai stiprinti ES valstybių narių institucinius ir administracinius pajėgumus. Pagal šią priemonę valstybės narės galėtų prašyti techninės paramos įvairiose srityse, tarp jų – teisingumo sistemai.

²⁸ The Economist Intelligence Unit „Risk and Return – Foreign Direct Investment and the Rule of Law“, 2015, http://www.biiicl.org/documents/625_d4_fdi_main_report.pdf, p. 22.

²⁹ ES intelektinės nuosavybės tarnybos (EUIPO) 2016 m. intelektinės nuosavybės MVĮ rezultatų suvestinė. https://euipo.europa.eu/tunnel-web/secure/webdav/guest/document_library/observatory/documents/sme_scoreboard_study_2016/Executive-summary_en.pdf.

³⁰ COM(2020) 93 ir SWD(2020) 54.

³¹ Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Ilgalaikis geresnio bendrosios rinkos taisyklių [įgyvendinimo](#) ir vykdymo užtikrinimo veiksmų planas“, COM(2020) 94, ypač žr. 4, 6 ir 18 veiksmus.

³² https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/funding-opportunities/funding-programmes/overview-funding-programmes/structural-reform-support-programme-srsp_en

³³ BE, BG, CZ, EE, EL, ES, HR, IT, CY, LV, HU, MT, PL, PT, SI ir SK.

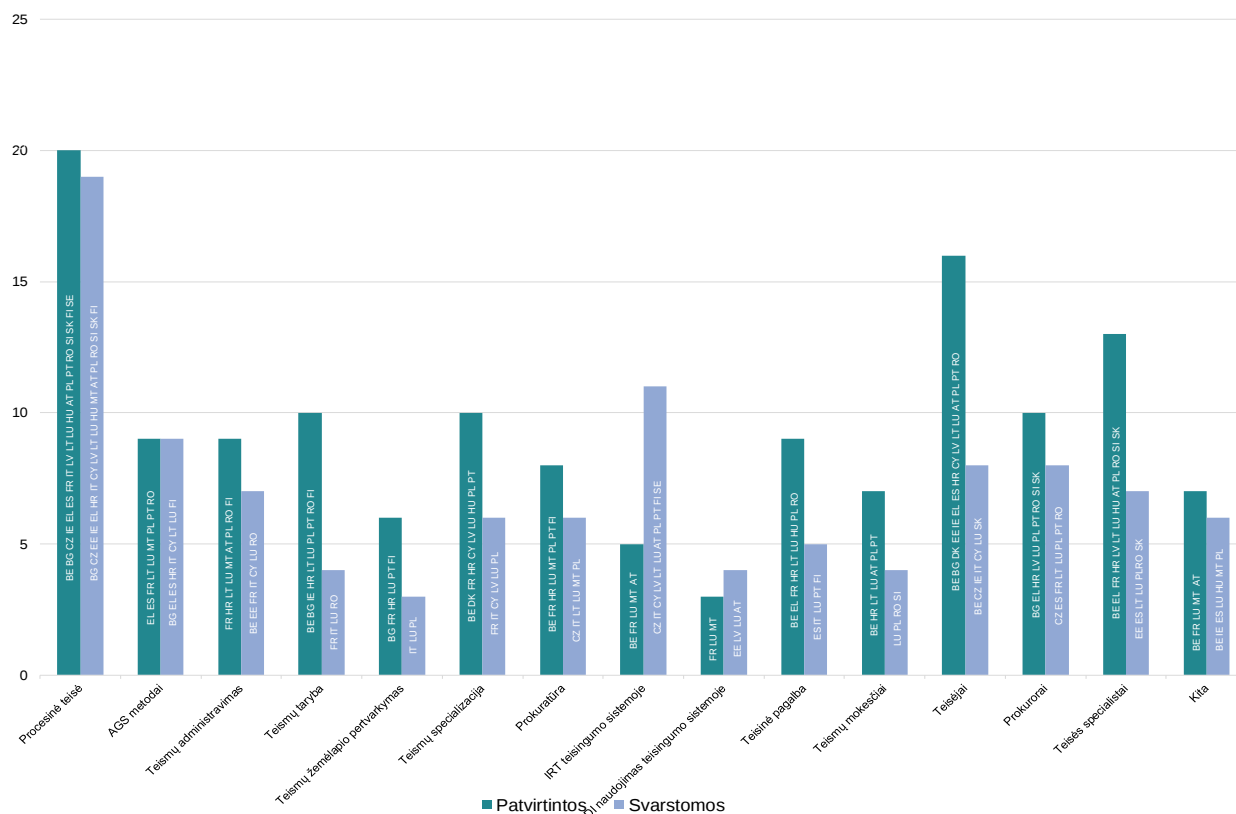
³⁴ Žr. 2020 m. gegužės 27 d. pranešimą spaudai IP/20/940, paskelbtą https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_940

³⁵ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=COM:2020:0409:FIN>

2. BENDROSIOJOS APLINKYBĖS. SVARBIAUSI 2019 M. ĮVYKIAI VYKDANT TEISINGUMO REFORMAS

2019 m. daug valstybių narių toliau stengėsi didinti savo teisingumo sistemų veiksmingumą. 1 diagramoje pateikta atnaujinta patvirtintų ir suplanuotų priemonių apžvalga pagal įvairias reformas vykdančių valstybių narių teisingumo sistemų funkcines sritis.

1 diagrama. Su teisingumo sistemomis susijusi teisėkūros ir reguliavimo veikla 2019 m. (kiekvienoje valstybėje narėje patvirtintos priemonės ir svarstomos iniciatyvos) (šaltinis: Europos Komisija ⁽³⁶⁾)

2019 m. daugelis valstybių narių, kuriose buvo vykdoma arba planuojama daug teisėkūros veiklos, ir toliau ypač daug dėmesio skyrė procesinei teisei. Intensyvesnių veiksmų imtasi pertvarkant teisėjų statusą, teisininkams ir prokurorams taikomas taisykles. Palyginti su praėjusia ES teisingumo rezultatų suvestine, įvairios priemonės teismų ir teismų tarybų administravimo srityse buvo tvirtinamos dar sparčiau, nes valstybės narės ėmė vykdyti veiksmus, apie kuriuos pranešė anksčiau. Kitose srityse, pavyzdžiui, teisingumo sistemos skirtų informacinių ir ryšių technologijų (IRT) plėtros ir teismų žemėlapių pertvarkymo srityje, vykdyta veikla sulėtėjo. Kai kurios valstybės narės savo teisingumo sistemose jau aktyviai naudoja arba bent planuoja pradėti naudoti dirbtinį intelektą. Dar kartą galima pažymėti, kad apžvalgos rezultatai patvirtina, jog teisingumo reformoms įvykdyti reikia laiko, – kartais nuo pirmo pranešimo apie reformas iki reikiamų teisėkūros ir reguliavimo priemonių patvirtinimo ir realaus jų įgyvendinimo praeina keleri metai.

³⁶ Informacija surinkta bendradarbiaujant su 26 valstybių narių nacionalinių teisingumo sistemų kontaktinių asmenų grupe. Vokietija paaiškino, kad šalyje įgyvendinama keletas su teisminėmis institucijomis susijusių reformų, tačiau reformų proceso taikymo sritis ir mastas 16 federalinių žemių gali skirtis.

3. 2020 M. ES TEISINGUMO REZULTATŲ SUVESTINĖS PAGRINDINĖS IŠVADOS

Pagrindiniai veiksmingos teisingumo sistemos parametrai – veiksmingumas, kokybė ir nepriklausomumas. Rezultatų suvestinėje pateikiami visų šių trijų parametru rodikliai.

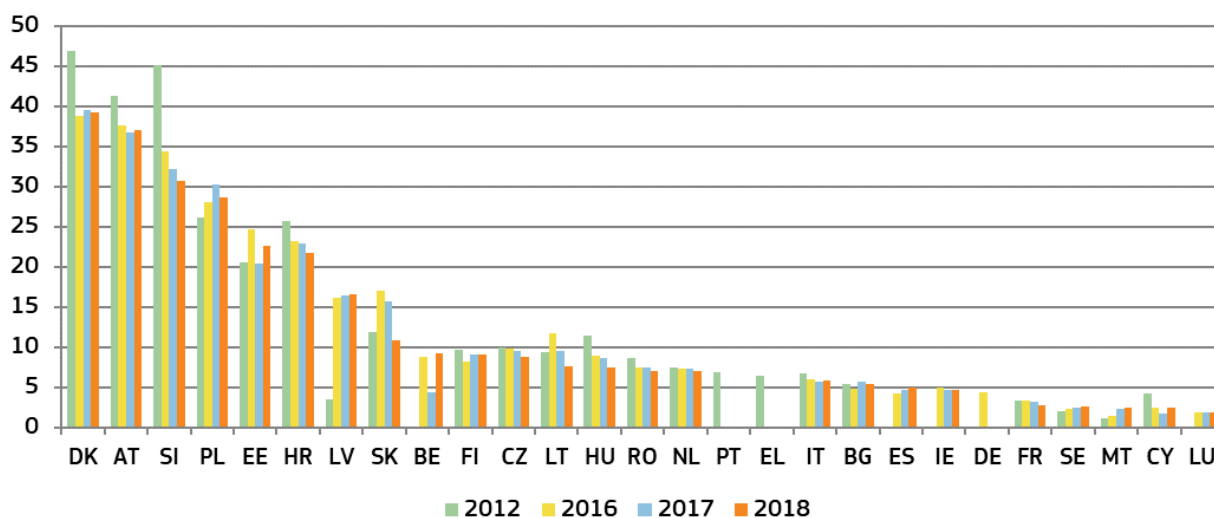
3.1. Teisingumo sistemų veiksmingumas

Rezultatų suvestinėje pateikiami rodikliai, pagal kuriuos vertinamas proceso veiksmingumas bendrose civilinių, komercinių ir administracinių bylų srityse, taip pat konkrečiose srityse, kuriose administracinės institucijos ir teismai taiko ES teisę⁽³⁷⁾.

3.1.1. Gaunamų bylų skaičiaus pokyčiai

Gaunamų bylų skaičius daugumos valstybių narių nacionalinėse teisingumo sistemose sumažėjo ir iš esmės tebėra mažesnis už 2012 m. lygį, nors įvairiose valstybėse narėse šis skaičius ir toliau labai skiriasi (2 diagrama). Iš to matyti, kaip svarbu ir toliau stengtis užtikrinti teisingumo sistemų veiksmingumą.

2 diagrama. Gaunamų civilinių, komercinių, administracinių ir kitų bylų skaičius 2012–2018 m. (*) (pirmosios instancijos teismuose, 100 gyventojų) (šaltinis: CEPEJ tyrimas⁽³⁸⁾)

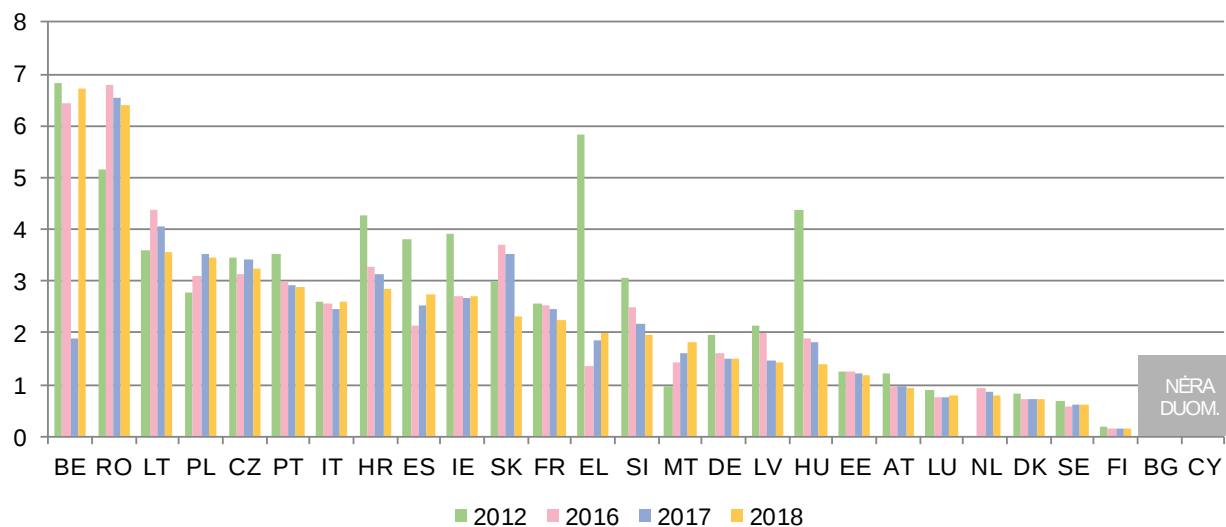

(*) Pagal CEPEJ metodiką ši kategorija apima visas civilines ir komercines ginčo ir ne ginčo bylas, ne ginčo žemės kadastro ir įmonių registro bylas, kitas registro bylas, kitas ne ginčo bylas, administracinės teisės bylas ir kitas nebaudžiamąsias bylas. Metodikos pakeitimų padaryta LV (jie atgaline data pritaikyti 2016 ir 2017 m.), SK ir SE (2016 ir 2017 m. duomenys buvo pakoreguoti, kad migracijos bylos būtų priskirtos prie administracinių bylų, laikantis CEPEJ metodikos).

³⁷ Kad teisingumo sistema būtų veiksminga, taip pat svarbu užtikrinti teismo sprendimų vykdymą. Tačiau daugumoje valstybių narių palyginamų duomenų nėra.

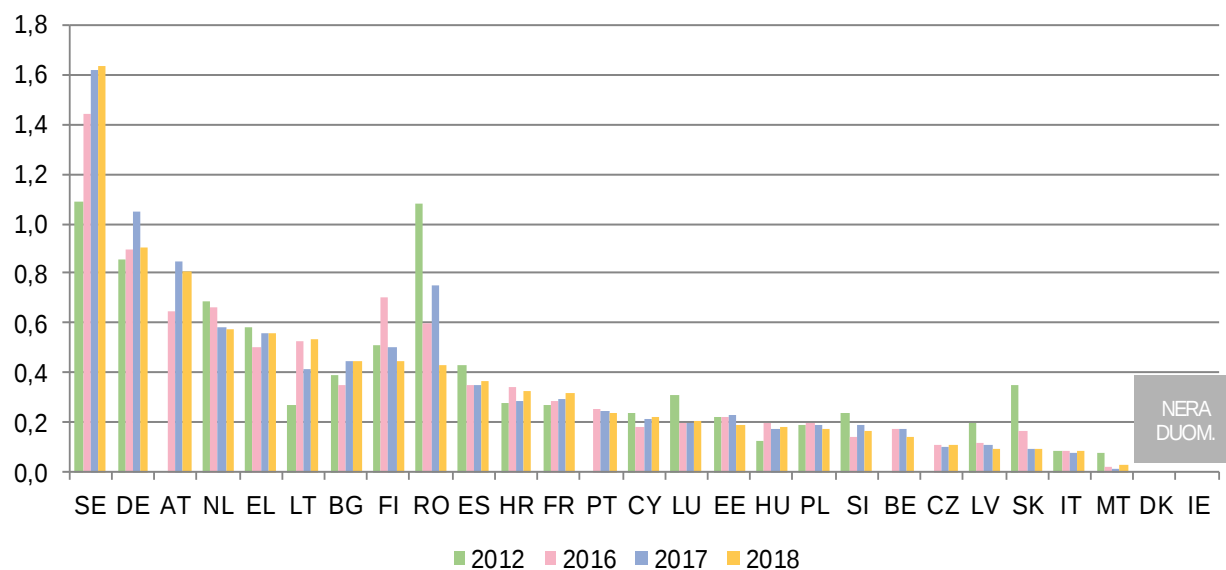
³⁸ ES valstybių narių teismų sistemų veikimo 2019 m. tyrimas, kurį Komisijai parengė CEPEJ sekretoriatas. https://ec.europa.eu/info/strategy/justice-and-fundamental-rights/effective-justice/eu-justice-scoreboard_en

3 diagrama. Gaunamų civilinių ir komercinių ginčo bylų skaičius 2012–2018 m. (*) (pirmosios instancijos teismuose, 100 gyventojų) (šaltinis: CEPEJ tyrimas)

(*) Pagal CEPEJ metodiką civilinės ir komercinės ginčo bylos yra susijusios su šalių ginčais, pavyzdžiui, dėl sutarčių. Priešingai, civilinės ir komercinės ne ginčo bylos yra susijusios su neginčijamais procesiniais veiksmiais, pvz., neginčijamais mokėjimo pavedimais. EL ir SK padaryta metodikos pakeitimų. Į NL duomenis įtrauktos ne ginčo bylos.

4 diagrama. Gaunamų administracinių bylų skaičius 2012–2018 m. (*) (pirmosios instancijos teismuose, 100 gyventojų) (šaltinis: CEPEJ tyrimas)

(*) Pagal CEPEJ metodiką administracinės teisės bylos yra susijusios su fizinių asmenų ginčais su vietos, regioninės ar nacionalinės valdžios institucijomis. DK ir IE: administracinės bylos atskirai neregistruojamos. 2018 m. RO kai kurias administracines procedūras pripažino neteisminėmis. EL, SK ir SE atlikta metodikos pakeitimų. SE migracijos bylos priskirtos prie administracinių bylų (taikoma atgaline tvarka 2016 ir 2017 m.).

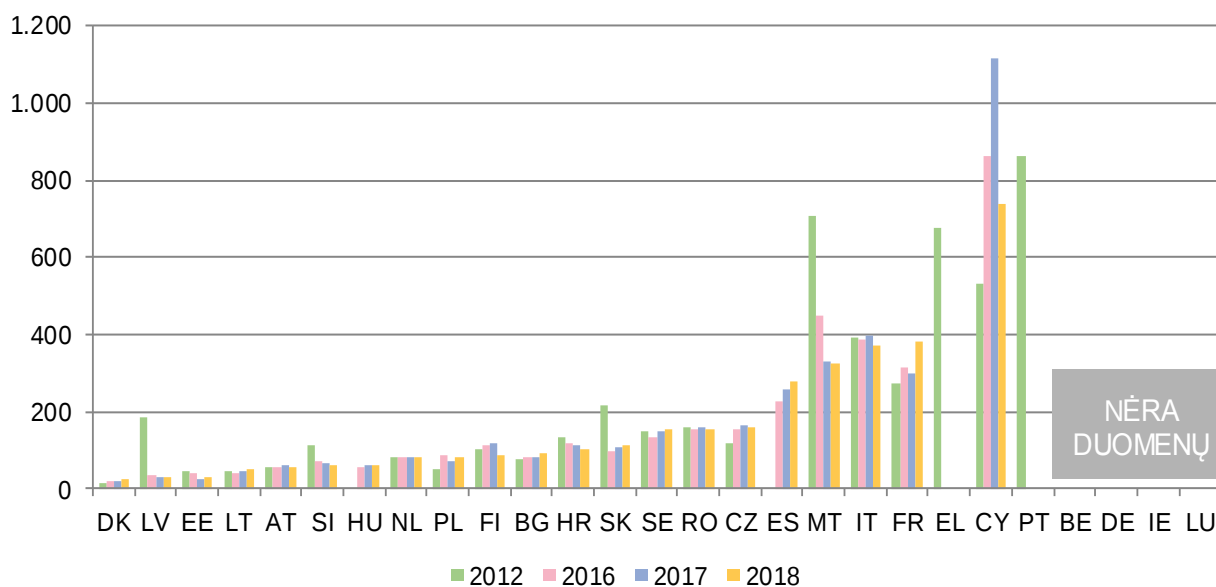
3.1.2. Bendrieji duomenys apie veiksmingumą

Teismo proceso veiksmingumas bendrose civilinių, komercinių ir administracinių bylų srityse apibūdinamas šiais rodikliais: numatoma proceso trukmė (bylų nagrinėjimo trukmė), bylų išnagrinėjimo rodikliu ir neišnagrinėtų bylų skaičiumi.

– Įvertinta proceso trukmė –

Proceso trukmė yra įvertintas laikotarpis (dienomis), reikalingas bylai išspręsti teisme, t. y. sprendimui pirmosios instancijos teisme priimti. Bylų nagrinėjimo trukmės rodiklis yra neišspręstų bylų skaičius, padalytas iš išspręstų bylų skaičiaus metų pabaigoje ir padaugintas iš 365 (dienų) ⁽³⁹⁾. Apskaičiuotas dydis parodo, kiek mažiausiai laiko teismui reikės bylai išspręsti, jeigu kitos darbo sąlygos nesikeis. Kuo vertė didesnė, tuo didesnė tikimybė, kad teismo sprendimui priimti reikės daugiau laiko. Diagramose daugiausia pateikti pirmosios instancijos teismų proceso duomenys ir, jei turima duomenų, šie duomenys palyginti su 2012, 2016, 2017 ir 2018 m. duomenimis ⁽⁴⁰⁾. Dviejose diagramose parodyta bylų nagrinėjimo trukmė civilinėse ir komercinėse ginčo bylose ir administracinėse bylose, nagrinėtose visų instancijų teismuose (pagal 2018 m. duomenis), o vienoje diagramoje parodyta vidutinė proceso trukmė pinigų plovimo bylose, nagrinėtose pirmosios ir antrosios instancijos teismuose.

5 diagrama. Įvertinta civilinių, komercinių, administracinių ir kitų bylų nagrinėjimo trukmė 2012–2018 m. (*) (pirmosios instancijos teismuose, dienomis) (šaltinis: CEPEJ tyrimas)

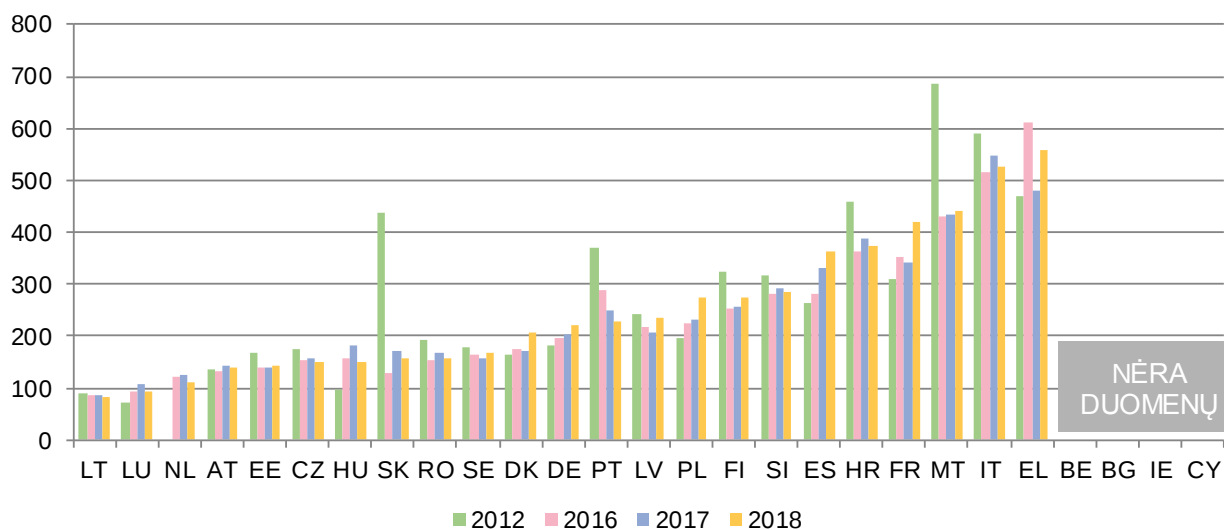
(*) Pagal CEPEJ metodiką ši kategorija apima visas civilines ir komercines ginčo ir ne ginčo bylas, ne ginčo žemės kadastro ir įmonių registro bylas, kitas registro bylas, kitas ne ginčo bylas, administracinės teisės bylas ir kitas nebaudžiamąsias bylas. **SK** atlikta metodikos pakeitimų. **CZ** ir **SK** (iki 2016 m.) duomenys apie neišnagrinėtas bylas apima visų instancijų teismus. **LV**: skaičiai labai sumažėjo dėl teismų sistemos reformos ir dėl to, kad Teismų informacinėje sistemoje buvo atliktas klaidų patikrinimas ir duomenys ištaisyti.

³⁹ Proceso trukmė, bylų išnagrinėjimo rodiklis ir neišnagrinėtų bylų skaičius yra standartiniai CEPEJ nustatyti rodikliai: http://www.coe.int/t/dghl/cooperation/cepej/evaluation/default_en.asp

⁴⁰ Tokie metai pasirinkti tam, kad būtų išlaikyta septynerių metų perspektyva, pradedant nuo 2012 m., ir kartu tam, kad diagramose nebūtų pateikiama pernelyg daug duomenų. 2010, 2013, 2014 ir 2015 m. duomenys pateikti CEPEJ ataskaitoje.

6 diagrama. Įvertinta civilinių ir komercinių ginčo bylų nagrinėjimo trukmė 2012–2018 m.

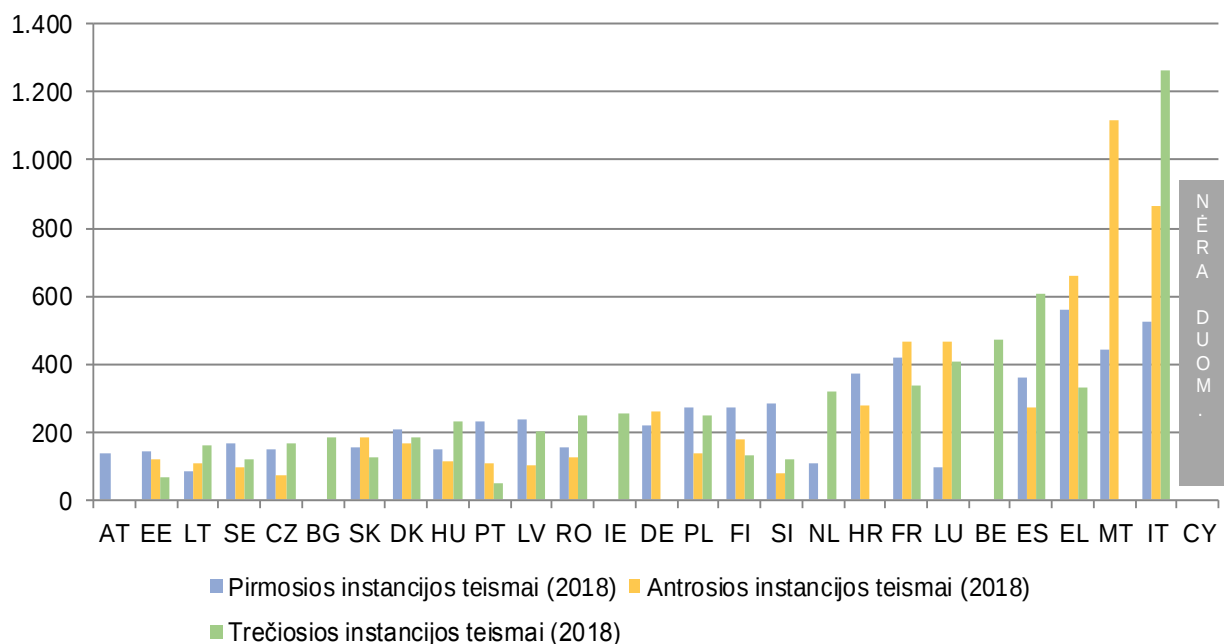
(*) (pirmosios instancijos teismuose, dienomis) (šaltinis: CEPEJ tyrimas)

(*) Pagal CEPEJ metodiką civilinės ir komercinės ginčo bylos yra susijusios su šalių ginčais, pavyzdžiui, dėl sutarčių. Priešingai, civilinės ir komercinės ne ginčo bylos yra susijusios su neginčijamais procesiniais veiksmais, pvz., neginčijamais mokėjimo pavedimais. **EL** ir **SK** atlikta metodikos pakeitimų. **CZ** ir **SK** (iki 2016 m.) duomenys apie neišnagrinėtas bylas apima visų instancijų teismus. **NL** duomenys apima duomenis apie ne ginčo bylas.

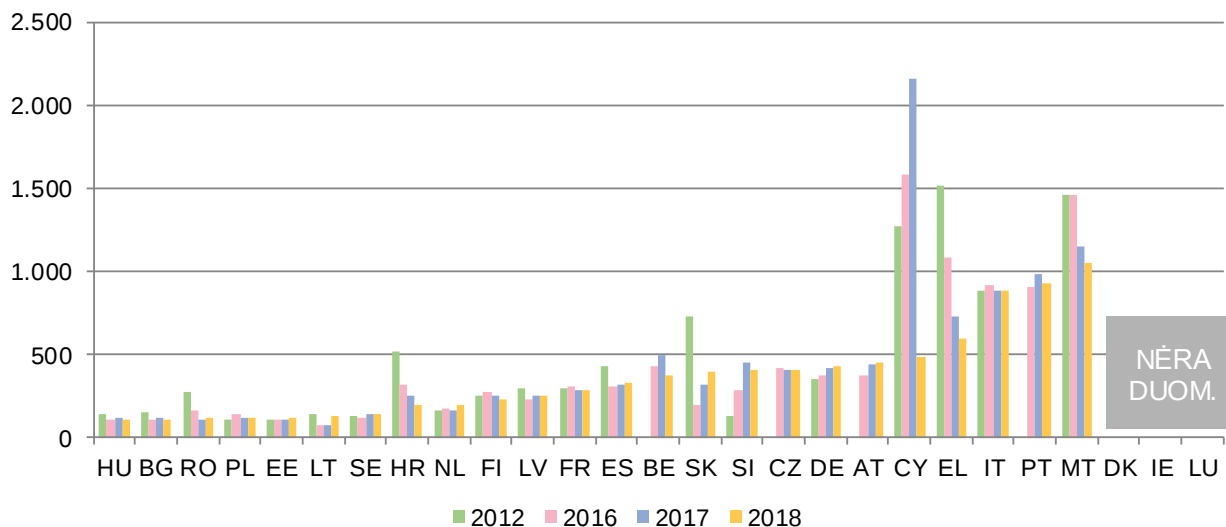
7 diagrama. Įvertinta civilinių ir komercinių ginčo bylų nagrinėjimo trukmė (*) visu

instancijų teismuose 2018 m. (pirmosios, antrosios ir trečiosios instancijos teismuose, dienomis) (šaltinis: CEPEJ tyrimas)

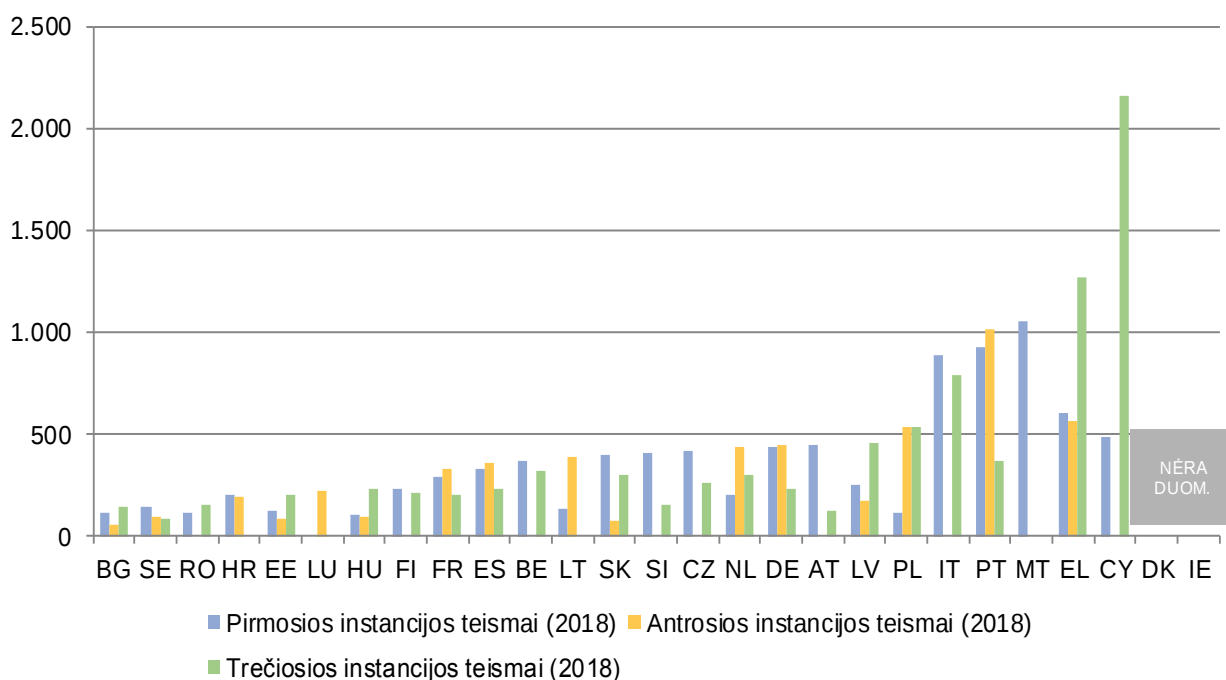
(*) Šalys diagramoje išdėstytos eilės tvarka pagal tai, kurioje valstybėje narėje visose teismų instancijose procesas trunka ilgiausiai. Neturima duomenų apie **BE**, **BG** ir **IE** pirmosios ir antrosios instancijos teismus, apie **NL** antrosios instancijos teismus, apie **NL** ir **AT** antrosios ir trečiosios instancijos teismus, apie **DE** ir **HR** antrosios instancijos teismus. **MT** trečiosios instancijos teismų nėra. Kai kuriose valstybėse narėse galimybės kreiptis į trečiosios instancijos teismus gali būti ribotos.

8 diagrama. Įvertinta administracinių bylų nagrinėjimo trukmė 2012–2018 m. (*) (pirmosios instancijos teismuose, dienomis) (šaltinis: CEPEJ tyrimas)

(*) Pagal CEPEJ metodiką administracinės teisės bylos yra susijusios su fizinių asmenų ginčais su vietos, regioninės ar nacionalinės valdžios institucijomis. **EL** ir **SK** atlikta metodikos pakeitimų. **CZ** ir **SK** (iki 2016 m.) duomenys apie neišnagrinėtas bylas apima visų instancijų teismus. **DK** ir **IE** administracinių bylų atskirai neregistruoja. **CY**: 2018 m. išspręstų bylų skaičius padidėjo, nes dalis bylų nagrinėtos kartu, 2 724 konsoliduotos bylos buvo atšauktos, prieš dvejus metus įsteigtas Administracinis teismas.

9 diagrama. Įvertinta administracinių bylų nagrinėjimo trukmė (*) visu instancijų teismuose 2018 m. (pirmosios ir, jei taikoma, antrosios ir trečiosios instancijos teismuose, dienomis) (šaltinis: CEPEJ tyrimas)

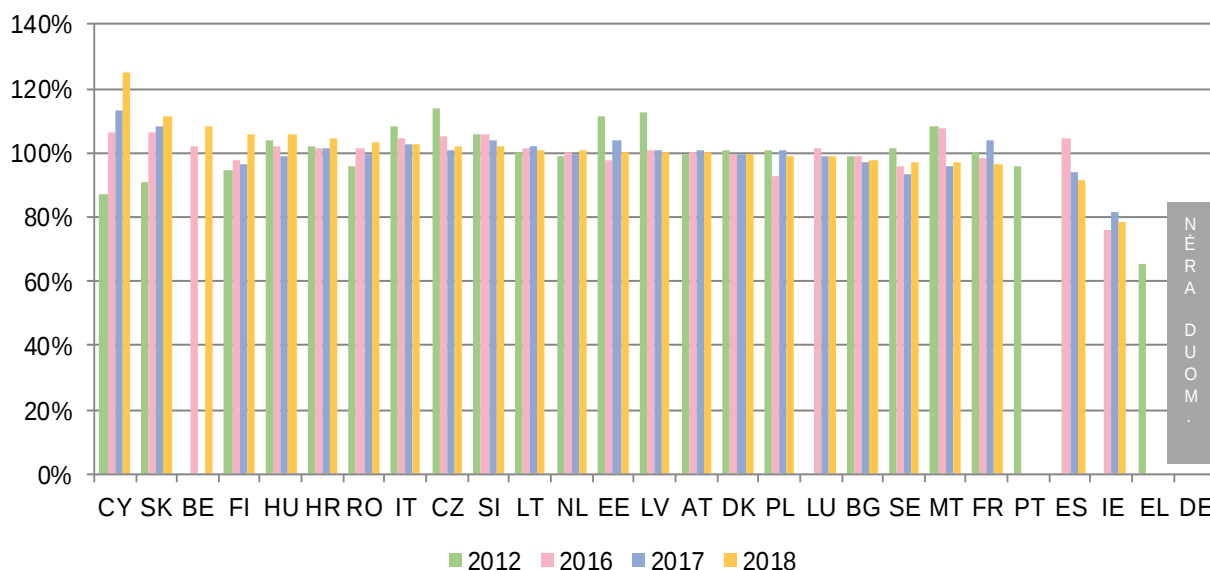

(*) Šalys diagramoje išdėstytos eilės tvarka pagal tai, kurioje valstybėje narėje visose teismų instancijose procesas trunka ilgiausiai. Neturima duomenų: **LU** – apie pirmosios instancijos teismus, **MT** ir **RO** – apie antrosios instancijos teismus, **NL** – apie trečiosios instancijos teismus. **CZ**, **IT**, **CY**, **AT**, **SI** ir **FI** vienintelis apeliacinės instancijos teismas yra aukščiausiasis arba kitas aukštesnės instancijos teismas. **HR**, **LT**, **LU** ir **MT** šio pobūdžio bylų atveju trečiosios instancijos teismų nėra. **BE** kai kurių bylų atveju aukščiausiais administracinis teismas yra pirmosios ir vienintelės instancijos teismas. Kai kuriose valstybėse narėse galimybės kreiptis į trečiosios instancijos teismą gali būti ribotos. **DK** ir **IE**: administracinės bylos atskirai neregistruojamos.

– Bylų išnagrinėjimo rodiklis –

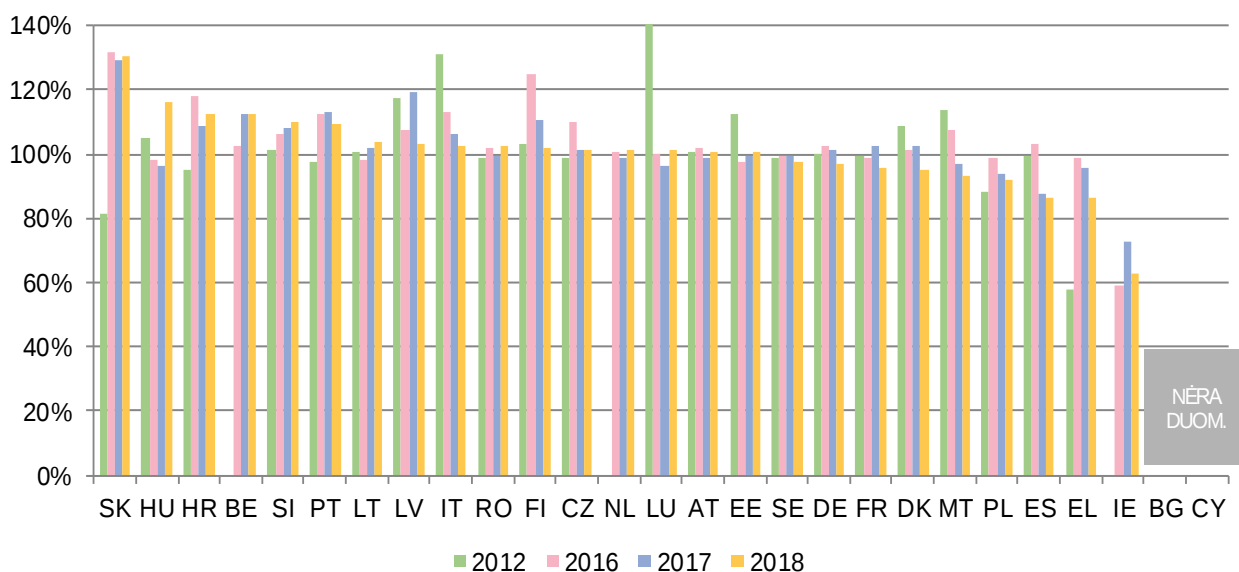
Bylų išnagrinėjimo rodiklis – tai išspręstų ir gaunamų bylų santykis. Jis parodo, ar teismas spėja išnagrinėti gaunamas bylas. Jeigu bylų išnagrinėjimo rodiklis yra artimas 100 proc. arba didesnis, teismų sistema yra pajėgi išnagrinėti bent tiek bylų, kiek jų iškeliama. Kai bylų išnagrinėjimo rodiklis yra mažesnis negu 100 proc., tai reiškia, kad teismai išsprendžia mažiau bylų, negu gauna.

10 diagrama. Civilinių, komercinių, administracinių ir kitų bylų išnagrinėjimo rodiklis 2012–2018 m. (*) (pirmosios instancijos teismuose, proc. – didesnės negu 100 proc. vertės reiškia, kad išsprendžiama daugiau bylų, negu gaunama, o mažesnės nei 100 proc. vertės – kad išnagrinėjama mažiau bylų, negu gaunama) (šaltinis: CEPEJ tyrimas)

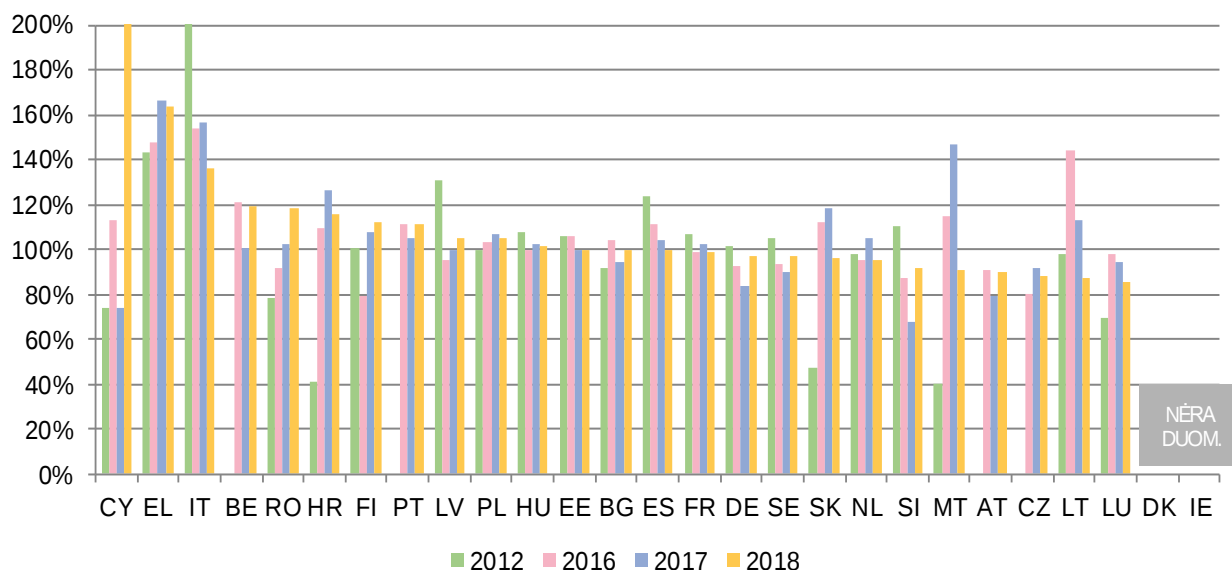
(*) SK atlikta metodikos pakeitimų, IE: manoma, kad nurodytas išspręstų bylų skaičius dėl taikomos metodikos gali būti mažesnis, negu yra iš tikrųjų. IT: 2013 m. civilines bylas pradėta klasifikuoti kitaip.

11 diagrama. Civilinių ir komercinių ginčo bylų išnagrinėjimo rodiklis 2012–2018 m. (*) (pirmosios instancijos teismuose, proc.) (šaltinis: CEPEJ tyrimas)

(*) EL ir SK atlikta metodikos pakeitimų. IE: manoma, kad nurodytas išspręstų bylų skaičius dėl taikomos metodikos gali būti mažesnis, negu yra iš tikrųjų. IT: 2013 m. civilines bylas pradėta klasifikuoti kitaip. NL duomenys apima ne ginčo bylas.

12 diagrama. Administracinių bylų išnagrinėjimo rodiklis 2012–2018 m. (*) (pirmosios instancijos teismuose, proc.) (šaltinis: CEPEJ tyrimas)

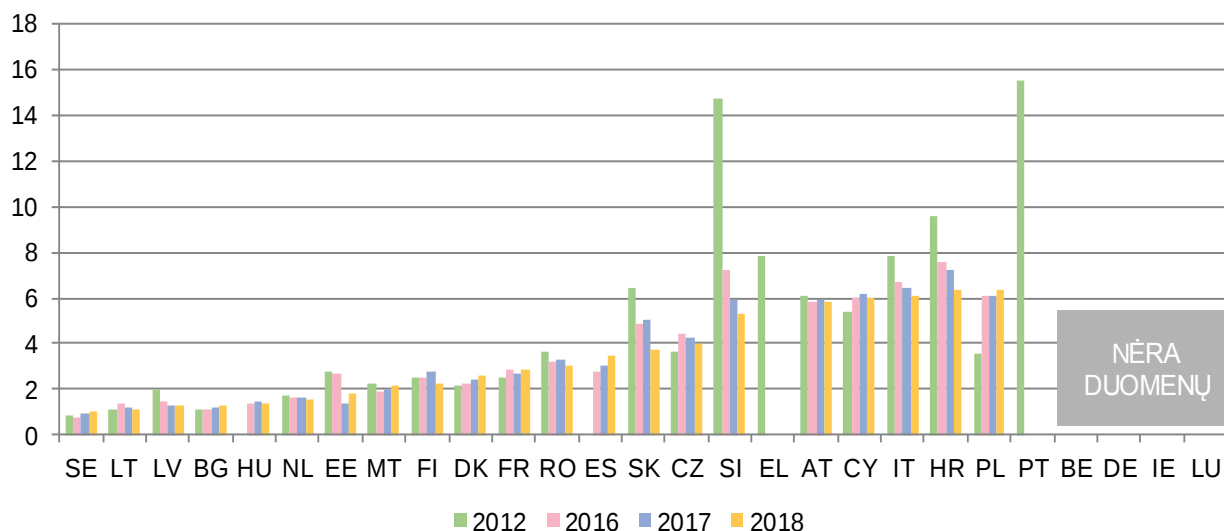

(*) Kai kurių valstybių narių ankstesnės vertės sumažintos, kad būtų galima jas pateikti diagramoje (CY 2018 m. = 219 proc.; IT 2012 m. = 279,8 proc.); EL ir SK: atlikta metodikos pakeitimų. DK ir IE: administracinės bylos atskirai neregistruojamos. CY: išspręstų bylų skaičius padidėjo, nes dalis bylų nagrinėtos kartu, 2 724 konsoliduotos bylos pašalintos ir prieš dvejus metus įsteigtas Administracinis teismas.

– Neišnagrinėtos bylos –

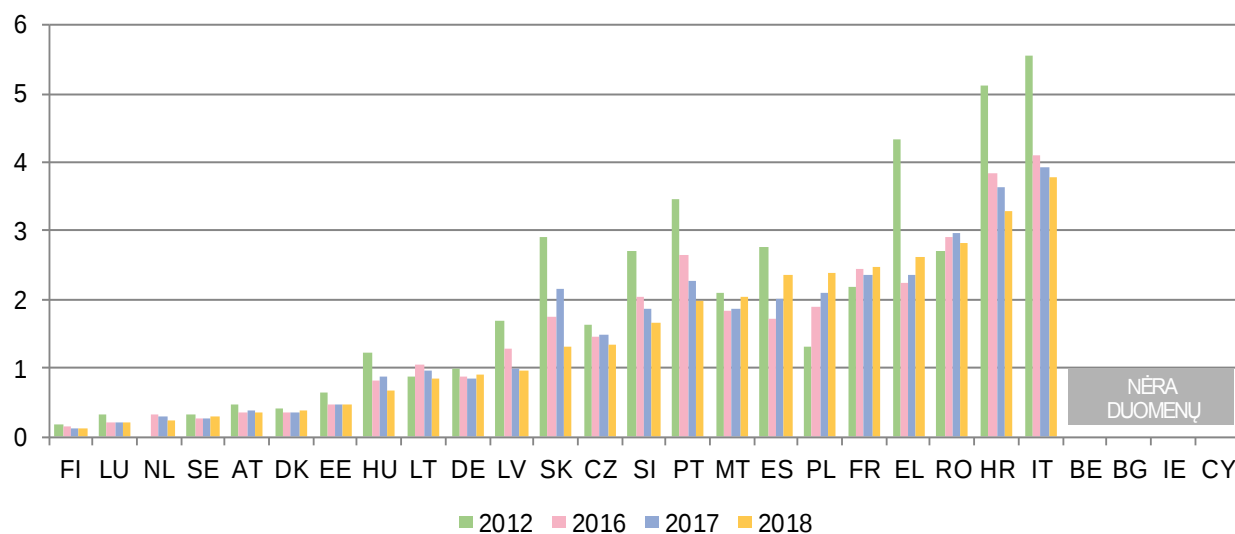
Neišnagrinėtų bylų skaičius yra gautų, bet neišspręstų bylų skaičius atitinkamų metų pabaigoje. Jis taip pat turi įtakos bylų nagrinėjimo trukmei.

13 diagrama. Neišnagrinėtų civilinių, komercinių, administracinių ir kitų bylų skaičius 2012–2018 m. (*) (pirmosios instancijos teismuose, 100 gyventojų) (šaltinis: CEPEJ tyrimas)

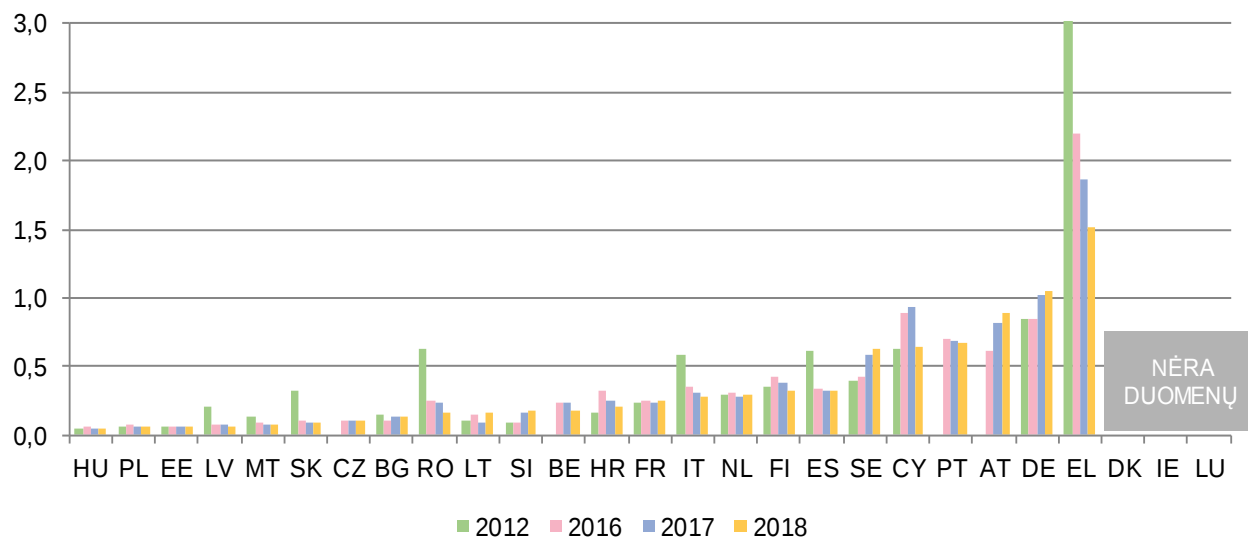
(*) SK: atlikta metodikos pakeitimų. CZ ir SK (iki 2016 m.): neišnagrinėtų bylų skaičius apima visų instancijų teismų bylas. IT: 2013 m. civilines bylas pradėta klasifikuoti kitaip.

14 diagrama. Neišnagrinėtų civilinių ir komercinių ginčo bylų skaičius 2012–2018 m. (*) (pirmosios instancijos teismuose, 100 gyventojų) (šaltinis: CEPEJ tyrimas)

(*) **EL** ir **SK**: atlikta metodikos pakeitimų. **CZ** ir **SK** (iki 2016 m.) neišnagrinėtų bylų skaičius apima visų instancijų teismų bylas. **IT**: 2013 m. civilines bylas pradėta klasifikuoti kitaip. **NL** duomenys apima ne ginčo bylas.

15 diagrama. Neišnagrinėtų administracinių bylų skaičius 2012–2018 m. (*) (pirmosios instancijos teismuose, 100 gyventojų) (šaltinis: CEPEJ tyrimas)

(*) Kai kurių valstybių narių ankstesnės vertės sumažintos, kad būtų galima jas pateikti diagramoje (**EL** 2012 m. vertė = 3,5). **EL** ir **SK**: atlikta metodikos pakeitimų. **CZ** ir **SK** (iki 2016 m.): neišnagrinėtų bylų skaičius apima visų instancijų teismų bylas. **DK** ir **IE**: administracinės bylos atskirai neregistruojamos.

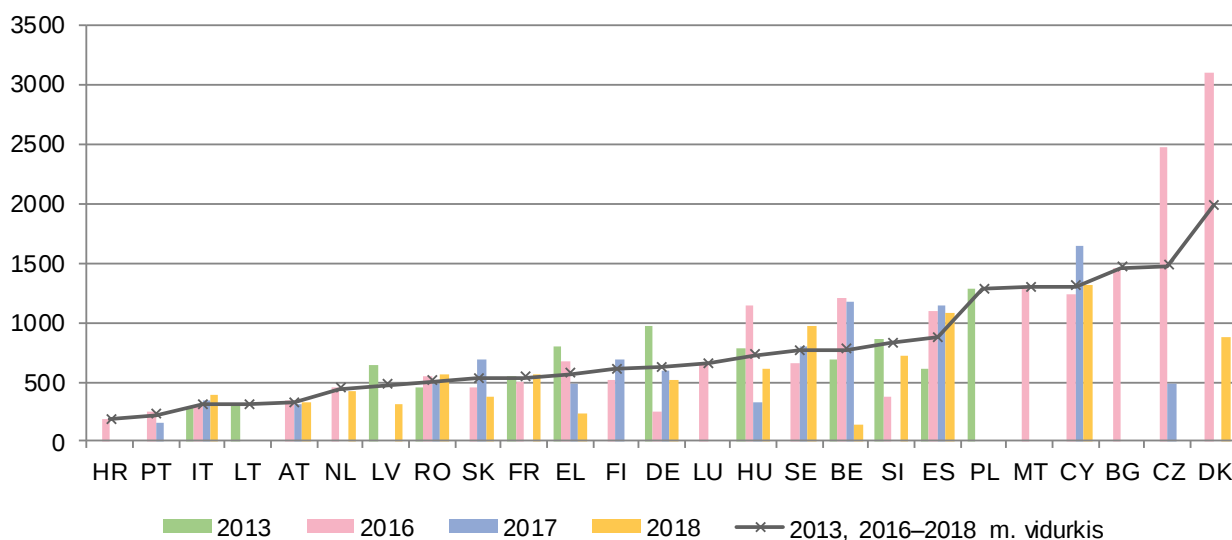
3.1.3. Veiksmingumas konkrečiose ES teisės srityse

Šiame skirsnyje papildomi bendrieji teisingumo sistemų veiksmingumo duomenys ir nurodoma vidutinė proceso trukmė ⁽⁴¹⁾ konkrečiose srityse, kai taikoma ES teisė. 2020 m. rezultatų suvestinė parengta remiantis ankstesniais konkurencijos, elektroninių ryšių, ES prekių ženklo, vartotojų teisės ir kovos su pinigų plovimu sričių duomenimis. Šios sritys pasirinktos dėl jų svarbos bendrajai rinkai ir verslo aplinkai. Apskritai ilgi vėlavimai per teismo procesus gali padaryti neigiamą poveikį ES teisėje nustatytoms teisėms, pvz., kai nebėra galimybių pasinaudoti tinkamomis teisių gynimo priemonėmis arba nebeįmanoma atlyginti didelių finansinių nuostolių.

– Konkurencija –

Veiksmingai užtikrinant konkurencijos teisės vykdymą, užtikrinamos vienodos sąlygos įmonėms, todėl tai ypač svarbu kuriant patrauklią verslo aplinką. 16 diagramoje parodyta vidutinė bylų, kuriose užginčyti nacionalinių konkurencijos institucijų sprendimai, priimti taikant SESV 101 ir 102 straipsnius ⁽⁴²⁾, nagrinėjimo trukmė.

16 diagrama. Konkurencija. Vidutinė teisminės peržiūros trukmė 2013–2018 m. (*) (pirmosios instancijos teismuose, dienomis) (šaltinis: Europos Komisija ir Europos konkurencijos tinklas)

(*) **EE**: bylų nėra. **IE** ir **AT**: šis scenarijus netaikomas, nes institucijos neturi įgaliojimų priimti atitinkamų sprendimų. **AT**: duomenys apima Kartelių teismo išspręstas bylas dėl SESV 101 ir 102 straipsnių pažeidimo, kurios nėra pagrįstos apeliaciniiais skundais prieš nacionalinę konkurencijos instituciją. **BG, IT**: proceso trukmė apskaičiuota apytikriai. Jei tam tikro stulpelio nėra, tai gali reikšti, kad ta valstybė narė tais metais apie tokias bylas nepranešė. Daugelyje valstybių narių tokių bylų yra nedaug (mažiau nei 5 per metus), todėl viena ypač ilgai arba trumpai nagrinėjama byla gali turėti didelės įtakos metiniams duomenims. Kelių ilgiausių į šį duomenų rinkinį įtrauktų bylų trukmė apima laikotarpį, kuris buvo įtrauktas, kad būtų galima kreiptis į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą (pvz., **LT**), atlikti konstitucinę peržiūrą (pvz., **SK**), arba dėl konkrečių proceso atidėjimų (pvz., **CZ, EL, HU**).

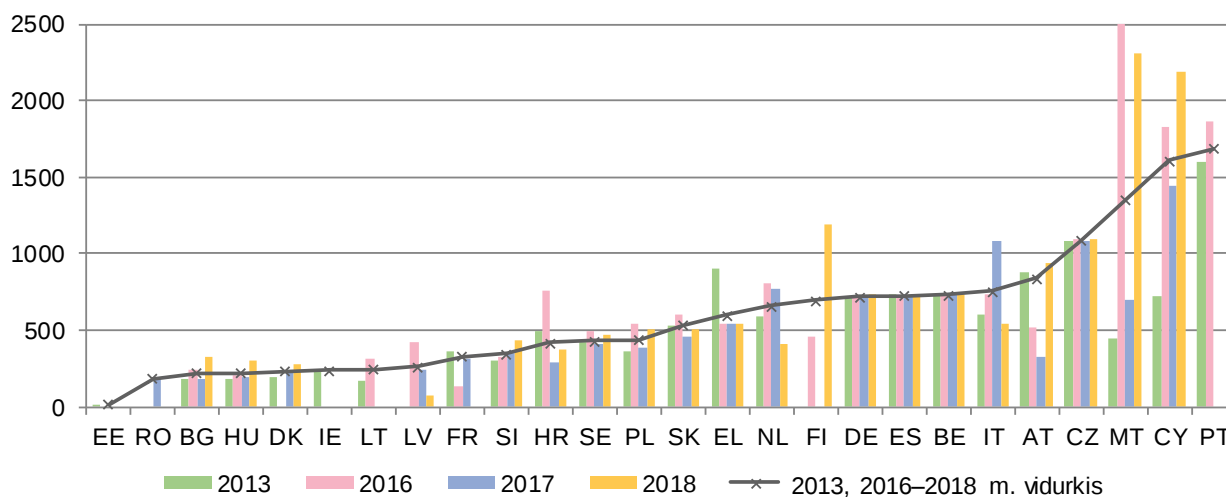
⁴¹ Proceso trukmė konkrečiose srityse skaičiuojama kalendorinėmis dienomis nuo ieškinio arba apeliacinio skundo pateikimo teismui (arba oficialaus galutinio kaltinimo pareiškimo) dienos iki teismo sprendimo priėmimo dienos (16–21 diagramos). 16–18 diagramose vertės nurodytos pagal 2013, 2016–2018 m. duomenų svertinį vidurkį, 19 diagramoje – pagal 2013, 2015–2016 ir 2018 m. svertinį vidurkį, 20 ir 21 diagramose – pagal 2014, 2016–2018 m. duomenų svertinį vidurkį. Tais atvejais, kai gauti ne visų metų duomenys, vidurkis apskaičiuotas remiantis turimais duomenimis – visų bylų, atrinktų bylų imties duomenimis arba apytikriais skaičiais.

⁴² Žr. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012E/TXT&from=EN>.

– Elektroniniai ryšiai –

ES elektroninių ryšių teisės aktais siekiama didinti konkurenciją, prisidėti prie bendrosios rinkos plėtros, skatinti investicijas, inovacijas ir ekonomikos augimą. Veiksmingai užtikrinus šių teisės aktų vykdymą, galima pasiekti teigiamą poveikį vartotojams: gali sumažėti galutiniams naudotojams taikomos kainos ir pagerėti paslaugų kokybė. 17 diagramoje parodyta vidutinė teisminės peržiūros bylų, kuriose užginčyti nacionalinių reguliavimo institucijų sprendimai, priimti taikant ES elektroninių ryšių teisės aktus, nagrinėjimo trukmė (⁴³). Tai labai įvairios bylos – nuo sudėtingesnių „rinkos analizės“ peržiūrų iki konkrečių vartotojų problemų sprendimo.

17 diagrama. Elektroniniai ryšiai. Vidutinė teisminės peržiūros bylų trukmė 2013–2018 m. (*) (pirmosios instancijos teismuose, dienomis) (šaltinis: Europos Komisija ir Ryšių komitetas)

(*) Bylų skaičius kiekvienoje valstybėje narėje yra skirtingas. Jei tam tikro stulpelio nėra, tai reiškia, kad ta valstybė narė tais metais apie tokias bylas nepranešė (išskyrus **PT** 2017 ir 2018 m. ir **RO** 2018 m. – nėra duomenų). **LU**: bylų nėra. Kai kurių teismų atvejais, kai atitinkamų bylų skaičius yra nedidelis (**LV**, **LT**, **MT**, **SK**, **SE**), viena ypač ilgai arba trumpai nagrinėjama byla gali turėti didelės įtakos metiniams duomenims ir lemti didelius skirtumus lyginant atskirus metus. **DK**: apeliacinius skundus pirmąją instanciją nagrinėja kvaziteisminė institucija. **ES**, **AT** ir **PL**: priklausomai nuo dalyko, bylas nagrinėja įvairūs teismai. **MT**: 2016 m. pranešta apie neįprastai ilgai (2 500 dienų) trukusių bylų, kurioje spręstas sudėtingas klausimas pagal vietos valdžios institucijos kartu su keliais gyventojais pateiktą ieškinį dėl įtarimų dėl kenksmingos spinduliuotės iš bazinių judriojo radijo ryšio stočių.

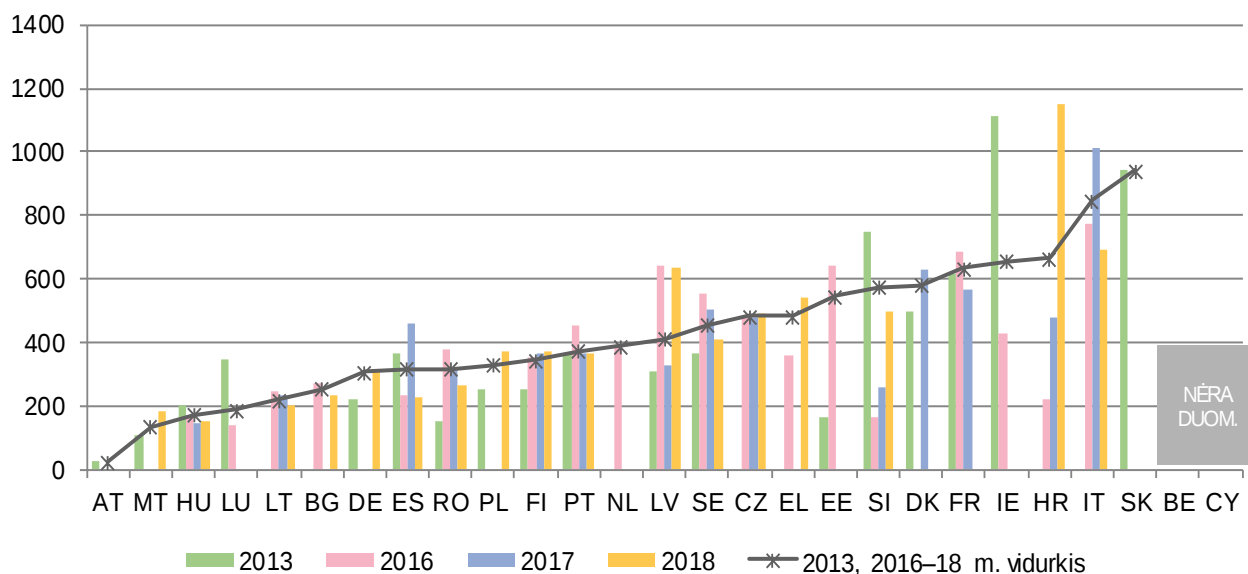
– ES prekių ženklas –

Skatinant investicijas į inovacijas ypač svarbu veiksmingai ginti intelektinės nuosavybės teises. ES teisės aktais dėl ES prekių ženklų (⁴⁴) nacionaliniams teismams suteiktas svarbus vaidmuo – jie veikia kaip ES teismai ir priima sprendimus, darančius poveikį bendrajai rinkai. 18 diagramoje parodyta vidutinė su ES prekių ženklu susijusių pažeidimų nagrinėjimo bylų, kuriose bylinėjasi privačios šalys, trukmė.

⁴³ Duomenys apskaičiuoti remiantis tuo, kiek laiko truko apeliacinės bylos, iškeltos po nacionalinių reguliavimo institucijų sprendimų, priimtų taikant nacionalinės teisės aktus, kuriais įgyvendinama ES elektroninių ryšių reguliavimo sistema – Direktyva 2002/19/EB (Prieigos direktyva), Direktyva 2002/20/EB (Leidimų direktyva), Direktyva 2002/21/EB (Pagrindų direktyva), Direktyva 2002/22/EB (Universaliųjų paslaugų direktyva) – ir kiti susiję ES teisės dokumentai, tokie kaip radijo spektro politikos programa ir Komisijos sprendimai dėl radijo spektro, išskyrus Direktyvą 2002/58/EB dėl privatumo ir elektroninių ryšių.

⁴⁴ 2017 m. birželio 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2017/1001 dėl Europos Sąjungos prekių ženklo (OL L 154, 2017 6 16, p. 1–99).

18 diagrama. ES prekių ženklas. Vidutinė su ES prekių ženklų susijusių pažeidimų nagrinėjimo bylų trukmė 2013–2018 m. (*) (pirmosios instancijos teismuose, dienomis) (šaltinis: Europos Komisija ir Europos intelektinės nuosavybės teisių pažeidimų stebėsenos centras)

(*) **FR, IT, LT, LU:** kai kurių metų duomenys gauti iš atrinktų bylų imties. **BG:** naudojami 2016 m. duomenys yra apytikriai apskaičiuoti teismų. **PL:** naudojami 2015 m. duomenys yra apytikriai apskaičiuoti teismų. **EE, IE, LV ir SE:** pateiktam vidurkiui turėjo įtakos ypač ilgai trukusios bylos. **EL:** duomenys pagrįsti dviejų teismų nagrinėtų bylų trukmės svertiniu vidurkiu. **DK:** duomenys iš visų su prekių ženklais (ne tik ES) susijusių bylų, nagrinėjamų komercinių ir jūrų bylų aukštuosiuose teismuose; dėl naujos IRT sistemos 2018 m. duomenų apie vidutinę trukmę nėra. **ES:** apskaičiuojant vidutinę bylų trukmę įtrauktos bylos ir dėl kitų ES intelektinės nuosavybės teisių; 2018 m. naudojami apytikriai apskaičiuoti duomenys.

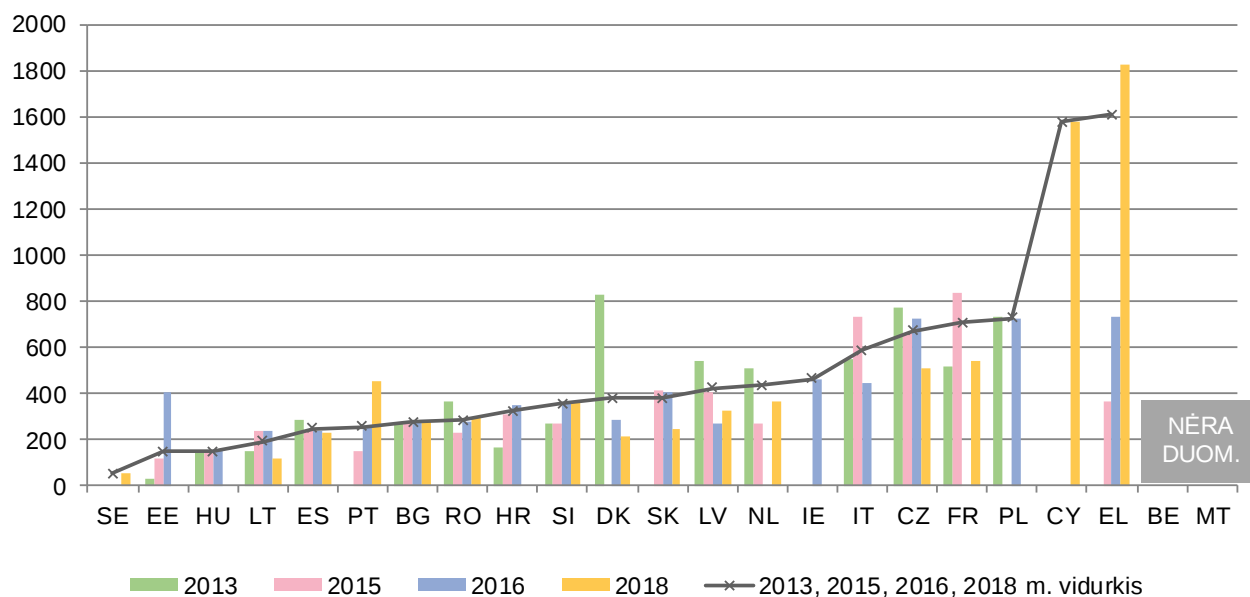
– Vartotojų apsauga –

Veiksmingai užtikrinant vartotojų teisės aktų vykdymą užtikrinama, kad vartotojai naudotųsi savo teisėmis, o vartotojų apsaugos taisyklės pažeidžiančios įmonės neįgytų nesąžiningo pranašumo. Vartotojų apsaugos institucijos ir teismai atlieka svarbų vaidmenį užtikrinant ES vartotojų teisės aktų vykdymą ⁽⁴⁵⁾ įvairiose nacionalinėse vykdymo užtikrinimo sistemose. 19 diagramoje parodyta vidutinė teisminės peržiūros bylų, kuriose užginčyti ES teisę taikančių vartotojų apsaugos institucijų sprendimai, nagrinėjimo trukmė.

Veiksmingai užtikrinant piliečių arba įmonių teisių vykdymą, gali dalyvauti įvairūs subjektai – ne tik teismai, bet ir administracinės institucijos. Toliau tiriant šią vykdymo užtikrinimo grandinę dar kartą pateikiami duomenys apie vartotojų apsaugos institucijų procedūrų trukmę. 20 diagramoje parodyta, per kiek laiko vidutiniškai priimti nacionalinių vartotojų apsaugos institucijų administraciniai sprendimai 2014–2018 m., skaičiuojant nuo bylos pradžios datos. Atitinkami sprendimai apima nutarimus dėl materialinės teisės normų pažeidimų, laikinųjų priemonių taikymo, teismo nutartis, kuriomis uždraudžiama tęsti tam tikrą veiklą, teismo proceso pradėjimą arba bylos užbaigimą.

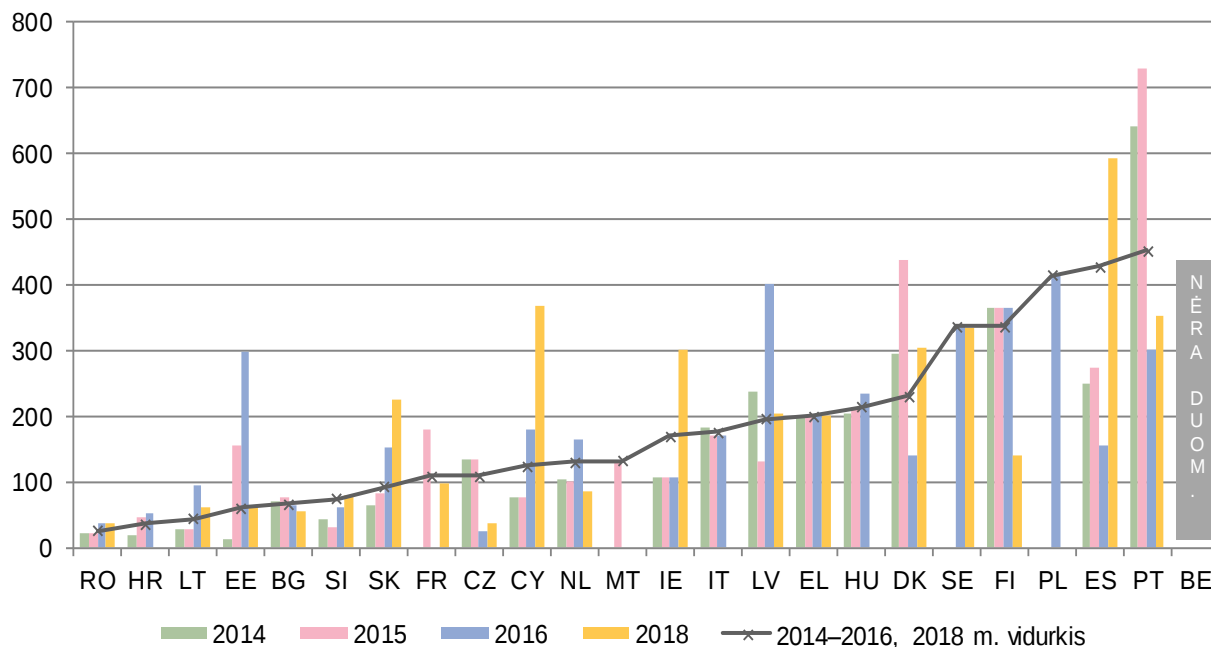
⁴⁵ 19 ir 20 diagramų duomenys yra susiję su Nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais direktyvos (93/13/EEB), Vartojimo prekių pardavimo ir susijusių garantijų direktyvos (1999/44/EB), Nesąžiningos komercinės veiklos direktyvos (2005/29/EB), Vartotojų teisių direktyvos (2011/83/EB) ir nacionalinių nuostatų, kuriomis jos įgyvendinamos, vykdymo užtikrinimu.

19 diagrama. Vartotojų apsauga. Vidutinė teisminės peržiūros trukmė 2013–2018 m. (*) (pirmosios instancijos teismuose, dienomis) (šaltinis: Europos Komisija ir Bendradarbiavimo vartotojų apsaugos srityje tinklas)

(*) AT, FI, DE, LU: šis scenarijus netaikomas, nes vartotojų apsaugos institucijos neturi įgaliojimų priimti sprendimų dėl atitinkamų vartotojų apsaugos taisyklių pažeidimų. CY, IE, NL ir SE: tokių bylų yra nedaug (mažiau nei 5). EL ir RO: pateikta apytikriai apskaičiuota vidutinė trukmė.

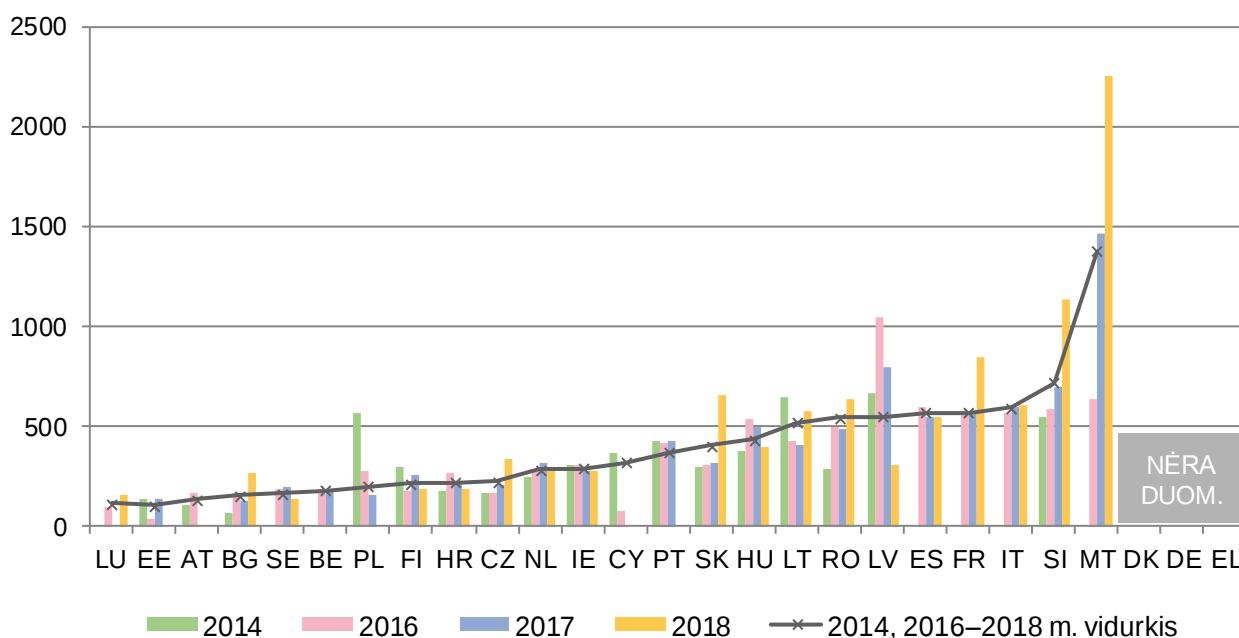
20 diagrama. Vartotojų apsauga. Vidutinė vartotojų apsaugos institucijų administracinių sprendimų priėmimo trukmė 2014–2018 m. (*) (pirmosios instancijos teismuose, dienomis) (šaltinis: Europos Komisija ir Bendradarbiavimo vartotojų apsaugos srityje tinklas)

(*) AT, DE, LU: šis scenarijus netaikomas, nes vartotojų apsaugos institucijos neturi įgaliojimų priimti sprendimų dėl atitinkamų vartotojų apsaugos taisyklių pažeidimų. NL ir SE: tokių bylų yra nedaug (mažiau nei 5). DK, FI, FR, EL, FR ir RO: pateikta apytikriai apskaičiuota vidutinė trukmė.

Veiksmingai kovoti su pinigų plovimu svarbu ne tik todėl, kad taip padedama kovoti su nusikalstamumu, – tai taip pat būtina siekiant finansų sektoriaus patikimumo, vientisumo ir stabilumo, pasitikėjimo finansų sistema ir sąžiningos konkurencijos bendrojoje rinkoje ⁽⁴⁶⁾. Tarptautinis valiutos fondas pabrėžė, kad pinigų plovimas gali atgrasyti užsienio investuotojus, iškreipti tarptautinį kapitalo judėjimą, kenkti šalies makroekonominiams rodikliams, todėl gali mažėti gerovė ir gali būti eikvojami ištekliai, kuriuos būtų galima skirti produktyvesnei ekonominei veiklai ⁽⁴⁷⁾. Kovos su pinigų plovimu direktyvoje reikalaujama, kad valstybės narės kauptų statistinius duomenis apie savo kovos su pinigų plovimu arba teroristų finansavimu sistemų veiksmingumą ⁽⁴⁸⁾. Bendradarbiaujant su valstybėmis narėmis, buvo atnaujintas klausimynas ir surinkti duomenys apie nacionalinių kovos su pinigų plovimu sistemų teisminius etapus. 21 diagramoje parodyta pirmosios instancijos teismų bylų dėl nusikalstamų veikų, susijusių su pinigų plovimu, vidutinė trukmė.

21 diagrama. Pinigų plovimas. Vidutinė teismo bylų trukmė 2014–2018 m. (*) (pirmosios instancijos teismuose, dienomis) (šaltinis: Europos Komisija ir Kovos su pinigų plovimu ir teroristų finansavimu ekspertų grupė)

(*) 2018 m. duomenų nėra: BE, EE, CY, AT, PL ir PT. ES, NL: apytikriai apskaičiuota trukmė. LV: 2016 m. buvo gana mažai bylų, tad proceso trukmei galėjo turėti įtakos įvairūs veiksniai, pvz., vienos bylos nagrinėjimo atidėjimas dėl objektyvių priežasčių. PL: 2016 m. bylų trukmė apskaičiuota remiantis atsitiktine tvarka atrinktų bylų imtimi. SE: 2017 m. bylų trukmė apskaičiuota remiantis išspręstų bylų imtimi. 2018 m. duomenys yra preliminarūs. IT: duomenys gauti iš atitinkamų teismų ir apima apie 91 proc. visų teismo procesų 2015 m. ir apie 99 proc. procesų 2016 ir 2017 m.; duomenys apima ir bylos nagrinėjimo teisme, ir parengtinių teismo posėdžių duomenis.

⁴⁶ 2015 m. gegužės 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos (ES) 2015/849 dėl finansų sistemos naudojimo pinigų plovimui ar teroristų finansavimui prevencijos 2 konstatuojamoji dalis.

⁴⁷ IMF Factsheet, 2018 m. kovo 8 d. <https://www.imf.org/en/About/Factsheets/Sheets/2016/08/01/16/31/Fight-Against-Money-Laundering-the-Financing-of-Terrorism>.

⁴⁸ Direktyvos (ES) 2015/849 44 straipsnio 1 dalis. Taip pat žr. Direktyvos (ES) 2018/843, kuri įsigaliojo 2018 m. birželio mėn. ir kurią valstybės narės turi įgyvendinti ne vėliau kaip iki 2020 m. sausio mėn., pakeistą 44 straipsnį.

3.1.4. Išvados dėl teisingumo sistemų veiksmingumo

Veiksmingoje teisingumo sistemoje gautos ir susikaupusios bylos tvarkomos ir teismų sprendimai priimami be nepagrįsto delsimo. Todėl pagrindiniai ES teisingumo rezultatų suvestinės rodikliai, naudojami stebint teisingumo sistemų veiksmingumą, yra *proceso trukmė* (apytikriai apskaičiuotas arba vidutinis laikotarpis (dienomis), per kurį išsprendžiama byla), *bylų išnagrinėjimo rodiklis* (išspręstų bylų ir gautų bylų skaičiaus santykis) ir *neišnagrinėtų bylų* skaičius (neišspręstų bylų skaičius metų pabaigoje).

Bendrieji veiksmingumo duomenys

2020 m. ES teisingumo rezultatų suvestinėje pateikiami duomenys apie teisingumo sistemų veiksmingumą septynerių metų (2012–2018 m.) laikotarpiu. Tokios trukmės laikotarpis leidžia nustatyti tam tikras tendencijas ir atsižvelgti į tai, kad teisingumo reformų poveikis dažnai išryškėja tik per ilgesnį laiką.

Iš turimų civilinių, komercinių ir administracinių bylų duomenų nuo 2012 m. matyti, kad teisingumo sistemų veiksmingumas padidėjo arba liko nepakitęs vienuolikoje valstybių narių, o sumažėjo (nors daugeliu atvejų labai nedaug) aštuoniose valstybėse narėse.

Teigiamų pokyčių nustatyta daugumoje tų valstybių narių, kurios per Europos semestrą išskirtos kaip patiriančios konkrečių sunkumų⁽⁴⁹⁾:

- nuo 2012 m. beveik visose tose valstybėse narėse **pirmosios instancijos teismų proceso trukmė** – tiek bendrosios „visų bylų“ kategorijos (5 diagrama), tiek civilinių ir komercinių ginčo bylų kategorijos (6 diagrama) – sumažėjo arba liko nepakitusi. Daugumoje iš šių valstybių narių administracinių bylų (8 diagrama) proceso trukmė nuo 2012 m. sumažėjo arba liko nepakitusi. Apskritai 2018 m. proceso trukmė pailgėjo tik keliose valstybėse narėse;
- rezultatų suvestinėje pateikta duomenų apie **visų instancijų teismų proceso trukmę** nagrinėjant civilines ir komercines ginčo bylas (7 diagrama) ir administracines bylas (9 diagrama). Pateikti duomenys rodo, kad keliose valstybėse narėse, kuriose, kaip nustatyta, patiriama sunkumų dėl pirmosios instancijos teismų proceso trukmės, aukštesnių instancijų teismai dirba veiksmingiau. Kita vertus, kai kuriose kitose valstybėse narėse, kurios patiria sunkumų, vidutinė proceso trukmė aukštesnių instancijų teismuose yra dar ilgesnė negu pirmosios instancijos teismuose;
- vertinant bendrąją „visų bylų“ kategoriją ir civilinių bei komercinių ginčo bylų kategoriją (10 ir 11 diagramos), bendras valstybių narių, kurių **bylų išnagrinėjimo rodiklis** yra didesnis negu 100 proc., skaičius nuo 2012 m. padidėjo. 2018 m. beveik visos valstybės narės, įskaitant tas, kurios patiria sunkumų, pranešė apie aukštą bylų išnagrinėjimo rodiklį (aukštesnį kaip 97 proc.) – tai reiškia, kad teismai apskritai yra pajėgūs išnagrinėti gaunamas šių kategorijų bylas. Administracinių bylų (12 diagrama) išnagrinėjimo rodiklis, kaip matyti, labiau kinta iš metų į metus ir, nors apskritai jis tebėra žemesnis negu kitų kategorijų bylų, kai kurios valstybės narės padarė didelę pažangą. Ypač pažymėtina, kad dauguma sunkumų patiriančių valstybių narių nurodo, kad nuo 2012 m. bylų išnagrinėjimo rodiklis padidėjo;
- nuo 2012 m. beveik visos valstybės narės, patiriančios daugiausiai sunkumų dėl **susikaupusių** (bet kurios kategorijos) **bylų**, toliau darė pažangą. Reikšmingos pažangos mažinant neišnagrinėtų bylų skaičių buvo padaryta nagrinėjant ir civilines bei komercines

⁴⁹ Kroatija, Italija, Kipras, Vengrija, Malta, Portugalija ir Slovakija – per 2019 m. Europos semestrą joms pateikta konkrečioms šalims skirtų rekomendacijų, ir Belgija, Bulgarija, Airija, Graikija, Ispanija, Latvija, Lenkija, Rumunija ir Slovėnija – joms kilę sunkumai aptarti 2019 m. konkrečioms šalims skirtų rekomendacijų konstatuojamosiose dalyse ir šalių ataskaitose.

Rezultatų pokyčius per septynerius tirtus metus galima paaiškinti susiklosčiusiomis aplinkybėmis (gautų bylų skaičiaus pokytis daugiau kaip 10 proc. nėra neįprastas reiškinys) arba sisteminiais trūkumais (lankstumo ir reagavimo stoka arba nenuosekliai vykdomas reformų procesas).

ginčo bylas (14 diagrama), ir administracines bylas (15 diagrama). Vis dėlto, nepaisant pagerėjusių rodiklių, skirtumai tarp valstybių narių, kuriose neišnagrinėtų bylų yra gana nedaug, ir valstybių narių, kuriose neišnagrinėtų bylų tebėra daug, vis dar yra dideli, taip pat matyti, kad kai kuriose valstybėse narėse susikaupusių bylų daugėja.

Veiksmingumas konkrečiose ES teisės srityse

Iš duomenų apie vidutinę proceso trukmę konkrečiose ES teisės srityse (16–21 diagramos) galima daryti išvadas, kaip veikia teisingumo sistemos sprendžiant šių tipų verslo ginčus.

Duomenys apie veiksmingumą konkrečiose teisės srityse renkami remiantis tam tikrais siaurais apibrėžtais scenarijais, tad atitinkamų bylų skaičius gali atrodyti nedidelis. Vis dėlto, lyginant su apskaičiuota proceso trukme, nurodyta pateikiant bendruosius veiksmingumo duomenis, šie skaičiai parodo realią vidutinę visų susijusių bylų trukmę konkrečiose srityse tam tikrais metais. Todėl vertėtų pažymėti, kad kelios valstybės narės, iš kurių bendrųjų veiksmingumo duomenų neatrodo, kad jos patirtų sunkumų, praneša apie kur kas ilgesnę vidutinę bylų trukmę konkrečiose ES teisės srityse. Be to, bylų trukmė įvairiose konkrečiose srityse ir toje pačioje valstybėje narėje gali būti skirtinga.

Iš konkrečių ES teisės sričių duomenų galima spręsti apie tokias tendencijas:

- kalbant apie **konkurencijos bylas** (16 diagrama) pažymėtina, kad, nors bendras valstybių narių teismų darbo krūvis labai padidėjo, šešiose valstybėse narėse teisminės peržiūros trukmė sutrumpėjo arba nepakito, o penkiose valstybėse narėse – pailgėjo. 2018 m. teigiama tendencija tęsėsi ir tik dvi valstybės narės nurodė, kad vidutinė trukmė viršijo 1 000 dienų (2017 m. tokių valstybių narių buvo trys);
- dėl **elektroninių ryšių** (17 diagrama) pažymėtina, kad teismų darbo krūvis toliau didėjo, tad ankstesniais metais stebėta teigiama tendencija, kai fiksuota trumpesnė procesų trukmė, baigėsi. 2018 m. dauguma valstybių narių pažymėjo, kad vidutinė proceso trukmė pailgėjo, palyginti ir su 2017, ir su 2013 m.;
- dėl su **ES prekių ženklų susijusių pažeidimų bylų** (18 diagrama) pažymėtina, kad 2018 m. vidutinė proceso trukmė buvo labai įvairi. Vienos valstybės narės fiksavo staigų pailgėjimą, kitoms pavyko geriau susidoroti su darbo krūviu ir bylų nagrinėjimo trukmę sutrumpinti;
- vartotojų teisės srityje (19 ir 20 diagramos) parodytas galimas bendras visos vykdymo užtikrinimo grandinės – tiek administracinių procedūrų, tiek teisminės peržiūros procesų – poveikis. 2018 m. septynios valstybės narės nurodė, kad jų vartotojų apsaugos institucijos su ES vartotojų apsaugos teise susijusiose bylose sprendimus priėmė vidutiniškai trumpiau negu per tris mėnesius, o devynios valstybės narės nurodė, kad tokiems sprendimams priimti prireikė daugiau kaip 6 mėnesių. Tais atvejais, kai sprendimai dėl vartotojų apsaugos buvo skundžiami teismuose, daugumoje valstybių narių administracinio sprendimo teisminė peržiūra 2018 m. truko vidutiniškai mažiau negu vienus metus;
- veiksmingai kovoti su **pinigų plovimu** yra būtina siekiant apsaugoti finansų sistemą, užtikrinti sąžiningą konkurenciją ir išvengti neigiamų padarinių ekonomikai. Nuo sunkumų, susijusių su teismo procesų trukme, kai nagrinėjamos bylos dėl su pinigų plovimu susijusių nusikalstamų veikų, gali priklausyti kovos su pinigų plovimu veiksmingumas. 2020 m. ES teisingumo rezultatų suvestinėje pateikti atnaujinti duomenys apie tai, kiek laiko trunka teismo procesas dėl su pinigų plovimu susijusių nusikalstamų veikų (21 diagrama); iš jų matyti, kad, nors maždaug pusėje valstybių narių pirmosios instancijos teismų procesas

vidutiniškai trunka iki metų, keliose valstybėse narėse, kurios patiria sunkumų, susijusių su baudžiamuoju persekiojimu už pinigų plovimo nusikaltimus, šis procesas trunka vidutiniškai apie dvejus metus ⁽⁵⁰⁾.

3.2. Teisingumo sistemų kokybė

Teisingumo sistemų kokybės vertinimo būdų yra ne vienas. 2020 m. ES teisingumo rezultatų suvestinėje toliau nagrinėjami veiksniai, kurie paprastai laikomi svarbiais gerinant teisingumo kokybę. Kaip ir ankstesniais metais, jie skirstomi į keturias kategorijas:

- 1) teisingumo prieinamumas piliečiams ir įmonėms;
- 2) pakankami finansiniai ir žmogiškieji ištekliai;
- 3) vertinimo priemonių taikymas ir
- 4) kokybės standartų naudojimas.

3.2.1. Prieinamumas

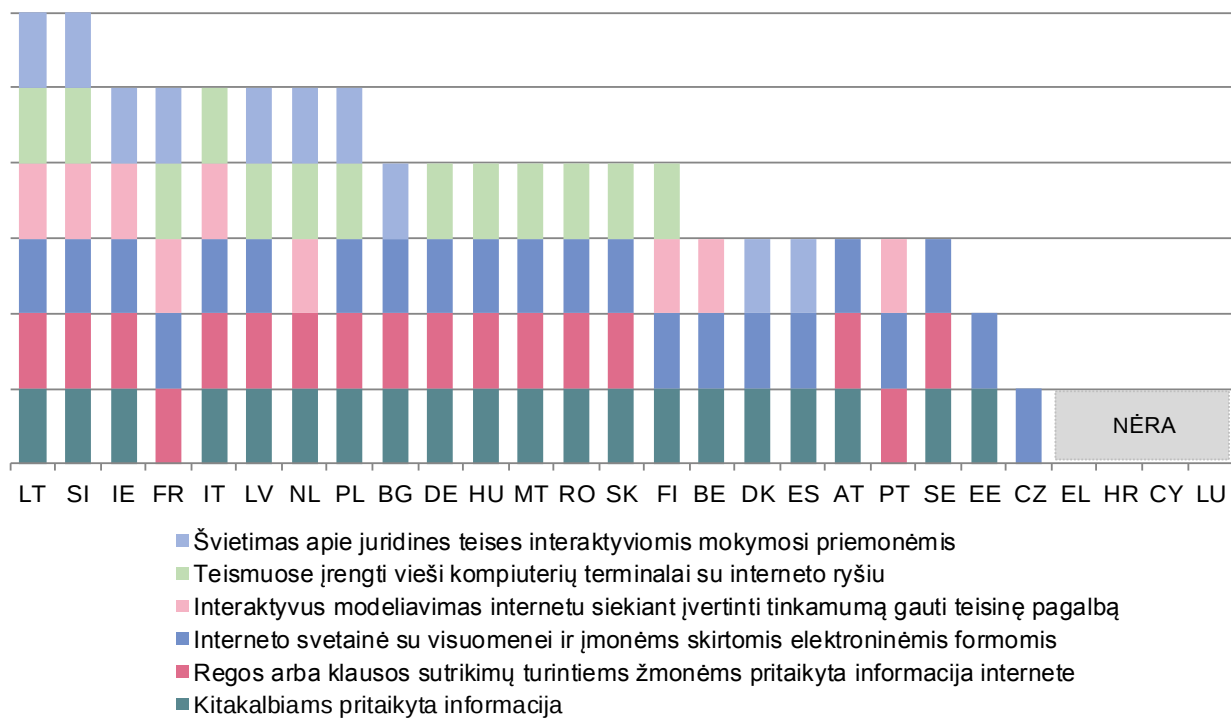
Prieinamumą būtina užtikrinti visoje teisingumo grandinėje, kad žmonės galėtų gauti reikiamą informaciją – apie teisingumo sistemą, apie tai, kaip pareikšti ieškinį, apie su tuo susijusius finansinius aspektus, apie bylos eigą iki pat proceso pabaigos – ir kad su teismo sprendimu galėtų greitai susipažinti internete.

– *Informacijos apie teisingumo sistemą teikimas* –

Kad piliečiams teisingumo sistema naudotis būtų patogų, informacija apie teismų sistemą turi būti ne tik lengvai prieinama, bet ir teikiama atsižvelgiant į konkrečių visuomenės grupių, kurioms kitu atveju informaciją gauti būtų sudėtinga, aplinkybes. 22 diagramoje parodytas informacijos apie konkrečius teismų sistemos aspektus ir konkrečioms visuomenės grupėms skirtos informacijos prieinamumas internetu.

50 2018 m. spalio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2018/1673 dėl kovos su pinigų plovimu baudžiamosios teisės priemonėmis bus panaikintos teisinės kliūtys, dėl kurių gali būti vilkinamas baudžiamasis persekiojimas, pavyzdžiui, nuostata, kad baudžiamasis persekiojimas dėl pinigų plovimo gali būti pradedamas tik tada, kai baigiamas procesas dėl atitinkamos pagrindinės nusikalstamos veikos. Valstybės narės direktyvą turi perkelti į nacionalinę teisę iki 2020 m. gruodžio 8 d.

22 diagrama. Informacijos apie teismų sistemą prieinamumas plačiajai visuomenei internetu 2019 m. (*) (šaltinis: Europos Komisija ⁽⁵¹⁾)

(*) **DE:** kokią informaciją reikia teikti internetu, sprendžiama kiekvienoje federalinėje žemėje ir federaliniu lygmeniu.

– Teisinė pagalba, teismo mokesčiai ir teisiniai mokesčiai –

Didžiausią įtaką naudojimuisi teise kreiptis į teismą turi bylinėjimosi išlaidos. Didelės bylinėjimosi išlaidos, įskaitant teismo mokesčius ⁽⁵²⁾ ir teisinius mokesčius ⁽⁵³⁾, gali trukdyti naudotis šia teise. Bylinėjimosi išlaidos civilinėse ir komercinėse bylose ES lygmeniu nėra suderintos. Jos reglamentuojamos nacionalinės teisės aktais, todėl įvairiose valstybėse narėse yra skirtingos.

Galimybė gauti teisinę pagalbą yra viena iš pagrindinių teisių, įtvirtinta Pagrindinių teisių chartijoje ⁽⁵⁴⁾. Teisinė pagalba leidžia pasinaudoti teise kreiptis į teismą tiems asmenims, kurie tokių išlaidų padengti arba tokių mokesčių iš anksto sumokėti negalėtų. Daugumoje valstybių narių teisinė pagalba teikiama atsižvelgiant į prašytojo pajamas ⁽⁵⁵⁾.

⁵¹ 2019 m. duomenys surinkti bendradarbiaujant su nacionalinių teisingumo sistemų kontaktinių asmenų grupe.

⁵² Teismo mokesčiai – tai suma, kurią reikia sumokėti už nebaudžiamosios bylos iškėlimą teisme arba specializuotame teisme.

⁵³ Teisiniai mokesčiai – tai užmokestis už teisininkų savo klientams suteiktas paslaugas.

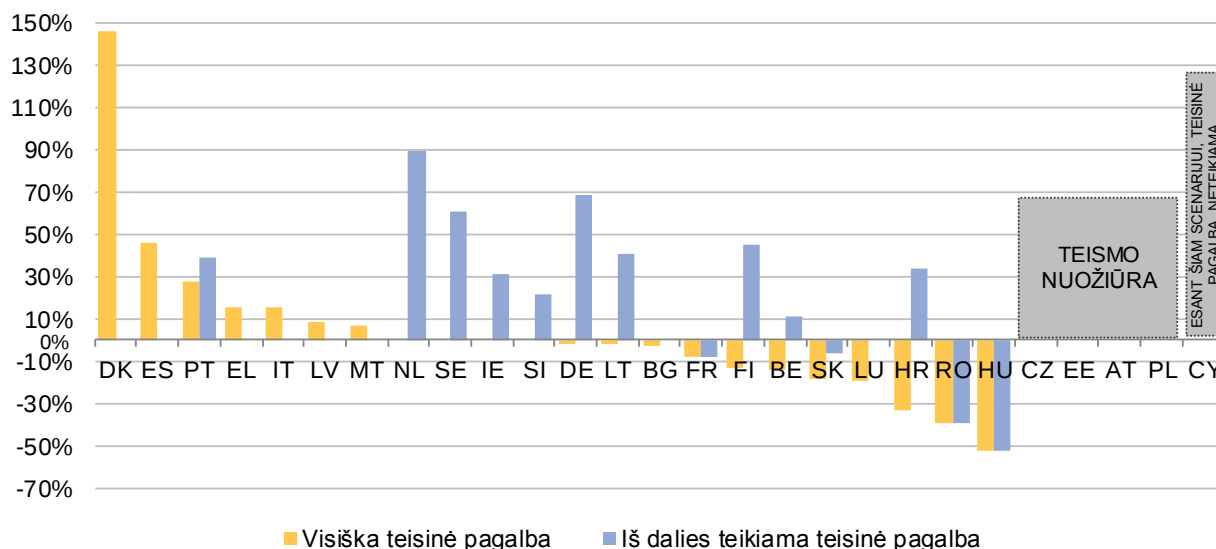
⁵⁴ ES pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnio 3 dalis.

⁵⁵ Valstybės narės teisinės pagalbos teikimo ribą nustato skirtingais metodais, pvz., pagal skirtingus bazinius laikotarpius (mėnesio arba metų pajamas). Maždaug pusėje valstybių narių taip pat yra nustatyta riba, susijusi su asmeniniu pareiškėjo kapitalu. Šioje diagramoje į tai neatsižvelgiama. BE, BG, IE, ES, FR, HR, HU, LV, LT, LU, NL ir PT tam tikroms grupėms priklausančioms asmenims (pvz., asmenims, gaunantiems tam tikras pašalpas) teisė gauti teisinę pagalbą civilinių ir komercinių ginčų bylose suteikiama savaime. Šioje

23 diagramoje parodyta galimybė pasinaudoti visa arba daline teisine pagalba konkrečioje vartotojų apsaugos byloje, kurioje pareikštas 6 000 EUR ieškinys. Joje palygintos pajamų ribos, taikomos teikiant teisinę pagalbą, išreikštos kaip skurdo ribos (Eurostato nustatytos kiekvienoje valstybėje narėje) procentinė dalis ⁽⁵⁶⁾. Pavyzdžiui, jei nurodyta teisinės pagalbos teikimo riba yra 20 proc., tai reiškia, kad teisinę pagalbą vis dar gali gauti prašytojas, kurio pajamos 20 proc. viršija Eurostato jo valstybėje narėje nustatytą skurdo ribą. Ir priešingai, jei nurodyta teisinės pagalbos riba yra žemesnė už 0, tai reiškia, kad asmuo, kurio pajamos yra mažesnės nei skurdo riba, teisinės pagalbos gali negauti.

Vienose valstybėse narėse galioja ir teisinės pagalbos sistema, pagal kurią atlyginama 100 proc. su bylinėjimusi susijusių išlaidų (visiška teisinė pagalba), ir papildoma sistema, pagal kurią atlyginama dalis išlaidų (iš dalies teikiama teisinė pagalba) ir taikomi kitokie tinkamumo gauti pagalbą kriterijai nei pagal pirmąją sistemą. Kitose valstybėse narėse veikia tik visiškos teisinės pagalbos arba tik iš dalies teikiamos teisinės pagalbos sistemos.

23 diagrama. Konkrečioje vartotojo byloje teikiant teisinę pagalbą taikoma pajamų riba 2019 m. (*) (procentiniai skirtumai nuo Eurostato nustatytos skurdo ribos) (šaltinis: Europos Komisija ir Europos advokatūrų ir teisininkų draugijų taryba (CCBE) ⁽⁵⁷⁾)

(*) **EE**: sprendimas teikti teisinę pagalbą nepriklauso nuo prašytojo finansinių išteklių dydžio. **IE**: teikiant dalinę teisinę pagalbą turi būti atsižvelgiama ir į prašytojo disponuojamą turtą. **LV**: įvairiose savivaldybėse nustatytos skirtingos ribos, diagramoje parodyta aukščiausia riba.

Daugumoje valstybių narių reikalaujama, kad pradėdamos teismo procesą bylos šalys sumokėtų teismo mokesčių. Teisinės pagalbos gavėjai dažnai atleidžiami nuo teismo mokesčių mokėjimo.

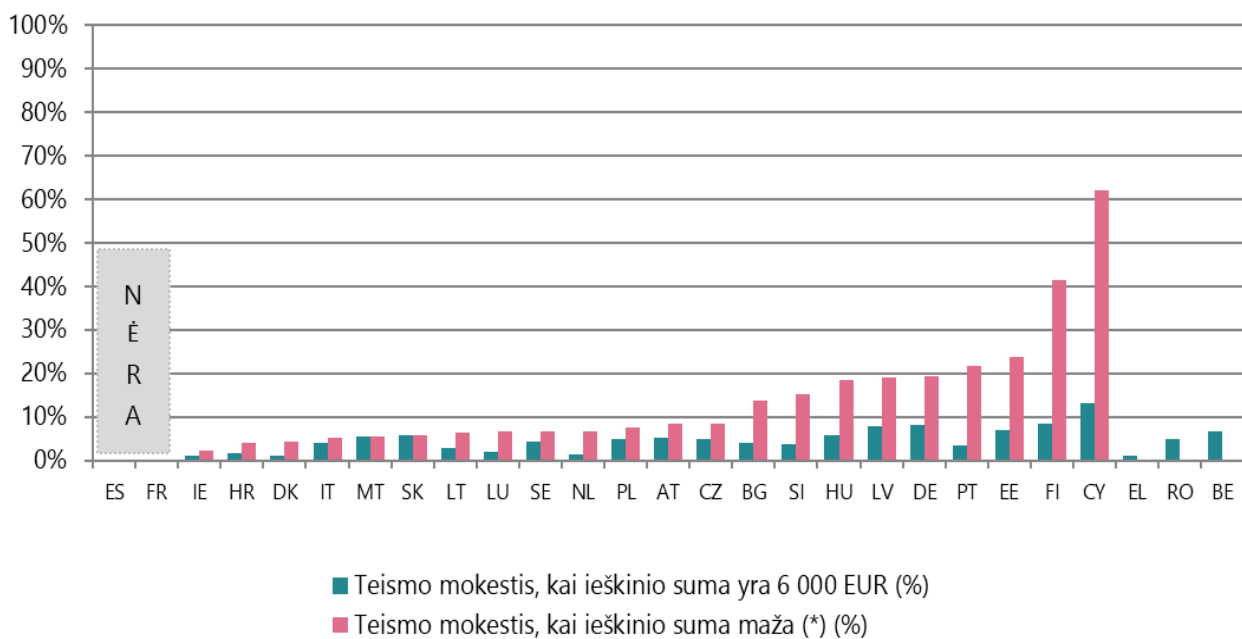
diagramoje neatsižvelgiama į papildomus kriterijus, kuriuos valstybės narės gali taikyti, pvz., dėl bylos esmės. Nors tai tiesiogiai nesusiję su diagrama, reikėtų pažymėti, kad kai kuriose valstybėse narėse (AT, CZ, DE, DK, EE, ES, FR, IT, NL, PL, PT, SI) teisinė pagalba teikiama ne tik fiziniams asmenims.

⁵⁶ Kad renkamus duomenis būtų galima palyginti, atitinkama Eurostato nustatyta kiekvienos valstybės narės skurdo riba perskaičiuota į mėnesio pajamas. Nustatyta skurdo rizikos lygio (angl. AROP) riba yra lygi 60 proc. nacionalinės ekvivalentinių disponuojamųjų namų ūkio pajamų medianos. Europos pajamų ir gyvenimo sąlygų tyrimas, Eurostato lentelė ilc_li01, paskelbta <http://ec.europa.eu/eurostat/web/income-and-living-conditions/data/database>.

⁵⁷ 2019 m. duomenys surinkti remiantis CCBE narių atsakymais į klausimą, kuris buvo sudarytas pagal konkretų vartotojo ginčą su įmone scenarijų (nurodytos dvi skirtingos ieškinio sumos: 6 000 EUR ir suma, atitinkanti Eurostato nustatytą kiekvienos valstybės narės skurdo ribą). Kadangi teisinės pagalbos teikimo sąlygos priklauso nuo prašytojo padėties, naudotas toks scenarijus: pagalbos prašytojas yra nesutuokęs 35 metų darbuotojas, neturintis išlaikytinių ir nedraustas teisinių išlaidų draudimu, gaunantis reguliarias pajamas ir gyvenantis nuomojamame bute.

Tik Bulgarijoje, Estijoje, Airijoje, Nyderlanduose, Lenkijoje ir Slovėnijoje teisinės pagalbos gavėjai nuo teismo mokesčių mokėjimo savaime nėra atleidžiami. Čekijoje teismas kiekvienu atveju sprendžia, ar atleisti teisinės pagalbos gavėją nuo teismo mokesčių. 24 diagramoje pagal minėtus du scenarijus palyginti teismo mokesčio dydžiai, išreikšti kaip atitinkamo ieškinio sumos dalis. Pavyzdžiui, jei toliau pateiktoje diagramoje pažymėta, kad teismo mokestis sudaro 10 proc. 6 000 EUR ieškinio sumos, tai reiškia, kad pradėdamas teismo procesą vartotojas turi sumokėti 600 EUR teismo mokestį. Ieškinio dėl nedidelės sumos dydis nustatytas remiantis Eurostato nustatyta kiekvienos valstybės narės skurdo riba.

24 diagrama. Teismo mokestis pradedant teismo procesą konkrečioje vartotojo byloje 2019 m. (*) (teismo mokesčio dydis, išreikštas ieškinio sumos dalimi) (šaltinis: Europos Komisija ir CCBE⁵⁸)

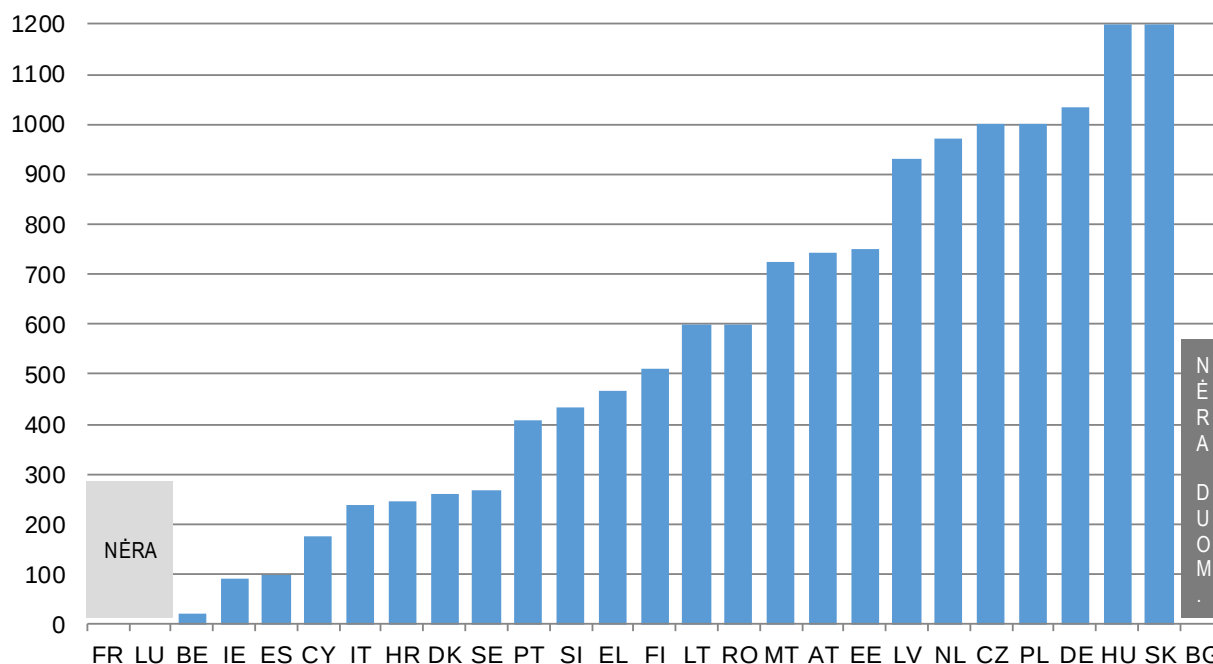

(*) Ieškinys dėl nedidelės sumos – tai ieškinys dėl sumos, kuri atitinka Eurostato kiekvienoje valstybėje narėje nustatytą nesusituokusios asmens skurdo ribą, perskaičiuotą į mėnesio pajamas (pvz., 2019 m. jos vertė buvo nuo 164 EUR (RO) iki 1 804 EUR (LU)). **BE, EL ir RO:** nepateikta informacijos apie teismo mokesčius tuo atveju, kai pateikiamas ieškinys dėl nedidelės sumos. **LU:** bylos šalis, pradedanti teismo procesą kaip ieškovė, turi sumokėti mokesčius teismo antstoliui; jų nereikia mokėti tuo atveju, kai teikiama teisinė pagalba. **NL:** teismo mokesčiai, kai pajamos mažesnės negu 2 275 EUR per mėnesį.

⁵⁸ Duomenys pateikti pagal 2019 m. pajamų ribas ir buvo surinkti iš CCBE narių atsakymų į klausimą, sudarytą pagal konkretų vartotojo ginčo su įmone scenarijų (nurodytos dvi skirtingos ieškinio sumos: 6 000 EUR ir suma, lygi Eurostato nustatytai atitinkamos valstybės narės skurdo ribai).

Veiksmingas sutarčių vykdymo užtikrinimas ekonomikai labai svarbus. Tikimybė, kad faktinės bylinėjimosi išlaidos bus atlygintos, labai sustiprina sutarties vykdymą užtikrinti prašančio kreditoriaus poziciją. Kreditorius (ieškovas) pateikdamas ieškinį teismui paprastai privalo sumokėti teismo mokestį. Teismai dažniausiai nurodo bylą pralaimėjusiam atsakovui atlyginti visas bylą laimėjusio ieškovo iš anksto padengtas teismo išlaidas. 25 diagramoje parodyta, kokio dydžio teismo mokesčius reikia sumokėti pradedant teismo procesą konkrečioje komercinėje byloje (žr. 59 išnašą).

25 diagrama. Teismo mokestis pradedant teismo procesą konkrečioje komercinėje byloje 2019 m. (*) (EUR) (šaltinis: Europos Komisija ir CCBE⁵⁹)

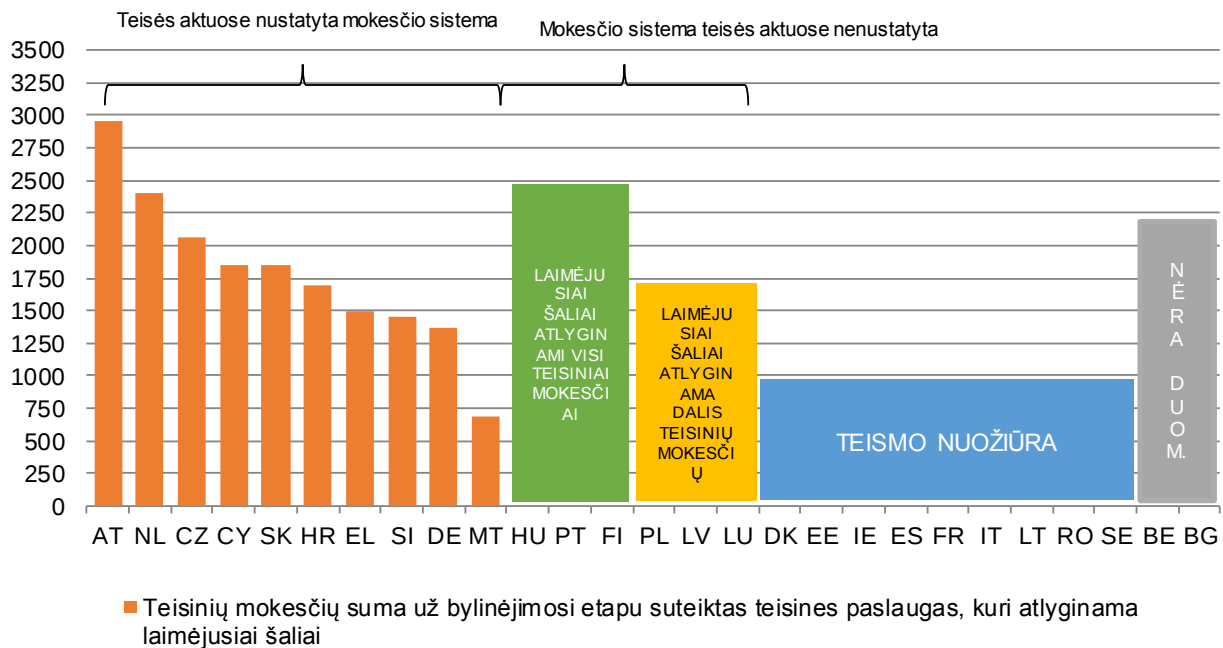

(*) ES, PT ir RO: sprendimas dėl teismo mokesčio atlyginimo priimamas kiekvienu atveju atskirai. EL ir HU: nuostata, kad laimėjusiai šaliai atlyginami visi teismo mokesčiai, nėra.

Paprastai kreditorius atlygį savo teisininkui turi mokėti iš anksto – ne tik bylinėjimosi, bet ir ikiteisminiu etapu. Dėl išlaidų atlyginimo pažymėtina, kad dauguma valstybių narių taiko taisyklę, kad bylą pralaimėjusi šalis turėtų padengti ne tik savo pačios, bet ir laimėjusios šalies išlaidas. Tokia išlaidų perkėlimo taisyklė atgraso nuo bylų kėlimo, kai bylos laimėjimo tikimybė maža, tačiau, kai laimėjimo tikimybė didelė, yra akstinas kelti bylą. 26 diagramoje parodyta, kokią sumą teismas priteistų bylą laimėjusiam ieškovui pagal konkretų komercinės bylos scenarijų (žr. 60 išnašą). Galima išskirti tris pagrindines sistemas: 1) valstybėse narėse, kuriose mokesčių atlyginimo sistema nustatyta teisės aktuose, teisinių mokesčių atlyginimas priklauso nuo to, koks mokestis teisės aktuose yra nustatytas už teisininko atliktą darbą. Šis mokestis įvairiose valstybėse narėse gali būti labai skirtingas; 2) valstybėse narėse, kuriose teisinių mokesčių atlyginimo sistema teisės aktuose nenustatyta, atlyginamos visos teisinės išlaidos (HU, PT, FI) arba jų dalis (PL, LV, LU); 3) kai kuriose valstybėse narėse sprendimą dėl išlaidų atlyginimo priima teismas pagal kiekvieno atvejo aplinkybes.

⁵⁹ Duomenys surinkti iš CCBE narių atsakymų į klausimyną, sudarytą pagal konkretų dviejų bendrovių ginčo tarpvalstybinėje komercinėje byloje dėl sutarties vykdymo užtikrinimo scenarijų. Nurodyta ieškinio suma – 20 000 EUR. CCBE narių paprašyta pateikti informaciją apie tai, kokį teismo mokestį reikia sumokėti pareiškiant ieškinį tokiomis aplinkybėmis.

26 diagrama. Teisinių mokesčių atlyginimas komercinėse bylose 2019 m. (*) (EUR) (šaltinis: Europos Komisija ir CCBE⁽⁶⁰⁾)

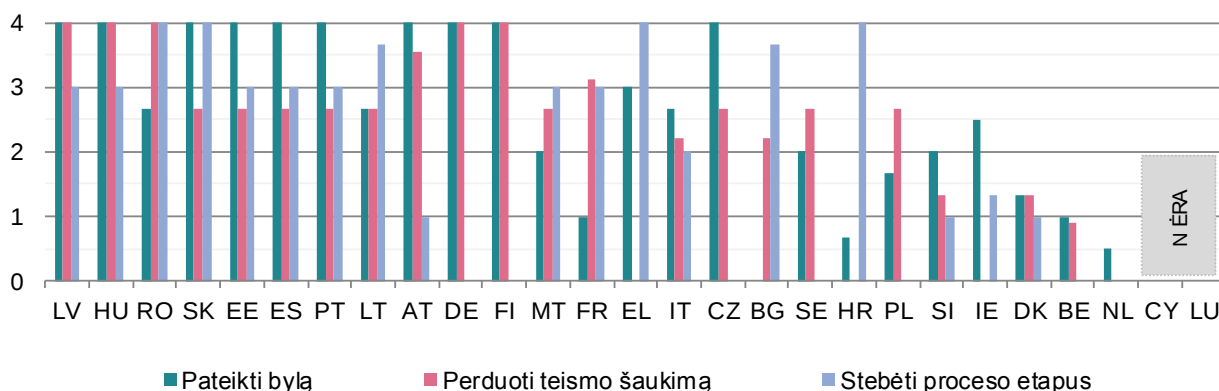
(*) Šioje diagramoje į teisinius mokesčius neįtrauktos kanceliarinės išlaidos ir PVM (jei jis mokėtinas). Hipotetiniai bylinėjimosi etapu pagal šį scenarijų sumokėti teisiniai mokesčiai yra 1 650 EUR. Sistemoje, kai mokestis teisės aktuose nėra nustatytas, gali būti atlyginama visa ši suma (1 650 EUR). Valstybės narės, kuriose atlyginama dalis išlaidų (PL, LV, LU), išdėstytos eilės tvarka pagal atlyginamų teisinių išlaidų dydį (nuo didžiausio iki mažiausio, jose sumos svyruoja nuo 1 275 iki 500 EUR). Ikitaisminio etapo teisinių mokesčių atlyginimo galimybės diagramoje nepavaizduotos, nes tokios galimybės egzistuoja ne visose valstybėse narėse. **AT**: šis scenarijus ne visai atitinka AT išlaidų atlyginimo sistemą. **MT**: valandinio teisinio mokesčio instituto MT nėra, sprendimas dėl išlaidų atlyginimo priimamas pagal ieškinio sumą. **IT**: teisės aktuose nustatytas mokestis (pagal šį scenarijų būtų 3 235 EUR), tačiau teismas gali nuspręsti, kad turi būti atlyginamos tam tikrą nustatytą intervalą atitinkančios išlaidos. **LT**: sprendimą priima teismas, atsižvelgdamas į Teisingumo ministerijos gaires, o pagal šį scenarijų didžiausia suma būtų 3 350 EUR.

– Ieškinio pateikimas ir jo nagrinėjimo eigos stebėjimas internetu –

Galimybė atlikti tam tikrus teismo proceso veiksmus elektroninėmis priemonėmis yra svarbus teisingumo sistemų kokybės aspektas, nes teikiant ieškinius elektroninėmis priemonėmis ir turint galimybę internetu stebėti ir spartinti procesą, galima lengviau kreiptis į teismą, mažėja vėlavimų ir išlaidų. IRT sistemos teismuose taip pat vis daugiau naudojamos tarpvalstybiniam teisminių institucijų bendradarbiavimui ir palengvina ES teisės aktų įgyvendinimą, pavyzdžiui, taikant ieškinių dėl nedidelių sumų nagrinėjimo procedūras.

⁶⁰ Duomenys surinkti iš CCBE narių atsakymų į klausimyną, sudarytą pagal tą patį hipotetinį scenarijų kaip 25 diagramoje (plg. FN 58). Teisiniai mokesčiai apskaičiuoti pagal toliau išdėstytą scenarijų. Įmonė, prašanti užtikrinti sutarties vykdymą, pasamdė specializuotą ir patyrusį teisininką, kuris atliko šiuos darbus: ikiteisminiu etapu – skyrė 3 val. darbo, parengė vieną dokumentą (atlyginimas 150 EUR už valandą, iš viso 450 EUR); bylinėjimo etapu – skyrė 11 val. darbo, parengė 3 dokumentus, dalyvavo 2 teismo posėdžiuose (atlyginimas 150 EUR už valandą, iš viso 1 650 EUR). CCBE narių paprašyta pateikti informaciją apie: a) teisės aktuose už ikiteisminiu ar bylinėjimosi etapu atliktą darbą nustatyta mokesť, jei toks mokestis nustatytas, ir b) teisinių mokesčių sumą, kurią teismas greičiausiai priteistų iš bylą pralaimėjusios šalies.

27 diagrama. Elektroninių priemonių prieinamumas 2018 m. (*) (0 = prieinama 0 proc. teismų, 4 = prieinama 100 proc. teismų ⁽⁶¹⁾) (šaltinis: CEPEJ tyrimas)

(*) Nauja metodika, duomenų negalima palyginti su praėjusių metų duomenimis. **DK** ir **RO**: bylos gali būti teikiamos teismams el. paštu.

– Galimybė susipažinti su teismų sprendimais –

Užtikrinus, kad teismų sprendimai būtų prieinami internete, padidinamas teisingumo sistemų skaidrumas, piliečiams ir įmonėms lengviau suprasti savo teises, tai gali padėti padidinti teismų praktikos nuoseklumą. Teismų sprendimų skelbimo internete tvarka yra labai svarbi kuriant naudotojams patogias paieškos priemones ⁽⁶²⁾, kad teismų praktika būtų prieinamesnė teisės specialistams ir plačiai visuomenei. Teisininkų naudojamos novatoriškos teisinės technologijos padeda užtikrinti paprastą prieigą prie ankstesnių teismo sprendimų ir galimybę paprastai pasinaudoti ankstesne teismų praktika.

Skelbiant teismų sprendimus internete, būtina derinti įvairius interesus ir laikytis teisės ir politikos priemonėmis nustatytų ribų. Teismams tvarkant asmens duomenis visapusiškai laikomasi Bendrojo duomenų apsaugos reglamento ⁽⁶³⁾. Vertinant, kuriuos duomenis viešinti, būtina užtikrinti sąžiningą pusiausvyrą tarp teisės į duomenų apsaugą ir teisės į teismų sprendimų viešumą bei teisingumo sistemos skaidrumą. Tai ypač aktualu, kai yra viršesnis viešasis interesas, kuriuo grindžiamas duomenų atskleidimas. Pagal daugumos šalių teisę arba praktiką yra reikalaujama, kad teismų sprendimuose, prieš skelbiant, duomenys būtų pakeisti anoniminiais arba pseudoniminiais ⁽⁶⁴⁾ ir kad tai būtų daroma sistemiškai arba pagal prašymus. Teismų

⁶¹ 2018 m. duomenys. Įrangos rodiklis nuo 100 proc. (priemonė visiškai įdiegta) iki 0 proc. (priemonės nėra) šioje diagramoje parodo atitinkamos priemonės naudojimą teismuose pagal šią skalę: 100 proc. = 4 taškai, jeigu taikoma visoms byloms / 1,33 taško už kiekvieną konkrečią bylą; 50–99 proc. = 3 taškai, jeigu taikoma visoms byloms / 1 taškas už kiekvieną konkrečią bylą; 10–49 proc. = 2 taškai, jeigu taikoma visoms byloms / 0,66 taško už kiekvieną konkrečią bylą; 1–9 proc. = 1 taškas, jeigu taikoma visoms byloms / 0,33 taško už kiekvieną konkrečią bylą. „Konkreči byla“ – byla, susijusi su nagrinėjamo ginčo rūšimi (civilinis / komercinis, baudžiamasis, administracinis ar kitoks ginčas).

⁶² Žr. *Best practice guide for managing Supreme Courts* (Aukščiausiųjų teismų valdymo geriausios praktikos vadovas) pagal projektą *Supreme Courts as guarantee for effectiveness of judicial systems* (Aukščiausieji teismai kaip teismų sistemų veiksmingumo garantija), p. 29.

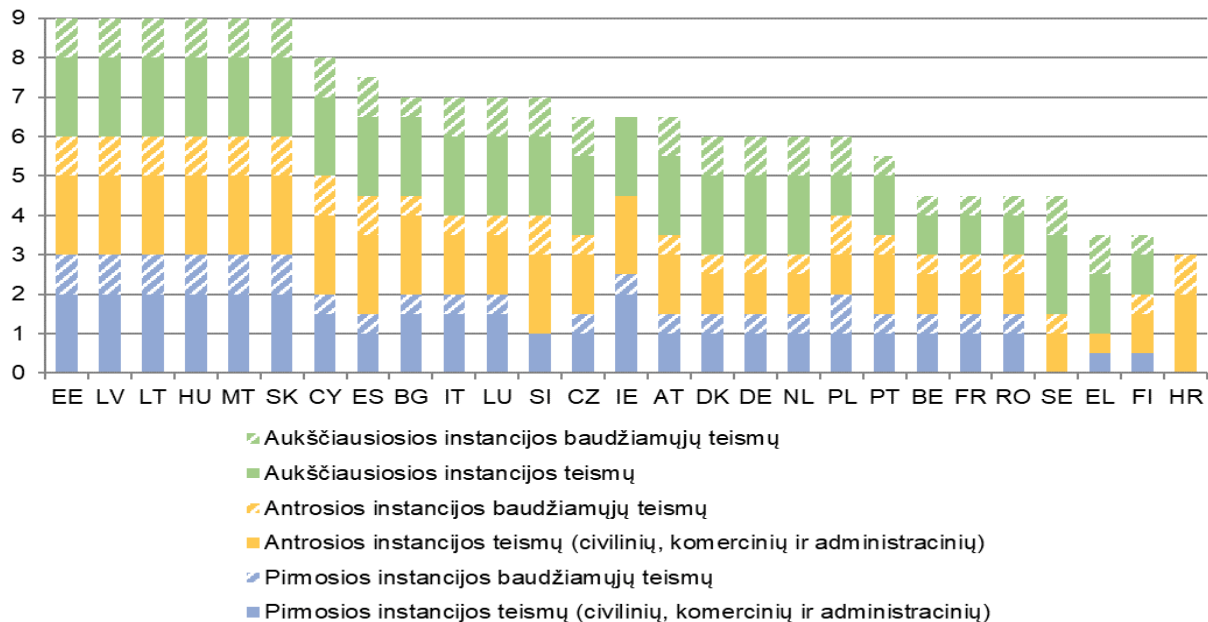
2016 m. balandžio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2016/679 dėl fizinių asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo ir kuriuo panaikinama Direktyva 95/46/EB (Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas) (OL L 119, 2016 5 4, p. 1).

⁶⁴ Anoniminimas / pseudoniminimas yra veiksmingesnis, jeigu tai daroma naudojantis algoritmu. Tačiau algoritmai nesupranta konteksto, todėl reikalinga žmogaus priežiūra.

rengiami duomenys taip pat reglamentuojami Europos teisės aktais dėl atvirųjų duomenų ir dėl viešojo sektoriaus informacijos pakartotinio naudojimo ⁽⁶⁵⁾.

Kai teismų sprendimai rengiami kompiuterio skaitomu formatu ⁽⁶⁶⁾, teisingumo sistemoje naudoti algoritmus tampa lengviau ⁽⁶⁷⁾.

28 diagrama. Paskelbtų teismų sprendimų prieinamumas plačiai visuomenei internetu 2019 m. (*) (civilinių, komercinių, administracinių ir baudžiamųjų bylų, visų instancijų teismų) (šaltinis: Europos Komisija ⁽⁶⁸⁾)

(*) Didžiausias galimas balas – 9 taškai. Kiekvienai teismų instancijai skirta po vieną tašką, jeigu yra prieinami visi tos instancijos, atitinkamai civilinių ir komercinių, administracinių ir baudžiamųjų bylų, sprendimai (0,5 taško, jei prieinami tik kai kurie sprendimai). Jeigu valstybėje narėje yra tik dviejų instancijų teismai, taškai skirti kaip už trijų instancijų teismus – už tą atitinkamą instanciją, kurios nėra, skirta tiek pat taškų kiek už atitinkamos aukštesnės instancijos teismus. Tose valstybėse narėse, kuriose dvi teisės sritys (civilinė ir komercinė teisė ir administracinė teisė) neatskiriamos, vienodas taškų skaičius skirtas už abi sritis. **BE:** civilinėse ir baudžiamosiose bylose kiekvienas teismas pats priima sprendimą dėl savo sprendimų paskelbimo. **BG:** skelbiami visi Kasacinio teismo baudžiamųjų bylų sprendimai, išskyrus tuos, kuriuose yra įslaptintos informacijos. **DE:** kiekvienoje federalinėje žemėje nusprendžiama, ar pirmosios instancijos teismų sprendimai turi būti prieinami internetu. **IE:** baudžiamosiose bylose, kurios nagrinėjamos supaprastinto proceso tvarka, paprastai priimamas ne rašytinis sprendimas. **CY:** administracinių ir baudžiamųjų bylų teisėjai sprendžia, kurie skelbimai turi būti paskelbti. **LU** ir **SE:** teismų sprendimai nėra reguliariai skelbiami internete (skelbiami tik sprendimai svarbiausiose bylose). **AT:** pirmosios ir antrosios instancijų teismų teisėjai sprendžia, kurie skelbimai turi būti paskelbti. **NL:** teismai sprendžia dėl sprendimų paskelbimo pagal paskelbtus kriterijus. **PL:** dėl administracinių bylų sprendimų paskelbimo sprendžia kiekvieno teismo padalinio vadovas. **PT:** dėl civilinių ir baudžiamųjų bylų sprendimų paskelbimo sprendžia teisme sudaryta komisija.

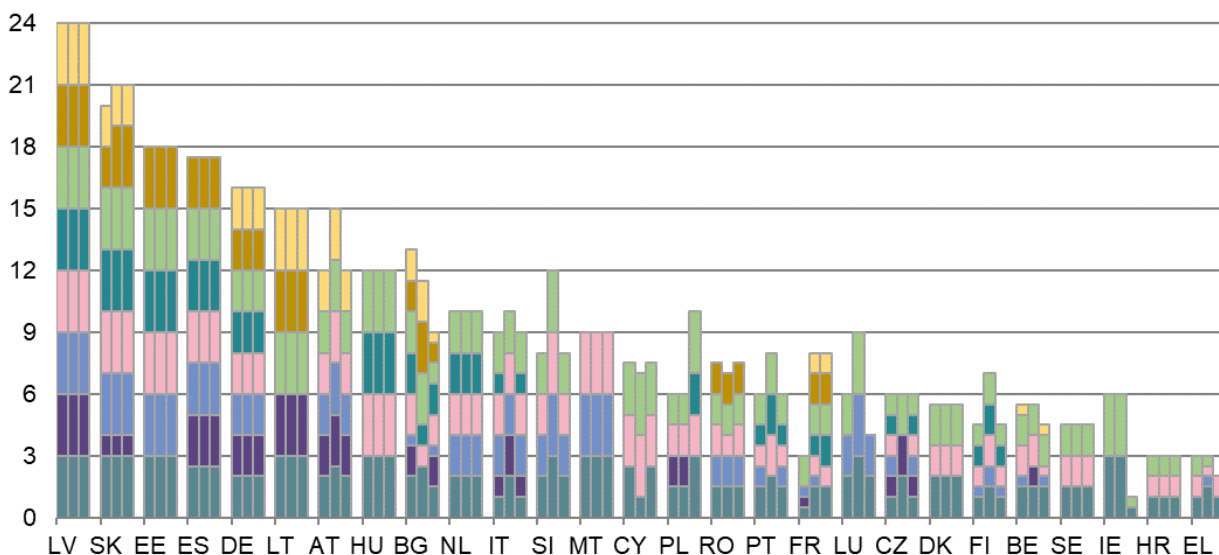
⁶⁵ 2003 m. lapkričio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2003/98/EB dėl viešojo sektoriaus informacijos pakartotinio naudojimo (OL L 345, 2003 12 31, p. 90) ir 2019 m. birželio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2019/1024 dėl atvirųjų duomenų ir viešojo sektoriaus informacijos pakartotinio naudojimo (OL L 172, 2019 6 26, p. 56).

⁶⁶ Sprendimai rengiami pagal standartus (pvz., „Akoma Ntoso“), o jų metaduomenis galima parsisiųsti nemokamai kaip duomenų bazę arba naudojantis kitomis automatizuotomis priemonėmis (pvz., programų sąsaja).

⁶⁷ Taip pat žr. Komisijos komunikatą Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Europos duomenų strategija“ (COM(2020) 66 final), Komisijos baltąją knygą „Dirbtinis intelektas. Europos požiūris į kompetenciją ir pasitikėjimą“ (COM(2020) 65 final) bei Tarybos ir Taryboje posėdžiavusių valstybių narių Vyriausybės atstovų išvada dėl geriausios praktikos, susijusios su teismų sprendimų paskelbimu internete (OL C 362, 2018 10 8, p. 2).

⁶⁸ 2019 m. duomenys surinkti bendradarbiaujant su nacionalinių teisingumo sistemų kontaktinių asmenų grupe.

29 diagrama. Teismų sprendimų rengimo kompiuterio skaitomu formatu tvarka 2019 m. (*)
(civilinėse, komercinėse, administracinėse ir baudžiamosiose bylose, visų instancijų teismuose)
(šaltinis: Europos Komisija ⁽⁶⁹⁾)

Trys stulpeliai atspindi kiekvienoje valstybėje narėse nustatytą tvarką, taikomą šių rūšių byloms (iš kairės į dešinę):

1. civilinėms / komercinėms byloms;
2. administracinėms byloms;
3. baudžiamosioms byloms.

■ Sprendimus ir susijusius jų metaduomenis galima nemokamai parsisiųsti iš interneto kaip duomenų bazę arba kitomis automatinėmis priemonėmis

■ Anoniminimas / pseudoniminimas atliekamas naudojantis algoritmu

■ Nustatytos taisyklės, ar internete skelbiamuose sprendimuose atskleidžiami asmens duomenys

■ Sprendimuose pateikiama susijusi informacija (metaduomenys) apie citatas ir nuorodas į nacionalinę, ES teisę arba teismų praktiką

■ Sprendimuose pateikiama susijusi informacija (metaduomenys) apie raktinius žodžius, sprendimo datą ir pan.

■ Sprendimams priskiriamas Europos teismų praktikos identifikatorius (ECLI)

■ Sprendimai rengiami pagal standartą, leidžiantį sprendimus nuskaityti kompiuteriu

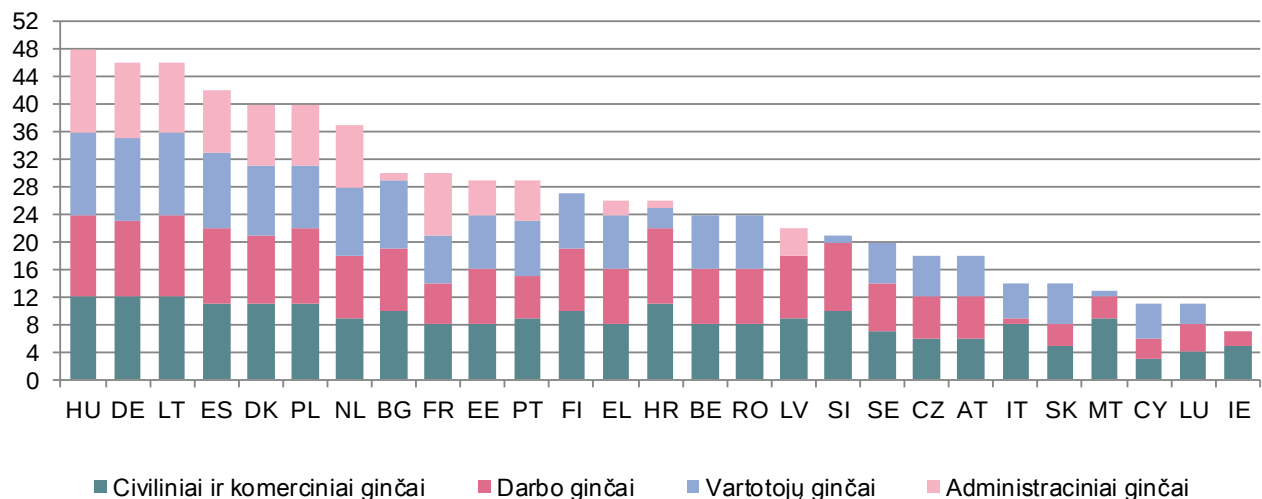
■ Interneto svetainė nemokamai prieinama plačiai visuomenei

(*) Didžiausias galimas balas: 24 taškai už kiekvieno pobūdžio bylą. Visų trijų instancijų (pirmosios, antrosios ir trečiosios) lygmenimis po vieną tašką galima skirti, jeigu tvarka taikoma visiems teismų sprendimams. Jeigu tvarka taikoma tik kai kuriems tam tikros instancijos teismų sprendimams, skiriama tik pusė taško. Jeigu valstybėje narėje yra tik dvi teismų instancijos, taškai skirti kaip už trijų instancijų teismus – už tą atitinkamą instanciją, kurios nėra, skiriami tiek pat taškų kiek už atitinkamos aukštesnės instancijos teismus. Tose valstybėse narėse, kuriose dvi teisės sritys (civilinė ir komercinė teisė ir administracinė teisė) neatskiriamos, vienodas taškų skaičius skirtas už abi sritis. **ES:** Generalinės teismų tarybos (CGPJ) duomenų bazės komerciniais tikslais naudoti arba masiškai iš jos siųsti informaciją neleidžiama. Šią informaciją naudojant duomenų bazės tikslinti arba komerciniais tikslais būtina laikytis CGPJ Teismų dokumentacijos centro nustatytos procedūros ir sąlygų. **FR:** visuomenei nemokamai prieinami tik Cour de Cassation paskelbti sprendimai. Prieiga prie apeliacinių teismų portale JuriCa paskelbtų sprendimų galima per privatų virtualų teisingumo tinklą, jais gali naudotis teisės aktų leidėjai. Pirmosios instancijos ir aukštųjų teismų sprendimai, kurie yra perduodami Cour de Cassation, nėra anoniminami arba pseudoniminami. Sukurta galimybė laisvai susipažinti su teismo sprendimais (išskyrus pakartotinius ir sistemškai teikiamų prašymų atvejus). Už teisėjų ir teismų darbuotojų asmens duomenų pakartotinį panaudojimą vertinant, analizuojant, lyginant ar prognozuojant jų faktinę ar numanomą profesinę praktiką, yra baudžiama. **IE:** Airijos teisinėje sistemoje nėra specializuotos teismų jurisdikcijos, kurioje būtų nagrinėjamos administracinės teisės bylos. **LU:** Administracines bylas nagrinėja tik dviejų lygių teismai.

– Galimybė naudotis alternatyvaus ginčų sprendimo būdais –

30 diagramoje parodytos valstybių narių pastangos skatinti savanoriškai naudotis alternatyvaus ginčų sprendimo būdais, tam teikiant konkrečių nuo atitinkamos teisės srities priklausančių įvairių paskatų ⁽⁷⁰⁾.

30 diagrama. Alternatyvaus ginčų sprendimo (AGS) būdų rėmimas ir paskatos jais naudotis 2019 m. (*) (šaltinis: Europos Komisija ⁽⁷¹⁾)

(*) Didžiausias galimas balas – 52 taškai. Suvestiniai rodikliai gauti remiantis tokiais rodikliais: 1) svetainė, kurioje teikiama informacija apie AGS; 2) viešinio kampanijos žiniasklaidoje; 3) plačiąjai visuomenei skirtos brošiūros; 4) gavęs prašymą teismas organizuoja specialius informavimo apie AGS renginius; 5) teismuose dirbantis AGS (tarpininkavimo) koordinatorius; 6) viešas pranešimas apie vertinimus, kaip naudojamos AGS; 7) naudojimosi AGS statistikos skelbimas; 8) teikiant teisinę pagalbą (iš dalies arba visiškai) padengiamos patirtos AGS išlaidos; 9) visiškai arba iš dalies grąžinami teismo mokesčiai (įskaitant žyminius mokesčius), jei AGS procedūra atliekama sėkmingai; 10) dalyvaujant AGS procedūroje nereikia samdyti advokato; 11) teisėjai gali veikti kaip tarpininkai; 12) ginčo šalių pasiektas susitarimas tampa vykdytinas teisme; 13) elektroninių priemonių naudojimas ginčui spręsti AGS metodais. Už kiekvieną iš šių 13 rodiklių kiekvienoje teisės srityje skirta po vieną tašką. **CZ:** duomenų apie administracinius ginčus neturima. **DK:** kiekvienas teismas turi atstovą, atsakingą už skatinimą naudotis tarpininkavimu. Administraciniai teismai gali pasiūlyti bylos šalims naudotis tarpininkavimu. **IE:** administracinės bylos priskiriamos civilinių ir komercinių bylų kategorijai. **EL:** AGS galima naudotis viešųjų pirkimų srityje, prieš kreipiantis į administracinius apeliacinius teismus. **ES:** AGS yra privalomas bylose pagal darbo teisę. **LT:** Nacionalinės teismų administracijos sekretorius koordinuoja teismo tarpininkavimo procesus teismuose. **PT:** civilinių ir komercinių ginčų atvejais teismo mokesčiai grąžinami tik tada, kai byla išsprendžiama taikiai. **SK:** pagal Slovakijos teisinę tvarką AGS negali būti naudojamos sprendžiant administracinius klausimus. **SE:** teisėjai turi procesinę diskreciją naudotis AGS. Teisėjui yra privaloma siekti, kad ginčas būtų išspręstas taikiai, jei tai nėra netinkama dėl bylos pobūdžio.

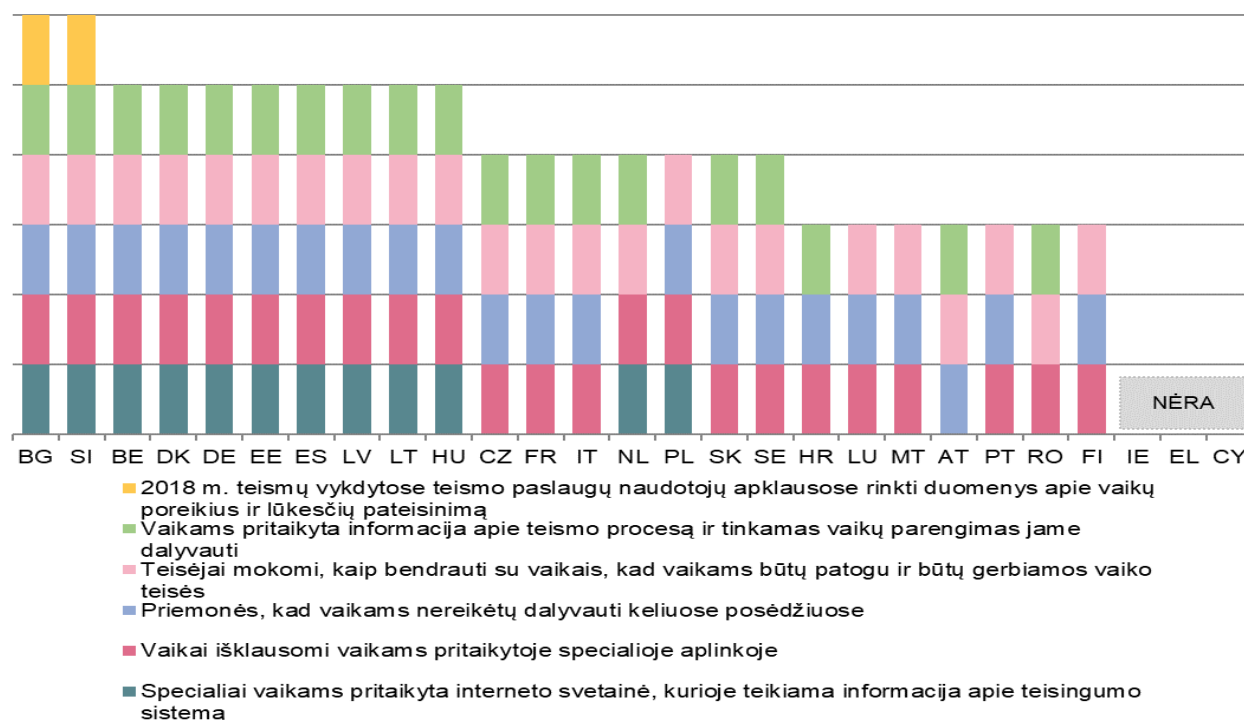
⁷⁰ Prie naudojimosi AGS rėmimo ir skatinimo metodų nepriskiriami privalomi reikalavimai naudotis AGS prieš kreipiantis į teismą, nes manoma, kad tokie reikalavimai gali būti nesuderinami su ES pagrindinių teisių chartijoje įtvirtinta teise į veiksmingą teisinę gynybą teisme.

⁷¹ 2019 m. duomenys surinkti bendradarbiaujant su nacionalinių teisingumo sistemų kontaktinių asmenų grupe.

– Vaikams pritaikytas teisingumas –

31 diagramoje parodyta įvairi valstybių narių nustatyta tvarka siekiant, kad teisingumo sistema būtų prieinamesnė vaikams ir pritaikyta jų poreikiams, pavyzdžiui, pateikiama vaikams suprantama informacija apie teismo procesus arba imamasi priemonių, kad vaikui nereikėtų dalyvauti keliuose posėdžiuose.

31 diagrama. Vaikams pritaikytas teisingumas 2019 m. (*) (šaltinis: Europos Komisija (⁷²))

3.2.2. Ištekliai

Kad teisingumo sistema gerai veiktų, būtina turėti pakankamai išteklių (įskaitant reikalingas investicijas į fizinę ir techninę infrastruktūrą) ir kvalifikuotų, išmokytų bei tinkamą darbo užmokestį gaunančių visų kategorijų darbuotojų. Neturint tinkamos infrastruktūros, priemonių ar darbuotojų, turinčių reikiamą kvalifikaciją, įgūdžių ir galimybių toliau mokytis, kyla grėsmė teismų procesų ir sprendimų kokybei.

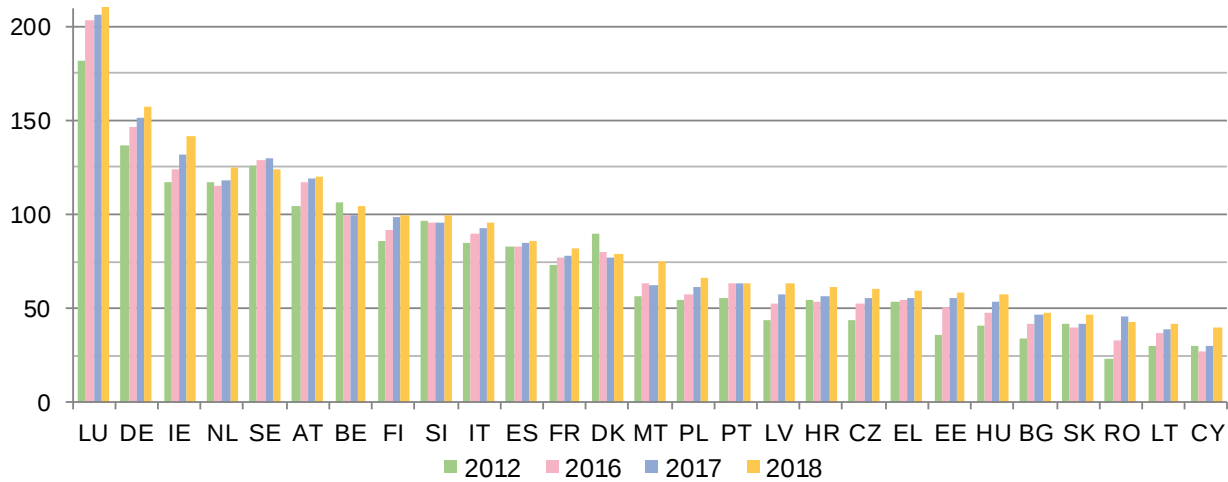
– Finansiniai ištekliai –

Tolesnėse diagramose parodytos faktinės valdžios sektoriaus išlaidos teisingumo sistemai (išskyrus kalėjimus), tenkančios vienam gyventojui (32 diagrama) ir kaip bendrojo vidaus produkto (BVP) dalis (33 diagrama), ir, galiausiai, pagrindinės išlaidų teismams kategorijos (34 diagrama) (⁷³).

⁷² 2019 m. duomenys surinkti bendradarbiaujant su nacionalinių teisingumo sistemų kontaktinių asmenų grupe.

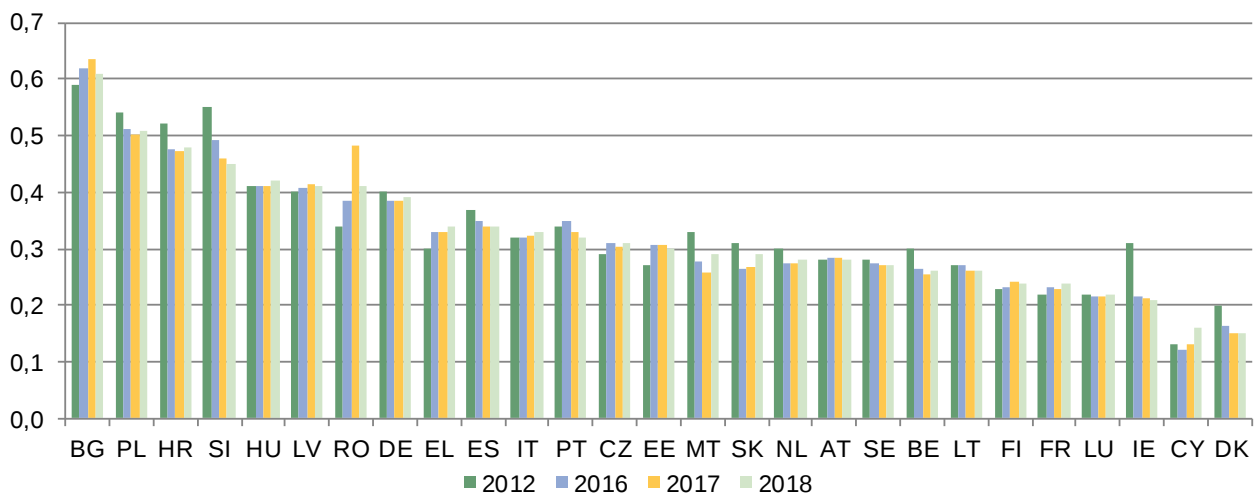
⁷³ Bendrosios (faktinės) valdžios sektoriaus išlaidos administracinių, civilinių ir baudžiamųjų teismų ir visos teismų sistemos administravimui, valdymui arba rėmimui, įskaitant užtikrinimą, kad būtų sumokamos baudos ir įvykdomi teismuose priimti teisminiai susitarimai, ir lygtinio atleidimo nuo laisvės atėmimo bausmės prieš terminą ar lygtinio nuteisimo sistemų veikimą bei teisinės pagalbos teikimą, taip pat teisinį atstovavimą ir konsultavimą valdžios institucijų ar kitų asmenų vardu, kuriuos valdžios institucijos finansuoja pinigais arba teikia kaip paslaugas; tai neapima kalnimo įstaigų administracijos (nacionalinių sąskaitų duomenys, valstybės funkcijų klasifikatorius (COFOG), 03.3 grupė), Eurostato lentelė gov_10a_exp. <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>.

32 diagrama. Visos valdžios sektoriaus išlaidos teismams 2012, 2016–2018 m. (*) (eurais vienam gyventojui) (šaltinis: Eurostatas)

(*) Valstybės narės išdėstytos eilės tvarka pagal išlaidų dydį 2018 m. (nuo didžiausių iki mažiausių). **ES, FR, HR, PT** ir **SK** 2018 m. duomenys negalutiniai.

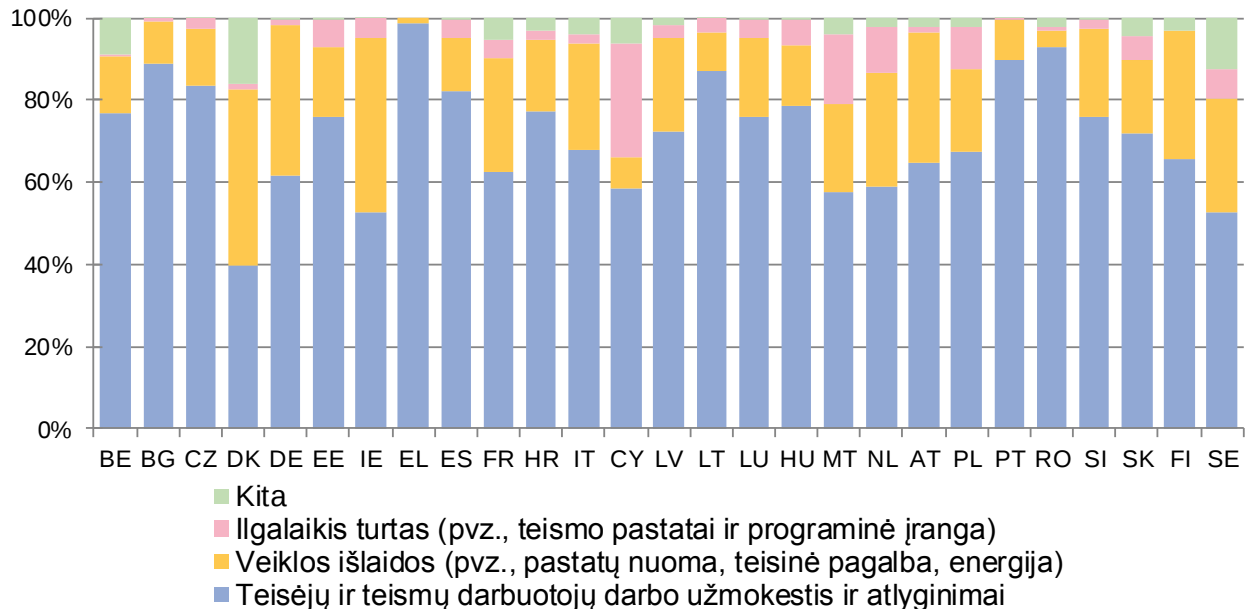
33 diagrama. Visos valdžios sektoriaus išlaidos teismams 2012, 2016–2018 m. (*) (BVP procentinė dalis) (šaltinis: Eurostatas)

(*) Valstybės narės išdėstytos eilės tvarka pagal išlaidų dydį 2018 m. (nuo didžiausių iki mažiausių). 2018 m. **ES, FR, HR, PT** ir **SK** duomenys negalutiniai.

34 diagramoje parodytos pagrindinės ekonominės kategorijos, pagal kurias skirstomos valdžios sektoriaus išlaidos teismams: 1) teisėjų ir teismų darbuotojų darbo užmokestis, įskaitant socialines įmokas (atlygis darbuotojams (⁷⁴)), 2) teismų veiklos išlaidos vartojamoms prekėms ir paslaugoms: pastatų nuomai, raštinės reikmenims, energijai ir teisinei pagalbai (tarpinis vartojimas (⁷⁵)), 3) investicijos į ilgalaikį turtą, tokį kaip teismo pastatai ir programinė įranga (bendrojo pagrindinio kapitalo formavimas (⁷⁶)), ir 4) kitos išlaidos.

34 diagrama. Visos valdžios sektoriaus išlaidos teismams pagal kategorijas (2018 m., kaip visų išlaidų procentinė dalis) (šaltinis: Eurostatas)

(*) ES, FR, HR ir SK duomenys yra negalutiniai, PT duomenys yra apytikriai.

– Žmogiškieji ištekliai –

Pakankami žmogiškieji ištekliai yra labai svarbūs teisingumo sistemos kokybei. Kai palaikoma teisėjų įvairovė, įskaitant lyčių pusiausvyrą, tai reiškia papildomas žinias, įgūdžius ir patirtį ir atspindi realią padėtį visuomenėje.

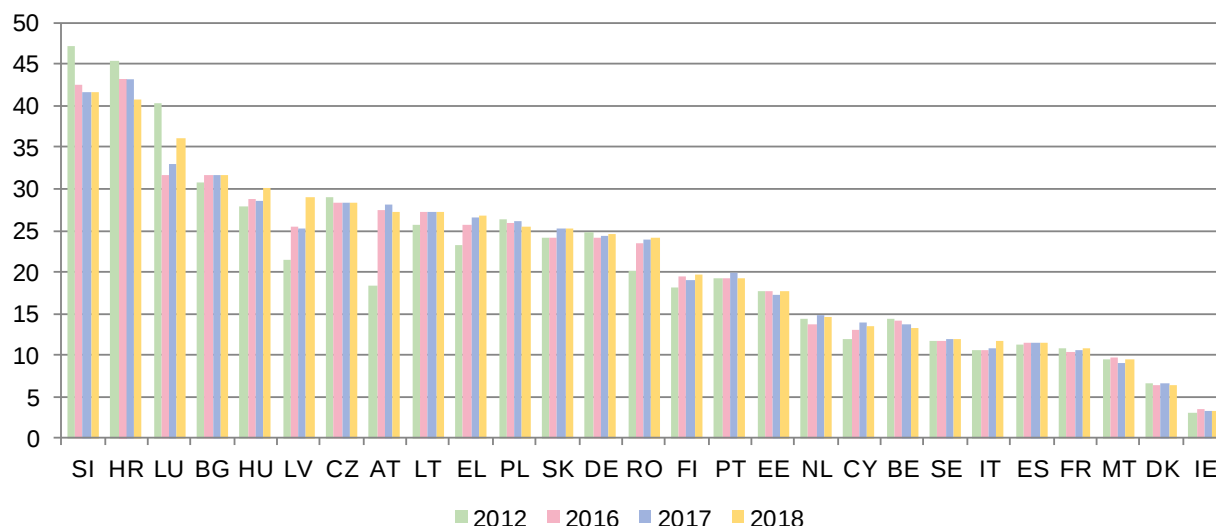
⁷⁴ Atlygį darbuotojams sudaro darbo užmokestis pinigais arba natūra (D.11) ir darbdavio socialinės įmokos (faktinės ir sąlyginės) (D.121 ir D.122). Daugiau žr. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Compensation_of_employees.

⁷⁵ Tarpinis vartojimas – nacionalinių sąskaitų sąvoka, vartojama nustatant prekių ir paslaugų, kurios suvartojamos gamybos procesams, vertę. Jis neapima ilgalaikio turto, kurio vartojimas įrašomas į apskaitą kaip pagrindinio kapitalo vartojimas. Prekės ir paslaugos gamybos procese transformuojamos arba visiškai suvartojamos.

Žr. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Intermediate_consumption.

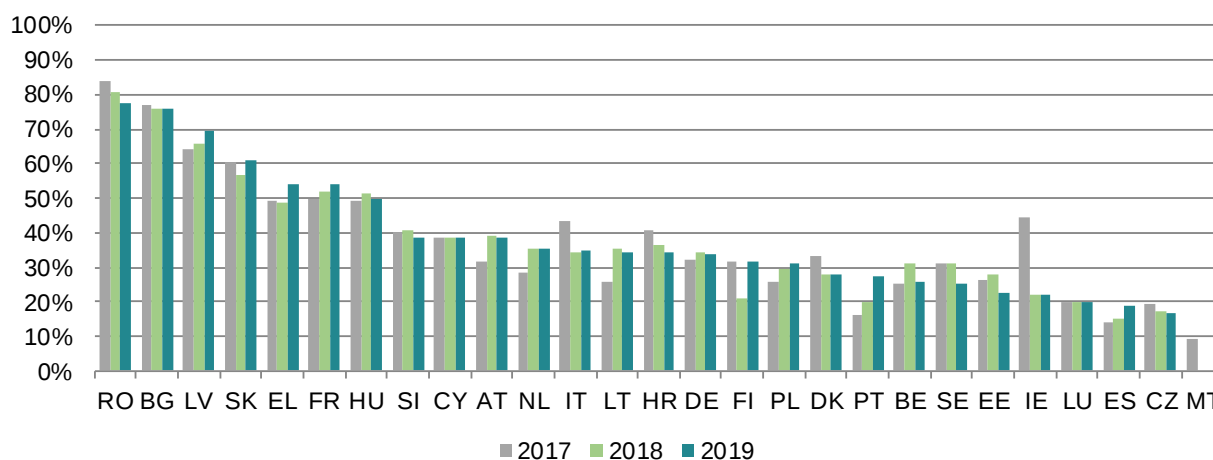
⁷⁶ Bendrojo pagrindinio kapitalo formavimą (BPKF) sudaro gamintojų rezidentų investicijos į ilgalaikį turtą per tam tikrą laikotarpį, atėmus pardavimus ir perleidimus ir pridėjus tam tikrus nesukurto turto vertės padidėjimus dėl gamintojo arba institucinių vienetų gamybinės veiklos. Ilgalaikis turtas – materialusis arba nematerialusis turtas, sukurtas gamybos procesų metu, kuris yra pakartotinai arba nuolat naudojamas ilgiau kaip vienerius metus. Žr. [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Gross_fixed_capital_formation_\(GFCF\)](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Gross_fixed_capital_formation_(GFCF)).

35 diagrama. Teisėjų skaičius 2012–2018 m. (*) (100 000 gyventojų) (šaltinis: CEPEJ tyrimas)

(*) Pagal CEPEJ metodiką ši kategorija apima visą darbo laiką dirbančius teisėjus. Ji neapima vadinamųjų „Rechtspfleger“ (teismo tarnautojų), kurių pareigybės yra kai kuriose valstybėse narėse. **AT:** duomenys apie administracinę teiseną pirmą kartą įtraukti per 2016 m. ciklą. **EL:** bendras profesionalių teisėjų skaičius įvairiais metais, įtrauktais į šią diagramą, apima skirtingas teisėjų kategorijas ir tai yra viena iš priežasčių, kodėl jų skaičius kinta. Nuo 2016 m. duomenys apie profesionalių teisėjų skaičių apima visų rangų politinės ir baudžiamosios teisenos bei administracinių bylų teisėjus. **IT:** neatsižvelgta į regionines audito komisijas, vietos mokesčių komisijas ir karo teismus. **LU:** skaičiai patikslinti pagal patobulintą metodiką.

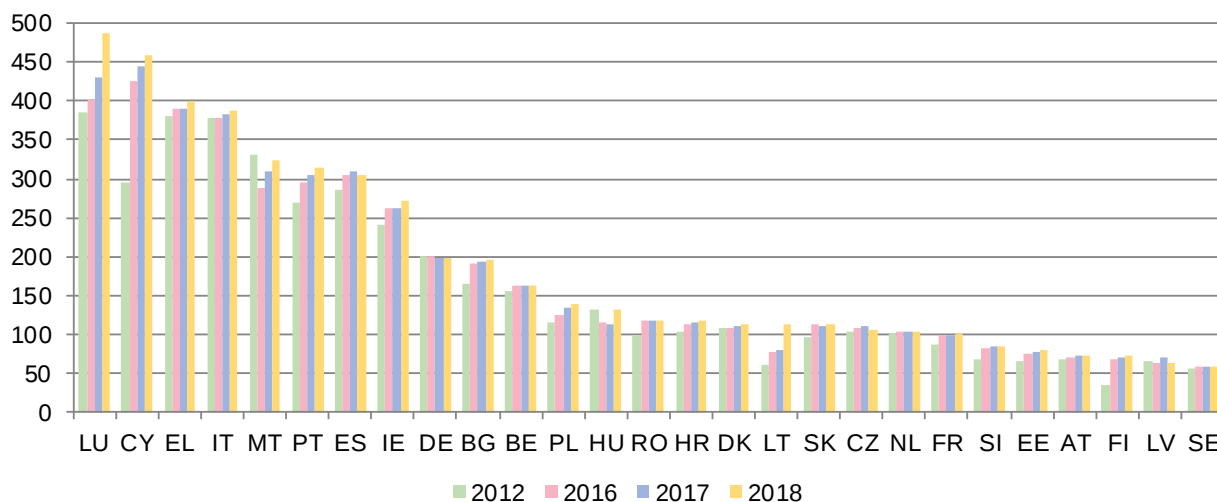
36 diagrama. Profesionalių teisėjų moterų dalis aukščiausiuosiuose teismuose 2017–2019 m. (*) (šaltinis: Europos Komisija ⁽⁷⁷⁾)

(*) Išdėstyta pagal 2019 m. duomenis, nuo aukščiausio iki žemiausio skaičiaus.

⁷⁷ 2019 m. duomenys. Europos lyčių lygybės institutas, lyčių statistikos duomenų bazė: http://eige.europa.eu/lt/gender-statistics/dgs/indicator/wmidm_jud_natcrt_wmid_natcrt_supcrt.

37 diagrama. Teisėjų skaičius 2012–2018 m. (*) (100 000 gyventojų) (šaltinis: CEPEJ tyrimas)

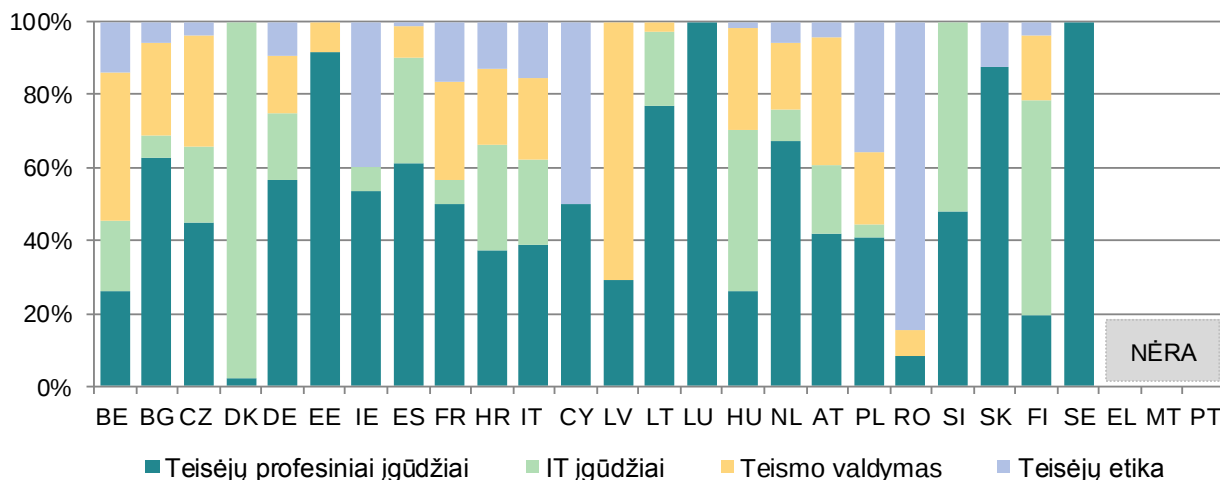

(*) Pagal CEPEJ metodiką advokatas – tai asmuo, kvalifikuotas ir įgaliotas pagal nacionalinę teisę daryti pareiškimus ir veikti savo klientų vardu, verstis teisininko praktika, dalyvauti teismo procese ar konsultuoti savo klientus ir jiems atstovauti teisiniais klausimais (Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacija (Rec (2000)21) dėl laisvės verstis advokato profesija). **DE:** Vokietijoje neskiriamos įvairios advokatų grupės, kaip antai solisitoriai ir baristeriai. **FI:** nuo 2015 m. teikiamas advokatų skaičius apima ir privačiame sektoriuje dirbančių advokatų, ir viešajame sektoriuje dirbančių advokatų skaičių.

– Mokymas –

Teisėjų mokymas yra svarbus, nes padeda gerinti teismų sprendimų ir piliečiams teikiamų su teisingumo vykdymu susijusių paslaugų kokybę. Toliau pateikti duomenys apima teisėjų mokymą labai įvairiose srityse, įskaitant mokymą tinkamai bendrauti su bylos šalimis ir spauda ir teisėjų įgūdžių lavinimą.

38 diagrama. Su įvairių įgūdžių lavinimu susijusio tęstinio teisėjų mokymo dalis 2018 m. (*) (kaip visų šių rūšių mokymo veikloje dalyvaujančių teisėjų skaičiaus procentinė dalis) (šaltinis: Europos Komisija⁽⁷⁸⁾)

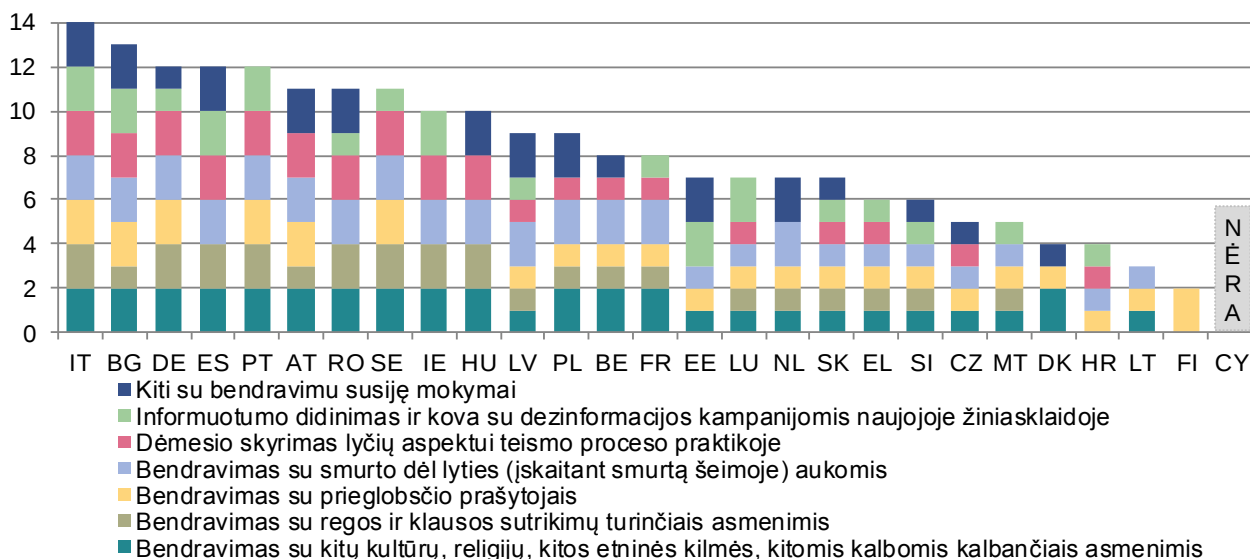

(*) (*) 38 diagramoje parodytas tęstinio mokymo veikloje (t. y. po pirminio teisėjų rengimo laikotarpio) dalyvaujančių teisėjų pasiskirstymas kiekvienoje iš keturių nurodytų sričių, kaip visų šių rūšių mokymo veikloje dalyvavusių teisėjų bendro skaičiaus procentinė dalis. Į teisės mokymo veiklą neatsižvelgta. **EL, MT ir PT:** teisėjų

⁷⁸ 2018 m. duomenys surinkti bendradarbiaujant su Europos teisėjų mokymo tinklu ir CEPEJ. Su teisėjų profesiniais įgūdžiais susijusi tokia veikla kaip vadovavimas teismo posėdžiams, sprendimų rašymas arba retorikos mokymasis.

mokymo institucijos nepateikė informacijos apie konkrečią mokymo veiklą, skirtą pasirinktiems įgūdžiams lavinti. **DK:** įtraukti ir teismų darbuotojai. **AT:** įtraukti ir prokurorai.

39 diagrama. Teisėjų komunikacijos mokymo galimybės 2019 m. (*) (šaltinis: Europos Komisija ⁽⁷⁹⁾)

(*) Didžiausias galimas balas – 14 taškų. Valstybėms narėms skirtas 1 taškas, jeigu jose vykdomas pirminis rengimas, ir 1 taškas, jeigu jose vykdomas tęstinis mokymas (daugiausia 2 taškai už kiekvieno tipo rengimą / mokymą). **DK:** nesiūloma jokie mokymo, kaip bendrauti su regos ar klausos sutrikimų turinčiais asmenimis, nes valstybė šiems asmenims teikia pagalbą jiems skirtomis priemonėmis arba skiria jiems pagalbininką teisme, pvz., gestų kalbos vertėją kurtiesiems. Kiti su komunikacija susiję mokymai: kursai, skirti gerinti viešojo komunikavimo ir komunikavimo su žiniasklaida įgūdžius (**BE, BG, EE, LV, NL, PL, RO, SK**); kursai apklausos įgūdžiams gerinti (**DE** ir **AT**), žmoniškųjų išteklių valdymo kursai (**BE, ES, PL**), socialinių emocinių įgūdžių mokymo kursai, skirti tam, kad rengiami teismo sprendimai ir jų pateikimo metodai būtų aiškesni (**CZ, DK, LV, HU, PL, SK**).

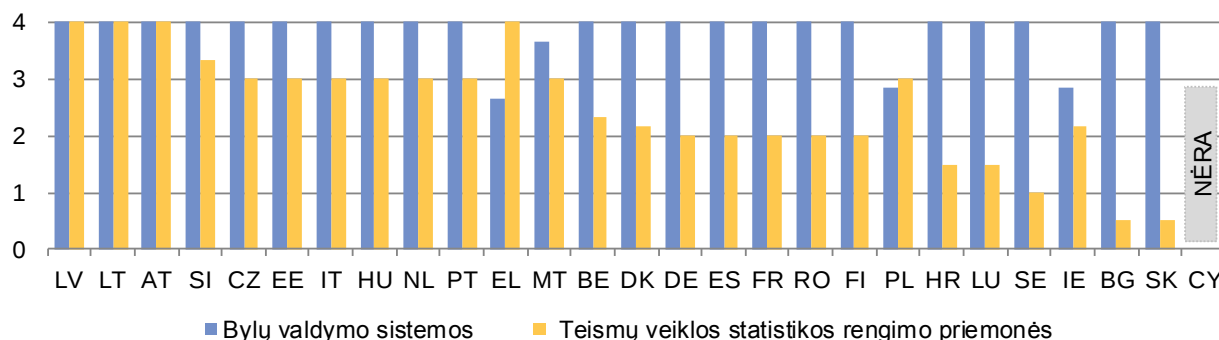
3.2.3. Vertinimo priemonės

Stebint ir vertinant teismų veiklą padedama nustatyti jų trūkumus ir poreikius, taigi padedama gerinti teisingumo sistemos kokybę. Reguliariai atliekant vertinimą teisingumo sistemoje galima geriau reaguoti į esamas ir būsimas problemas. Tinkamomis IRT priemonėmis galima sukurti bylų valdymo tikruoju laiku sistemas ir padėti teikti nacionalinę standartizuotą teismų statistiką. Be to, šias priemones galima panaudoti susikaupusioms byloms ir automatinėms išankstinio perspėjimo sistemoms valdyti. Vertinant teisingumo sistemų veikimą iš teisės specialistų ir teismo proceso dalyvių perspektyvos, labai svarbu atlikti apklausas. Po apklausų būtina imtis tinkamų tolesnių veiksmų siekiant gerinti teisingumo sistemų kokybę.

⁷⁹

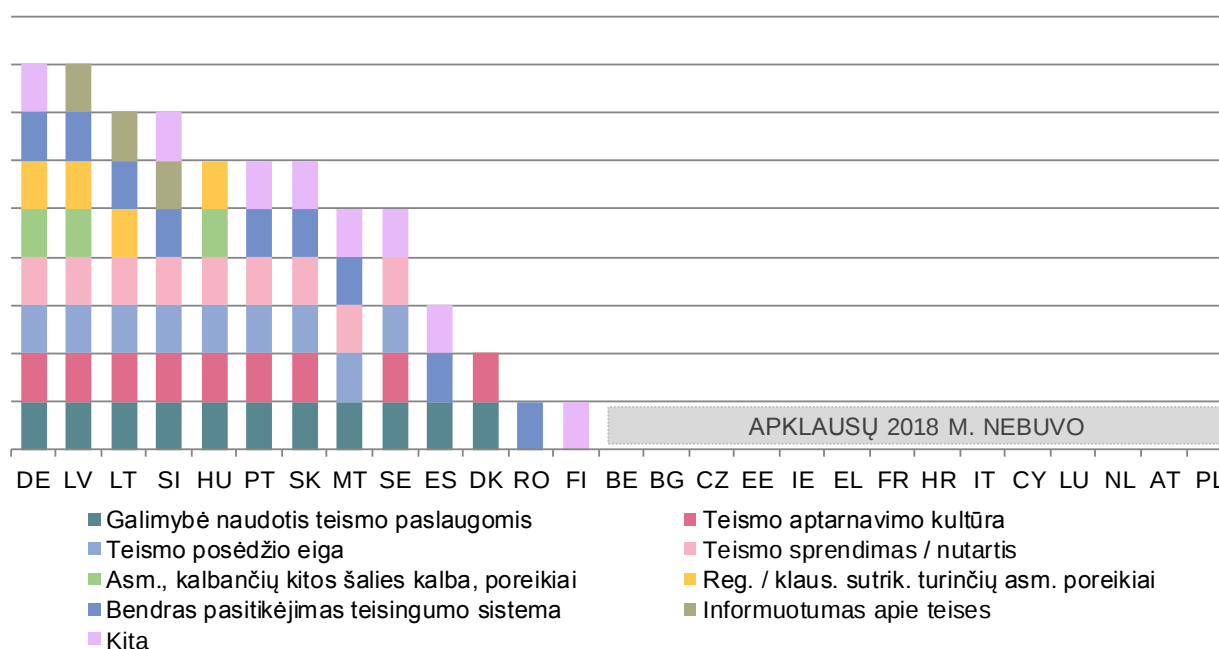
2019 m. duomenys surinkti bendradarbiaujant su nacionalinių teisingumo sistemų kontaktinių asmenų grupe.

40 diagrama. Bylų valdymo ir teismo veiklos statistikai skirtų IRT priemonių prieinamumas 2018 m. (*)
(0 = prieinama 0 proc. teismų, 4 = prieinama 100 proc. teismų (⁸⁰)) (šaltinis: CEPEJ tyrimas)

(*) Nauja metodika, duomenų negalima palyginti su praėjusių metų duomenimis.

41 diagrama. Teismo proceso dalyvių arba teisės specialistų apklausų temos 2018 m. (*)
(šaltinis: Europos Komisija (⁸¹))

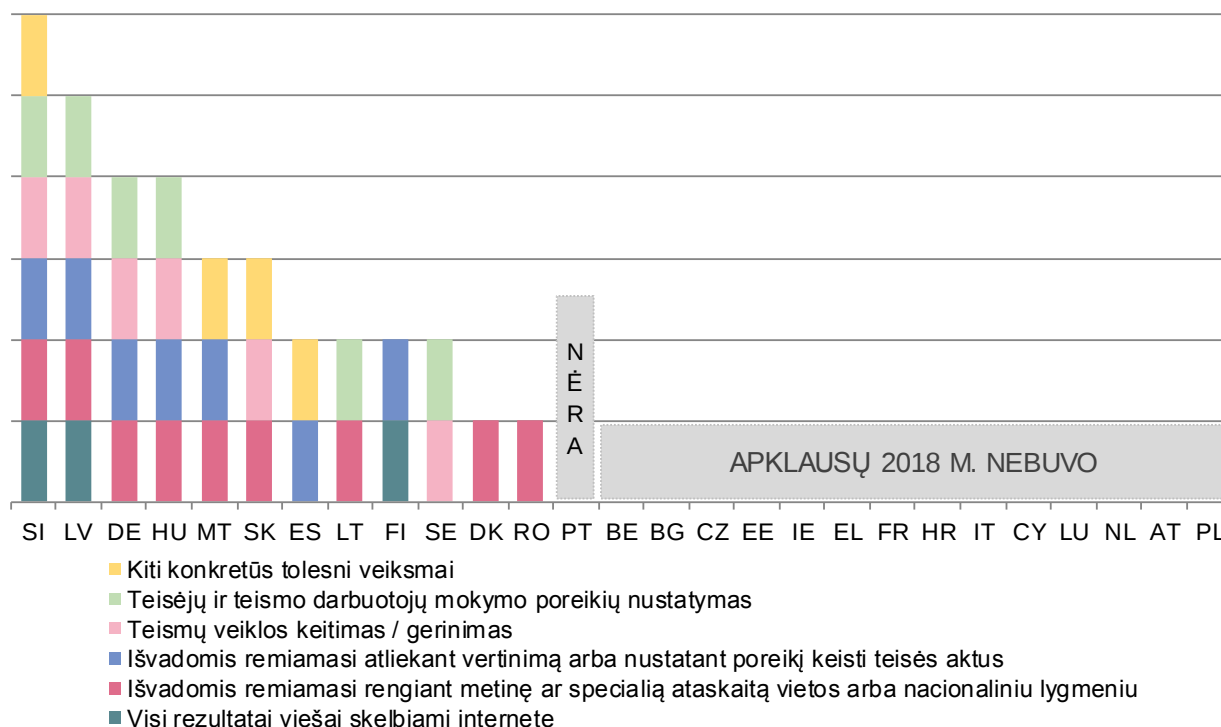

(*) Valstybėms narėms skirta po vieną tašką už kiekvieną iš nurodytų apklausos temų, nepriklausomai nuo to, ar apklausa atlikta nacionaliniu, ar regioniniu, ar teismo lygmeniu. „Kita“, be kita ko, yra: teisininkų apklausos apie tam tikrų teismų veikimą (ES); mokėjimas naudotis IRT priemonėmis siekiant padidinti prieinamumą naudotojams (MT); teismų išteklių ir materialinės sąlygos (PT); klausimai, susiję su projektų ir procedūrų sąžiningumu (SI), galimybės gerinti teismų veikimą (SK); tinkama bausmių samprata (FI); tai, kaip teisininkus ir teismo paslaugų naudotojus teina teismų sistemos teikiamos paslaugos (SE); DE atlikta keletas įvairių apklausų federalinių žemių lygmeniu.

⁸⁰ 2018 m. duomenys. Įrangos rodiklis nuo 100 proc. (priemonė visiškai įdiegta) iki 0 proc. (priemonės nėra) šioje diagramoje parodo atitinkamos priemonės naudojimą teismuose pagal šią skalę: (100 proc. = 4 taškai, jeigu taikoma visoms byloms / 1,33 taško už kiekvieną konkrečią bylą; 50–99 proc. = 3 taškai, jeigu taikoma visoms byloms / 1 taškas už kiekvieną konkrečią bylą; 10–49 proc. = 2 taškai, jeigu taikoma visoms byloms / 0,66 taško už kiekvieną konkrečią bylą; 1–9 proc. = 1 taškas, jeigu taikoma visoms byloms / 0,33 taško už kiekvieną konkrečią bylą. Konkreti byla yra susijusi su nagrinėjamo ginčo rūšimi (civilinis / komercinis, baudžiamasis, administracinis ar kitoks ginčas).

⁸¹ 2018 m. duomenys surinkti bendradarbiaujant su nacionalinių teisingumo sistemų kontaktinių asmenų grupe.

42 diagrama. Tolesni veiksmai po teismo proceso dalyvių arba teisės specialistų apklausų 2018 m. (*) (šaltinis: Europos Komisija ⁽⁸²⁾)

(*) Valstybėms narėms už kiekvienos rūšies tolesnius veiksmus skirta po vieną tašką. „Kitų konkrečių tolesnių veiksmų“ kategorija apėmė: patikrinimą (ES); naudojimąsi kaip gairėmis plėtojant vidaus politiką (MT); plačiai visuomenei skirtų informacinių priemonių paskelbimą (SI); teismų įsivertinimo ataskaitas (SK).

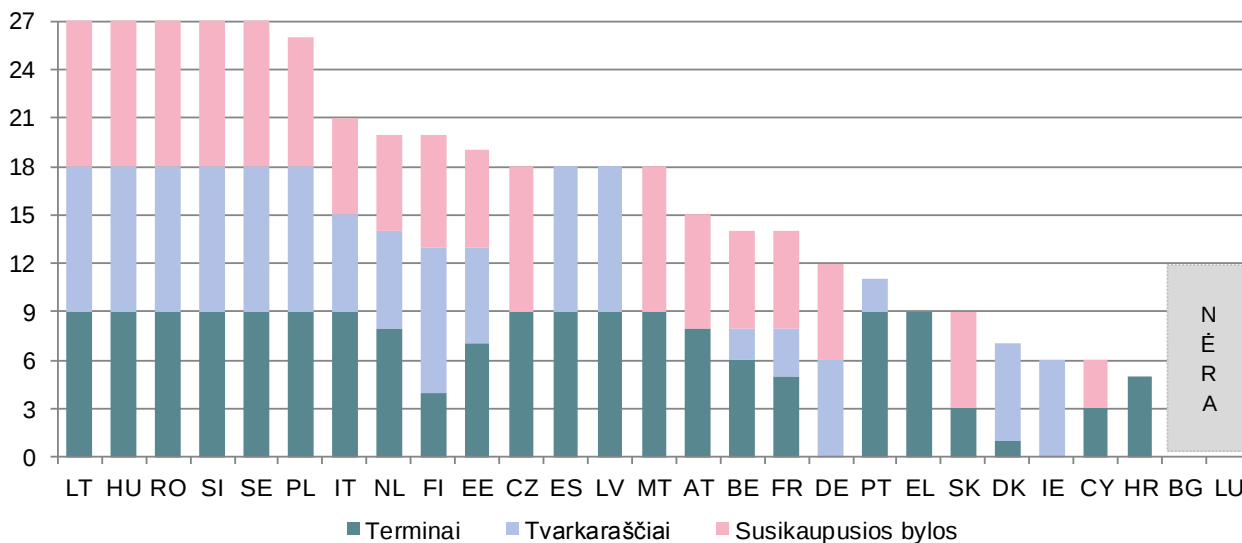
3.2.4. Standartai

Standartais galima padėti gerinti teisingumo sistemų kokybę. Ankstesnėse rezultatų suvestinėse apžvelgti su terminais ir bylų šalių informavimu susiję standartai, o 2020 m. ES teisingumo rezultatų suvestinėje daugiau dėmesio skiriama terminams, susikaupusių bylų valdymui ir tvarkaraščiams, kurie teisminėse institucijose naudojami kaip valdymo priemonė ⁽⁸³⁾. 43 diagramoje apžvelgiama, kurios valstybės narės naudoja standartines su terminais susijusias priemones, tvarkaraščius ir susikaupusių bylų registrus. Informacija pirmą kartą suskirstyta pagal teisės sritis ir instancijas, kuriose tokie standartai taikomi. Terminai – tai kiekybiškai nustatyti laikotarpiai iki galutinių terminų, pvz., didžiausias leidžiamas dienų skaičius nuo bylos užregistravimo iki pirmojo teismo posėdžio. Susikaupusios bylos – per nustatytą laikotarpį neišnagrinėtos bylos. Tvarkaraštis yra išmatuojamas tikslinis rodiklis / praktika, kai, pvz., nurodoma iš anksto nustatyta bylų, kurios turi būti išspręstos per tam tikrą laikotarpį, dalis.

⁸² 2018 m. duomenys surinkti bendradarbiaujant su nacionalinių teisingumo sistemų kontaktinių asmenų grupe.

⁸³ ES teisingumo rezultatų suvestinėje apžvelgiamuose su terminais ir tvarkaraščiais susijusiuose standartuose neapsiribojama reikalavimais, kurie kyla iš teisės į bylos išnagrinėjimą per protingą terminą, įtvirtintos ES pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnyje ir Europos žmogaus teisių konvencijos 6 straipsnyje.

43 diagrama. Terminų standartai 2019 m. (*) (šaltinis: Europos Komisija ⁽⁸⁴⁾)

(*) Jei standartas yra apibrėžtas, valstybėms narėms skirta po vieną tašką už kiekvieną instanciją (pirmąją, antrąją, galutinę) ir kiekvieną teisės sritį (civilinę, komercinę, administracinę ir baudžiamąją). Didžiausias įmanomas balas – 27 taškai. Jeigu valstybėje narėje yra tik dviejų instancijų teismai, taškai skirti kaip už trijų instancijų teismus – už tą atitinkamą instanciją, kurios nėra, skirta tiek pat taškų kiek už atitinkamos aukštesnės instancijos teismus. Tose valstybėse narėse, kuriose dvi teisės sritys (civilinė, komercinė ir administracinė teisė) neatskiriamos, vienodas taškų skaičius skirtas už abi sritis.

⁸⁴

2019 m. duomenys surinkti bendradarbiaujant su nacionalinių teisingumo sistemų kontaktinių asmenų grupe.

3.2.5. Išvados apie teisingumo sistemų kokybę

Lengvas prieinamumas, pakankami ištekliai, veiksmingos vertinimo priemonės ir tinkami standartai bei praktika yra veiksniai, padedantys užtikrinti gerą teisingumo sistemų kokybę. Piliečiai ir įmonės iš veiksmingos teisingumo sistemos tikisi aukštos kokybės sprendimų. 2020 m. ES teisingumo rezultatų suvestinėje parengta lyginamoji šių veiksmų analizė.

Prieinamumas

Šioje rezultatų suvestinėje vėl apžvelgiami tam tikri elementai, kurie yra svarbūs, kad teisingumo sistema būtų patogi piliečiams:

- beveik visose valstybėse narėse apie teismų sistemą teikiama **kokios nors informacijos internetu**, įskaitant centralizuotą interneto portalą su pateiktomis internetu pildomomis formomis ir interaktyvų švietimą apie juridines teises (22 diagrama). Yra skirtumų, susijusių su tokios informacijos turiniu ir su tuo, kaip ji atitinka žmonių poreikius. Pavyzdžiui, tik keliose (9) valstybėse narėse žmonės naudodamiesi interaktyvia internetine modeliavimo sistema gali sužinoti, ar jie atitinka teisinės pagalbos teikimo kriterijus. Tačiau informacija kitakalbiamis, taip pat specialiai regos arba klausos sutrikimų turintiems asmenims pritaikyta informacija yra teikiama daugumoje valstybių narių;
- žmonių, ypač skurstančių, galimybė kreiptis į teismą labai priklauso nuo **teisinės pagalbos prieinamumo ir teismo mokesčių dydžio**. 23 diagramoje parodyta, kad kai kuriose valstybėse narėse vartotojai, kurių pajamos yra mažesnės negu Eurostato nustatyta skurdo riba, teisinės pagalbos negautų. Palyginti su praėjusiais metais, galimybės gauti teisinę pagalbą nepakito. Kartu pažymėtina, kad kai kuriose valstybėse narėse teisinė pagalba ilgainiui tampa vis mažiau prieinama. Teismo mokesčių dydis (24 diagrama) nuo 2016 m. iš esmės nepakito, tačiau teismo mokesčiai ir toliau išlieka proporcingai didesni už ieškinius dėl nedidelių sumų. Tai, kad yra sunku gauti teisinę pagalbą, kartu su dideliais teismų mokesčiais kai kuriose valstybėse narėse gali atgrasyti skurstančius žmones nuo kreipimosi į teismą;
- 2020 m. ES teisingumo rezultatų suvestinėje pirmą kartą pateikiama informacija apie **teismo mokesčius ir teisinių mokesčių atlyginimo komercinėje byloje galimybes**. Teismo mokesčių komercinėse bylose (25 diagrama) dydis įvairiose valstybėse narėse labai skiriasi (svyruoja nuo 0,1 iki 6 proc. ieškinio sumos). Jokių teismo mokesčių nėra tik dviejose valstybėse narėse. 26 diagramoje parodyta (pirmą kartą), kokia dalis teisinių mokesčių laimėjusiai šaliai gali būti atlyginta komercinėje byloje. Didelių bylinėjimosi etapu patirtų teisinių mokesčių atlyginimo skirtumų pastebėta ne tik tarp valstybių narių, kuriose mokesčių sistema nustatyta teisės aktuose, ir valstybių narių, kuriose tokia sistema nenustatyta, bet ir tarp tos pačios kategorijos valstybių narių (ypač tarp dosnesnių ir ne tokių dosnių teisės aktuose nustatytų mokesčių atlyginimo sistemų). Be to, daugelyje valstybių narių teisinių mokesčių atlyginimo galimybė priklauso nuo teismo diskrecijos. Teisinių mokesčių atlyginimo sistemos dosnumas gali būti bylą kelti skatinantis arba stabdantis veiksnys, taigi gali skatinti naudotis teisingumo sistema arba nuo to atgrasyti;
- **galimybės naudotis elektroninėmis priemonėmis** per teismo procesą palengvina kreipimąsi į teismą, sumažėja vėlavimų ir išlaidų. 27 diagramoje parodyta, kad daugiau kaip pusėje valstybių narių elektroninėmis priemonėmis ieškinių pateikti arba šaukimo į teismą perduoti neįmanoma arba tai įmanoma tik iš dalies. Tai pastebėta dar 2019 m. ES teisingumo rezultatų suvestinėje. Ypač didelis atotrūkis pastebėtas lyginant galimybes stebėti teismo procesą internete. Nė viena valstybė narė šios galimybės nėra užtikrinusi visuose teismuose ir visose teisės srityse;
- palyginti su ankstesniais metais, galimybės **internetu susipažinti su teismų sprendimais** (28 diagrama) nepakito, ypač skelbiant aukščiausios instancijos teismų sprendimus: 19-oje valstybių narių skelbiami visi aukščiausios instancijos teismų civilinėse, komercinėse ir administracinėse bylose priimti sprendimai, tiek pat valstybių narių skelbia aukščiausios instancijos teismų baudžiamosiose bylose priimtus sprendimus. Šie teigiami rodikliai skatina

visas valstybes nares toliau gerinti padėti, nes aukščiausios instancijos teismų sprendimai yra svarbūs teismų praktikos nuoseklumui. Kalbant apie žemesnės instancijos teismus, visus sprendimus – ir civilinių, komercinių, ir administracinių bylų sprendimus – skelbiančių valstybių narių vis dar yra labai mažai ir jų skaičius nuo 2017 m. nepakito;

- 2020 m. ES teisingumo rezultatų suvestinėje **nuodugniau nagrinėjama valstybėse narėse sukurta tvarka, padedanti rengti teismų sprendimus kompiuterio skaitomu formatu** (29 diagrama). Visose valstybėse narėse yra sukurta bent tam tikra civilinėms, komercinėms, administracinėms ir baudžiamosioms byloms skirta tvarka. Tačiau tarp valstybių narių galima pastebėti didžiulių skirtumų. Matyti, kad administraciniai teismai yra kiek toliau pažengę sudarant sąlygas teisingumo sistemoje naudoti algoritmus. Teisingumo sistemos, kuriose jau įdiegtos procedūros, pagal kurias sprendimai rengiami laikantis standartų, leidžiančių tuos sprendimus nuskaityti kompiuteriu, turi galimybę ateityje pasiekti geresnių rezultatų;
- palyginti su ankstesniais metais, toliau daugėja valstybių narių, skatinančių savanoriškai naudotis **alternatyvaus ginčų sprendimo (AGS) būdais** (30 diagrama) sprendžiant privačius ginčus. Tai iš esmės pasiekama suteikiant daugiau paskatų naudotis AGS įvairiose teisės srityse. Jau antrus metus iš eilės įtraukiami administraciniai ginčai. Iš turimų duomenų matyti, kad skaičiai šiek tiek padidėjo ir kad dabar daugiau negu pusė valstybių narių leidžia naudotis AGS būdais šioje srityje;
- 2020 m. ES teisingumo rezultatų suvestinėje pirmą kartą pateikiama apibendrinta priemonių, kurių valstybės narės ėmėsi, kad jų **teisingumo sistemos būtų pritaikytos vaikams**, apžvalga (31 diagrama). Beveik visose valstybėse narėse sukurta bent tam tikra vaikams pritaikyta tvarka – imtasi priemonių, kad posėdžiai (įskaitant jų aplinką) būtų pritaikyti vaikams ir, ypač, kad vaikui nereikėtų dalyvauti keliuose posėdžiuose. Tačiau specialias vaikams pritaikytas interneto svetaines, kuriose būtų pateikiama informacija apie teisingumo sistemą, yra sukūrusios mažiau negu pusė valstybių narių.

Ištekliai

Aukštos kokybės teisingumo sistemoms valstybėse narėse yra reikalingi pakankami finansiniai ir žmogiškieji ištekliai (įskaitant būtinas investicijas į fizinę ir techninę infrastruktūrą), tinkamas pirminis rengimas ir tęstinis mokymas, taip pat teisėjų įvairovė, įskaitant lyčių pusiausvyrą. 2020 m. ES teisingumo rezultatų suvestinėje nustatyta, kad:

- kalbant apie **finansinius išteklius**, bendros valdžios sektoriaus išlaidos teismams 2018 m. daugumoje valstybių narių apskritai beveik nepakito, nors faktinės jų sumos įvairiose valstybėse narėse – tiek eurai vienam gyventojui, tiek kaip BVP procentinė dalis – vis dar labai skiriasi (32 ir 33 diagramos). Beveik visų valstybių narių išlaidos vienam gyventojui 2018 m. padidėjo (palyginti su 2017 m.), daugumos valstybių narių išlaidų BVP procentinė dalis taip pat padidėjo;
- kaip ir 2019 m., 2020 m. ES teisingumo rezultatų suvestinėje **bendros išlaidos išskaidytos pagal kategorijas**, remiantis Eurostato renkamais duomenimis. 34 diagramoje parodyti reikšmingi įvairių valstybių narių išlaidų pobūdžio skirtumai. Viena vertus, daugumoje valstybių narių didžiausią išlaidų dalį sudaro teisėjų ir teismų darbuotojų darbo užmokestis (įskaitant socialines įmokas), tačiau paprastai labai nedaug investuojama (o kai kuriose valstybėse narėse visai neinvestuojama) į ilgalaikį turtą, tokį kaip teismo pastatai ir programinė įranga. Kita vertus, keliose valstybėse narėse, palyginti su dauguma kitų valstybių narių, patiriama kur kas daugiau veiklos išlaidų (pvz., pastatų nuomai, teisinei pagalbai ir kitiems reikmenims). Šis pasiskirstymas, palyginti su praėjusiais metais, beveik nepakito (34 diagrama);
- daugumos valstybių narių **aukščiausiųjų teismų lygmeniu moterys** vis dar sudaro mažiau negu penkiasdešimt procentų teisėjų (36 diagrama). Pagal trejus metus (2017–2019 m.) stebėtus pokyčius galima daryti išvadą, kad valstybėse narėse klostosi skirtingos tendencijos,

tačiau daugumoje valstybių narių nuo 2010 m. moterys teisėjos sudaro vis didesnę aukščiausiųjų teismų teisėjų dalį;

- dėl **teisėjų mokymo** pažymėtina, kad, nors beveik visos valstybės narės rengia bent tam tikrus tęstinius teisėjų mokymus, IT įgūdžių, teismo valdymo ir teisėjų etikos įgūdžių ugdymo mokymus rengia mažiau valstybių narių, tad tokiuose mokymuose dalyvaujančių teisėjų dalis daugumoje šalių yra maža (38 diagrama). Dėl mokymo bendrauti su pažeidžiamoms grupėms priklausančioms bylų šalimis pažymėtina, kad pastebėta, jog padėtis gerėja, ypač kalbant apie bendravimą su regos arba klausos sutrikimų turinčiais asmenimis, nuo smurto dėl lyties nukentėjusiais ir prieglobsčio prašančiais asmenimis (39 diagrama). Palyginti su praėjusiais metais, taip pat dažniau rengtas mokymas, kuriuo didinamas teisėjų informuotumas ir gebėjimas spręsti melagingų naujienų klausimus.

Vertinimo priemonės

- Nors dauguma valstybių narių visiškai įdiegė **IRT bylų valdymo sistemas** (su keliomis išimtimis), teismo veiklos statistikos rinkimo priemonių srityje spragų tebėra (40 diagrama). Šios sistemos atlieka įvairias funkcijas, įskaitant statistikos rengimą, ir turi būti nuosekliai diegiamos visoje teisingumo sistemoje. Kai kuriose valstybėse narėse veikia išankstinio perspėjimo sistemos, padedančios nustatyti trūkumus arba bylų nagrinėjimo standartų nesilaikymo atvejus ir laiku rasti problemų sprendimo būdus. Kai kuriose valstybėse narėse vis dar neįmanoma užtikrinti duomenų apie visas teisingumo sritis rinkimo nacionaliniu lygmeniu;
- vėl sumažėjo teismo proceso dalyvių ir teisės specialistų **apklausų naudojimas** (41 diagrama); vis daugiau valstybių narių renka si neatlikti jokių apklausų. Tačiau vertinant, kurios valstybės narės apklausų nevykdė, pastebėta kai kurių skirtumų, iš kurių galima spręsti, kad kartais apklausos yra vykdomos tik kas antrus arba kas kelerius metus. Svarbiausios apklausų temos tebebuvo teisingumo prieinamumas, klientų aptarnavimas, teismų posėdžiai ir sprendimai, taip pat bendras pasitikėjimas teisingumo sistema, bet tik keliose valstybėse narėse užduota klausimų dėl ypatingų poreikių turinčių grupių lūkesčių pateisinimo ir asmenų informuotumo apie teises. Beveik visos valstybės narės, kurios naudojo apklausas, taip pat užtikrino, kad būtų imtasi tinkamų tolesnių veiksmų (42 diagrama), nors tokių tolesnių veiksmų mastas tebebuvo labai skirtingas. Apklausų rezultatai paprastai skelbiami metinėse arba specialiose ataskaitose, o daugelyje valstybių narių jie panaudojami atliekant vertinimus arba siekiant įvertinti poreikį keisti teisės aktus.

Standartai

Standartai gali padėti pagerinti teisingumo sistemų kokybę. Šioje ES teisingumo rezultatų suvestinėje toliau išsamiau nagrinėjami tam tikri standartai, kuriais siekiama gerinti teismo procesų terminus, šie standartai suskaidomi į smulkesnius aspektus, atsižvelgiant į instancijas ir teisės sritis, kuriose jie yra taikomi.

- Beveik visos valstybės narės taiko terminų standartus, tačiau šie standartai ne visų instancijų lygmenimis ir ne visose teisės srityse yra vienodai išplėtoti. Ir toliau plačiausiai taikomi terminų standartai (pvz., nustatomas laikotarpis nuo bylos registracijos iki pirmojo teismo posėdžio), o tvarkaraščių standartai (pvz., iš anksto nustatoma, kokia dalis bylų turi būti išspręstos per tam tikrą laiką) ir susikaupusių bylų tvarkymo standartai tebėra taikomi palyginti rečiau (43 diagrama). Tačiau kai kuriose šalyse, kurios patiria ypatingų su veiksmingumu susijusių sunkumų, tokie standartai šiuo metu nenaudojami arba naudojami ribotai.

3.3. Nepriklausomumas

Teismų nepriklausomumo reikalavimas, kuris yra neatskiriamas nuo pareigos priimti teismo sprendimus, grindžiamas veiksmingos teisminės apsaugos principu, nurodytu ES sutarties 19 straipsnyje, ir teise į veiksmingą teisinę gynybą teisme, įtvirtinta ES pagrindinių teisių chartijoje (47 straipsnis) ⁽⁸⁵⁾. Šį reikalavimą sudaro du aspektai: a) išorinis nepriklausomumas – atitinkama institucija savo funkcijas turi vykdyti visiškai autonomiškai, jos neturi saistyti jokie hierarchijos ar pavaldumo ryšiai su kita institucija, ji neturi gauti jokių nurodymų ar įpareigojimų iš jokio šaltinio, taigi turi būti apsaugota nuo išorinio poveikio ar spaudimo, kurie gali kelti grėsmę jos narių nepriklausomam sprendimų priėmimui ir turėti įtakos jų sprendimams, ir b) vidinis nepriklausomumas ir nešališkumas – turi būti vienodai atsiribojama nuo bylos šalių ir jų atitinkamų interesų, susijusių su nagrinėjamos bylos dalyku ⁽⁸⁶⁾. Teismų nepriklausomumas garantuoja, kad bus saugomos visos ES teisėje įtvirtintos asmenų teisės ir ES sutarties 2 straipsnyje nustatytos visoms valstybėms narėms bendros vertybės, ypač teisinės valstybės principas ⁽⁸⁷⁾. ES teisinės tvarkos išsaugojimas yra labai svarbus ir visiems piliečiams bei verslo subjektams, kurių teisės ir laisvės yra ginamos pagal ES teisės normas.

Vertinimas, kad teisminės institucijos yra nepriklausomos, yra augimą skatinantis veiksnys, o nuomonė, kad nepriklausomumas nepakankamas, gali stabdyti investicijas. 2020 m. ES teisingumo rezultatų suvestinėje pateikiami ne tik iš įvairių šaltinių surinkti teismų nepriklausomumo vertinimo rodikliai, bet ir tam tikri teisingumo sistemų organizacinės struktūros, kuria siekiama apsaugoti teismų nepriklausomumą tam tikrose situacijose, kai tam nepriklausomumui gali kilti pavojus, rodikliai. Remiantis iš Europos teismų tarybų tinklo (ENCJ), ES aukščiausiųjų teismų pirmininkų tinklo (NPSJC) ir iš Kovos su pinigų plovimu ir teroristų finansavimu ekspertų grupės gautais duomenimis, 2020 m. ES teisingumo rezultatų suvestinėje pateikti nauji arba atnaujinti rodiklių duomenys apie teisinės apsaugos priemones, susijusias su teisėjams taikomomis drausminėmis procedūromis, ir apie teismų tarybų narių teisėjų skyrimą, taip pat pateiktos dvi naujos prokurorams pradėtų drausminių procedūrų apžvalgos.

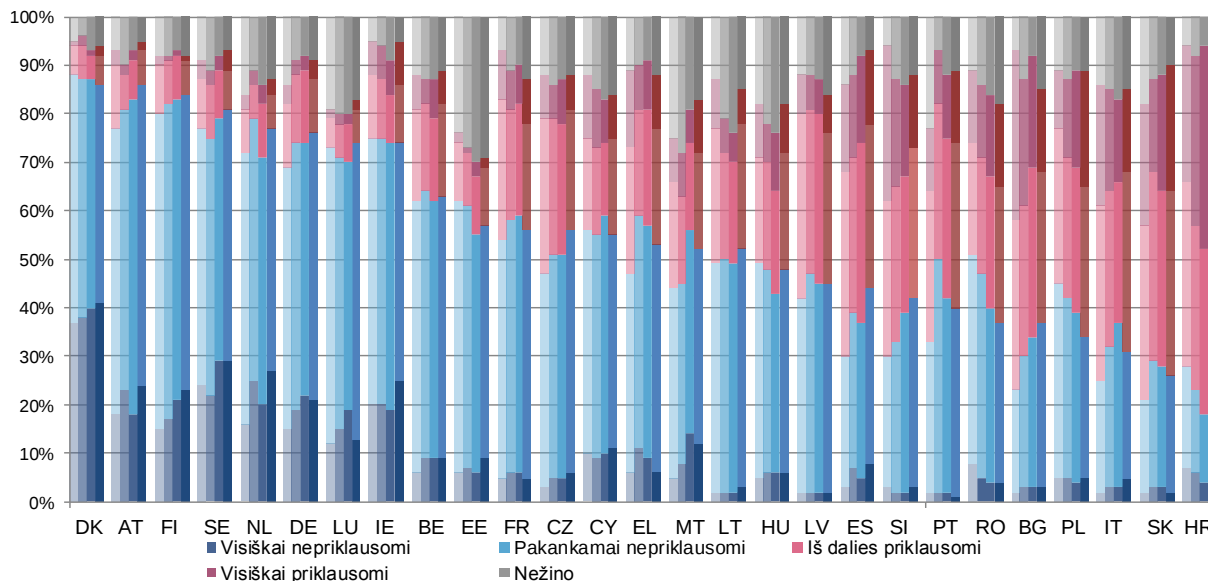
⁸⁵ Žr. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012P/TXT&from=EN>.

⁸⁶ 2019 m. lapkričio 19 d. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimas *A. K. ir kiti*, C 585/18, C 624/18 ir C 625/18, ECLI:EU:C:2019:982, 121 ir 122 punktai; 2019 m. birželio 24 d. Sprendimas *Komisija prieš Lenkiją*, C-619/18, ECLI:EU:C:2019:531, 73 ir 74 punktai; 2018 m. vasario 27 d. Sprendimas *Associação Sindical dos Juízes Portugueses*, C- 64/16, EU:C:2018:117, 44 punktas; 2018 m. liepos 25 d. Sprendimas *Minister for Justice and Equality*, C- 216/18 PPU, EU:C:2018:586, 65 punktas.

⁸⁷ Žr. 2019 m. birželio 24 d. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimo *Komisija prieš Lenkiją*, C- 619/18, ECLI:EU:C:2019:531, 44 punktą.

3.3.1. Kaip vertinamas teismų nepriklausomumas

44 diagrama. Kaip visuomenė vertina teismų ir teisėjų nepriklausomumą (*) (šaltinis: „Eurobarometras“ ⁽⁸⁸⁾, šviesios spalvos – 2016, 2018 ir 2019 m., tamsios spalvos – 2020 m.)

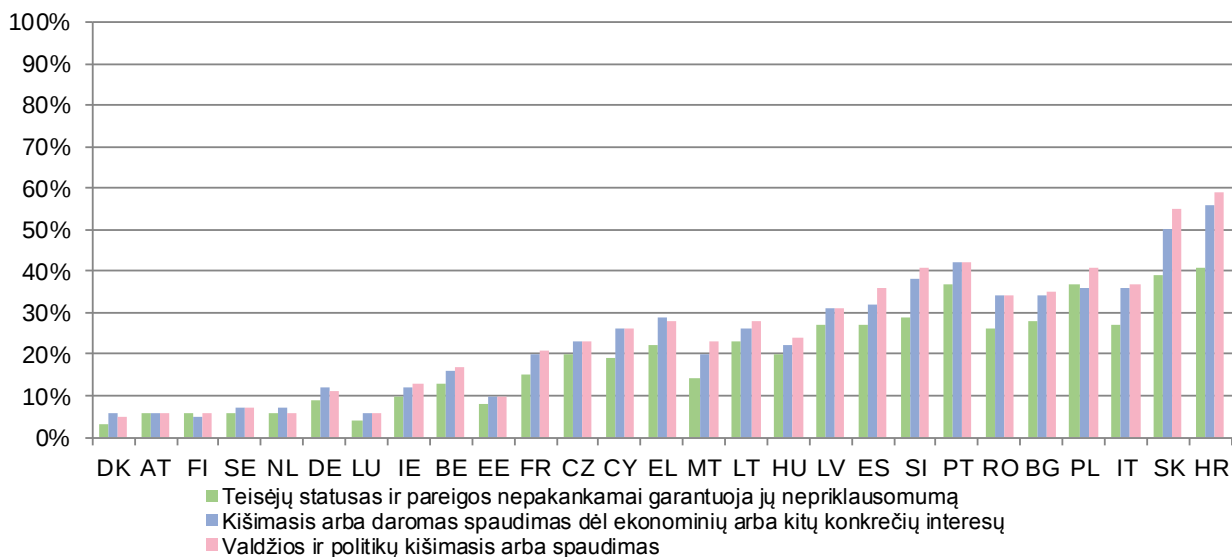

(*) Valstybės narės išdėstytos eilės tvarka visų pirma pagal tai, kiek procentų respondentų nurodė, kad teismai ir teisėjai yra visiškai nepriklausomi arba pakankamai nepriklausomi (visi geri vertinimai); jei kai kurių valstybių narių visų gerų vertinimų procentas vienodas, jos išdėstytos eilės tvarka pagal tai, kiek procentų respondentų nurodė, kad teismai ir teisėjai yra iš dalies priklausomi arba visiškai priklausomi (visi prasti vertinimai); jei kai kurių valstybių narių visų gerų ir visų prastų vertinimų procentas vienodas, jos išdėstytos eilės tvarka pagal tai, kiek procentų respondentų nurodė, kad teismai ir teisėjai yra visiškai nepriklausomi; jei kai kurių valstybių narių visų gerų vertinimų, visų prastų vertinimų ir labai gerų vertinimų procentai vienodi, jos išdėstytos eilės tvarka pagal tai, kiek procentų respondentų nurodė, kad teismai ir teisėjai yra visiškai priklausomi.

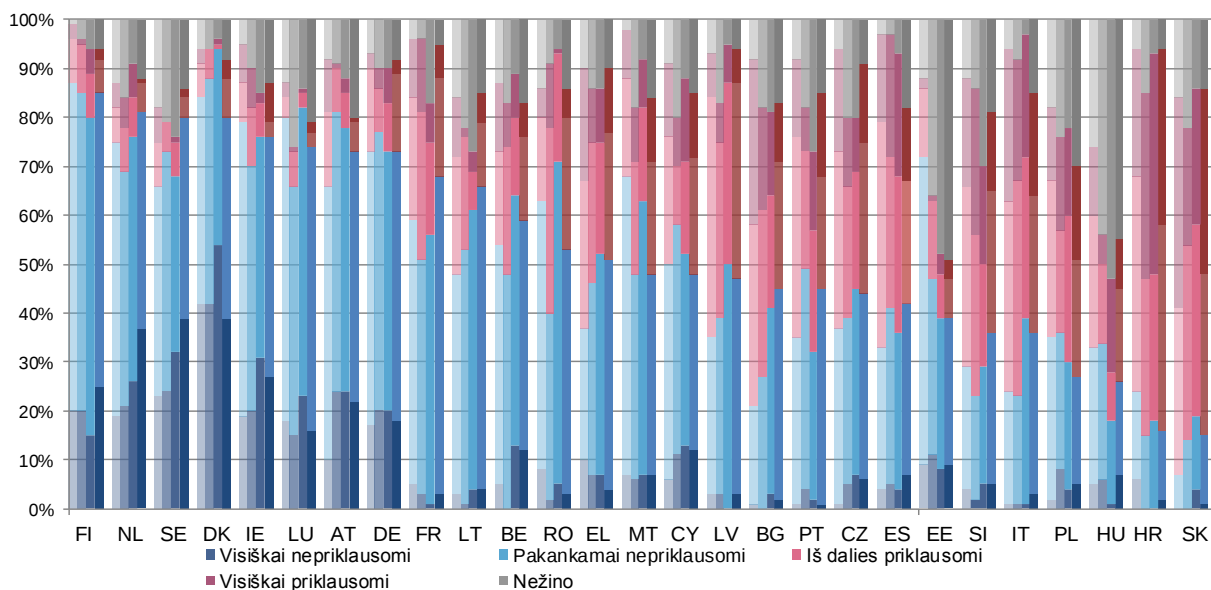
45 diagramoje parodytos pagrindinės respondentų nurodytos priežastys, kodėl teismai ir teisėjai laikomi nepakankamai nepriklausomais. Plačiosios visuomenės respondentai, kurie teisingumo sistemą įvertino kaip „iš dalies priklausomą“ arba „visiškai priklausomą“, savo pasirinkimą galėjo pagrįsti kuria nors iš trijų nurodytų priežasčių. Valstybės narės šioje diagramoje išdėstytos ta pačia eilės tvarka kaip ir 44 diagramoje.

⁸⁸ 2020 m. sausio 7–11 d. atlikta „Eurobarometro“ apklausa FL483. Atsakymai į klausimą: „Iš to, ką žinote, kaip įvertintumėte teisingumo sistemą (savo šalyje), kiek tai susiję su teismų ir teisėjų nepriklausomumu? Ar teigtumėte, kad jie visiškai nepriklausomi, pakankamai nepriklausomi, iš dalies priklausomi ar visiškai priklausomi?“: https://ec.europa.eu/info/strategy/justice-and-fundamental-rights/effective-justice/eu-justice-scoreboard_en.

45 diagrama. Pagrindinės priežastys, kodėl plačioji visuomenė laiko teismus nepakankamai nepriklausomais (visų respondentų dalis; didesnė vertė reiškia didesnę įtaką teismams) (šaltinis: „Eurobarometras“⁽⁸⁹⁾)

46 diagrama. Kaip įmonės vertina teismų ir teisėjų nepriklausomumą (*) (šaltinis: „Eurobarometras“⁽⁹⁰⁾, šviesios spalvos – 2017, 2018 ir 2019 m., tamsios spalvos – 2020 m.)

(*) Valstybės narės išdėstytos eilės tvarka visų pirma pagal tai, kiek procentų respondentų nurodė, kad teismai ir teisėjai yra visiškai nepriklausomi arba pakankamai nepriklausomi (visi geri vertinimai); jei kai kurių valstybių narių visų gerų vertinimų procentas vienodas, jos išdėstytos eilės tvarka pagal tai, kiek procentų respondentų nurodė, kad teismai ir teisėjai yra iš dalies priklausomi arba visiškai priklausomi (visi prasti vertinimai); jei kai kurių valstybių narių visų gerų ir visų prastų vertinimų procentas vienodas, jos išdėstytos eilės tvarka pagal tai, kiek

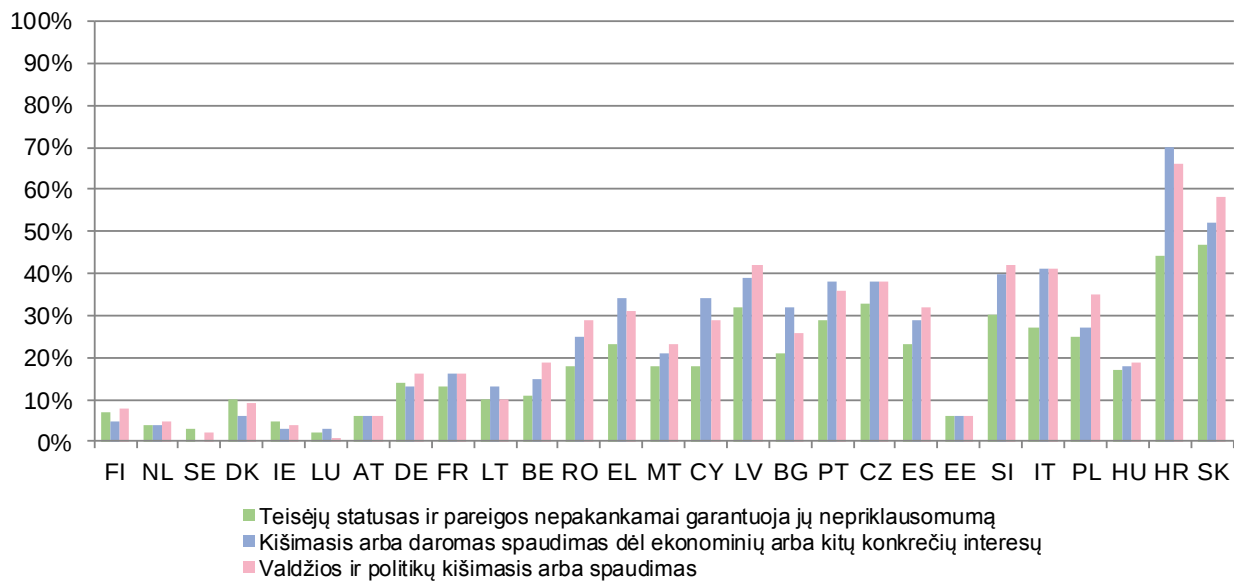
⁸⁹ „Eurobarometro“ apklausa FL483; atsakymai į klausimą: „Ar galėtumėte nurodyti, kiek svarbi kiekviena iš toliau nurodytų priežasčių, kuria pagrindžiate teisingumo sistemos (savo šalyje) nepriklausomumo vertinimą: labai svarbi, iš dalies svarbi, nesvarbi, visiškai nesvarbi?“

⁹⁰ 2019 m. sausio 7–20 d. „Eurobarometro“ apklausa FL484. Atsakymai į klausimą: „Iš to, ką žinote, kaip įvertintumėte teisingumo sistemą (savo šalyje), kiek tai susiję su teismų ir teisėjų nepriklausomumu? Ar teigtumėte, kad jie visiškai nepriklausomi, pakankamai nepriklausomi, iš dalies priklausomi ar visiškai priklausomi?“, žr. https://ec.europa.eu/info/strategy/justice-and-fundamental-rights/effective-justice/eu-justice-scoreboard_en.

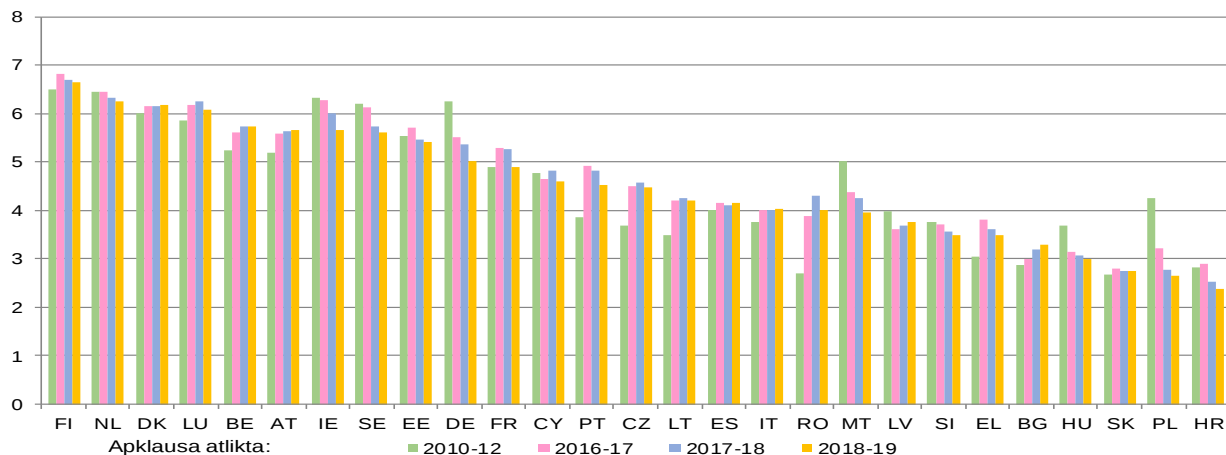
procentų respondentų nurodė, kad teismai ir teisėjai yra visiškai nepriklausomi; jei kai kurių valstybių narių visų gerų vertinimų, visų prastų vertinimų ir labai gerų vertinimų procentai vienodi, jos išdėstytos eilės tvarka pagal tai, kiek procentų respondentų nurodė, kad teismai ir teisėjai yra visiškai priklausomi.

47 diagramoje parodytos pagrindinės respondentų nurodytos priežastys, kodėl teismai ir teisėjai laikomi nepakankamai nepriklausomais. Įmonių respondentai, kurie teisingumo sistemą įvertino kaip „iš dalies priklausomą“ arba „visiškai priklausomą“, savo pasirinkimą galėjo pagrįsti kuria nors iš trijų nurodytų priežasčių. Valstybės narės šioje diagramoje išdėstytos ta pačia eilės tvarka kaip 46 diagramoje.

47 diagrama. Pagrindinės priežastys, kodėl įmonės laiko teismus nepakankamai nepriklausomais (visų respondentų dalis; didesnė vertė reiškia didesnę įtaką teismams) (šaltinis: „Eurobarometras“ ⁽⁹¹⁾)

48 diagrama. PEF tyrimas, kaip įmonės vertina teismų nepriklausomumą, 2010–2019 m. (didesnė vertė reiškia geresnį vertinimą) (šaltinis: Pasaulio ekonomikos forumas ⁽⁹²⁾)

⁹¹ „Eurobarometro“ apklausa FL484; atsakymai į klausimą: „Ar galėtumėte nurodyti, kiek svarbi kiekviena iš toliau nurodytų priežasčių, kuria pagrindžiate teisingumo sistemos (savo šalyje) nepriklausomumo vertinimą: labai svarbi, iš dalies svarbi, nesvarbi, visiškai nesvarbi?“

⁹² Pasaulio ekonomikos forumo (PEF) rodiklis pagrįstas tyrimo apklausos respondentų atsakymais į klausimą: „Kiek jūsų šalies teismų sistema yra nepriklausoma nuo valdžios, asmenų ar įmonių įtakos? (1 – visiškai priklausoma; 7 – visiškai nepriklausoma)“. Atsakymus į apklausą pateikė visų atitinkamų valstybių narių pagrindiniuose ekonomikos sektoriuose (žemės ūkio, gamybos pramonės, ne gamybos pramonės ir paslaugų) veikiančių įmonių atstovai. Apklausa atliekama įvairiomis formomis, įskaitant tiesioginius pokalbius ar pokalbius telefonu su įmonių vadovais, paštu siunčiamas popieriuje pildomas formas ir apklausas internetu. Žr. <https://www.weforum.org/reports/global-competitiveness-report-2019>.

3.3.2. Struktūrinis nepriklausomumas

Siekiant užtikrinti struktūrinį teismų nepriklausomumą turi būti nustatytos taisyklės, visų pirma dėl teismo sudėties, taip pat dėl jo narių skyrimo, tarnybos trukmės ir pagrįsto nusišalinimo, atmetimo bei atleidimo atveju, kad asmenims nekiltų jokių pagrįstų abejonių dėl to, ar teismui nedaro įtakos išorės veiksniai, ir dėl jo neutralumo jo nagrinėjamos bylos interesų atžvilgiu⁽⁹³⁾. Šios taisyklės pirmiausia turi būti tokios, kad nebūtų daroma ne tik jokia tiesioginė įtaka duodant nurodymus, bet ir jokia įtaka, kuri yra ne tokia tiesioginė, bet gali daryti poveikį atitinkamų teisėjų sprendimams⁽⁹⁴⁾.

Yra parengti Europos (visų pirma Europos Tarybos) standartai, pvz., 2010 m. *Europos Tarybos rekomendacija dėl teisėjų nepriklausomumo, veiksmingumo ir atsakomybės*⁽⁹⁵⁾. 2020 m. ES teisingumo rezultatų suvestinėje pateikiama keletas teisingumo sistemos organizacinės struktūros, kuria siekiama apsaugoti teismų nepriklausomumą, rodiklių.

Šioje ES teisingumo rezultatų suvestinėje pateikiami atnaujinti įstaigų ir institucijų, dalyvaujančių teisėjams iškeltose drausminėse bylose (49 ir 50 diagramos) ir bylose dėl Teismų tarybų narių skyrimo rodikliai (51 ir 52 diagramos)⁽⁹⁶⁾. 2020 m. ES teisingumo rezultatų suvestinėje taip pat pateikiama informacija apie įstaigas ir institucijas, dalyvaujančias prokurorams pradėtose drausminėse procedūrose (53 ir 54 diagramos) ir atnaujinta bei išsamesnė diagrama, kurioje parodytas nurodymų davimas prokurorams atskirose bylose (55 diagrama)⁽⁹⁷⁾. Diagramose parodyta nacionalinių sistemų padėtis 2019 m. gruodžio mėn. duomenimis.

Rezultatų suvestinės diagramose pateikti duomenys nėra vertinimai, taip pat jose nepateikta kiekybinių duomenų dėl apsaugos priemonių veiksmingumo. Nesiekama atskleisti taikomų apsaugos priemonių sudėtingumo ir detaliai jų apibūdinti. Vien tai, kad taikoma daugiau apsaugos priemonių, neužtikrina teisingumo sistemos veiksmingumo. Be to, reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad įgyvendinamos politikos ir praktinės priemonės, kuriomis siekiama skatinti sąžiningumą ir užkirsti kelią korupcijai teismuose, taip pat yra itin svarbios užtikrinant teismų nepriklausomumą. Galiausiai, kad teismų nepriklausomumo apsauga būtų veiksminga, turi būti

⁹³ Žr. 2019 m. lapkričio 19 d. Teisingumo Teismo sprendimo A. K. ir kiti (Aukščiausiojo Teismo Drausmės bylą kolegijos nepriklausomumas), C-585/18, 624/18 ir C-625/18, ECLI:EU:C:2019:982, 121 ir 122 punktus; 2019 m. birželio 24 d. Sprendimo *Komisija prieš Lenkiją*, C-619/18, ECLI:ES:C:2019:531, 73 ir 74 punktus; 2018 m. liepos 25 d. Sprendimo LM, C-216/18, ECLI:EU:C:2018:586, 66 punktą. Taip pat žr. 2010 m. lapkričio 17 d. Europos Tarybos Ministrų Komiteto priimtą Rekomendaciją CM/Rec(2010)12 dėl teisėjų nepriklausomumo, veiksmingumo ir atsakomybės 46 ir 47 punktus ir aiškinamąjį memorandumą, kuriuose nustatyta, kad sprendimus dėl teisėjų atrankos ir karjeros priimanti institucija turėtų būti nepriklausoma nuo įstatymų vykdomosios ir leidžiamosios valdžios institucijų. Siekiant garantuoti tokios institucijos nepriklausomumą, ne mažiau kaip pusė šios institucijos narių turėtų būti savo kolegų išrinkti teisėjai. Tačiau tais atvejais, kai Konstitucijos arba kito teisės akto nuostatose numatyta, kad sprendimus dėl teisėjų atrankos ir karjeros priima valstybės vadovas, vyriausybė arba įstatymų leidžiamoji valdžia, iš teisminių institucijų atstovų daugiausia sudaryta nepriklausoma ir kompetentinga institucija (neprieštaraujant teismų taryboms taikomoms taisyklėms, pateiktoms IV skyriuje) turėtų būti įgaliota teikti rekomendacijas arba reikšti nuomones, kuriomis praktiškai vadovautųsi atitinkama skiriančioji institucija.

⁹⁴ Žr. 2019 m. lapkričio 19 d. Teisingumo Teismo sprendimo A. K. ir kiti (Aukščiausiojo Teismo Drausmės bylą kolegijos nepriklausomumas), C-585/18, C-624/18 ir C-625/18, ECLI:EU:C:2019:982, 123 punktą; 2019 m. birželio 24 d. Sprendimo *Komisija prieš Lenkiją*, C-619/18, ECLI:EU:C:2019:531, 112 punktą.

⁹⁵ Žr. 2010 m. lapkričio 17 d. Europos Tarybos Ministrų Komiteto priimtą Rekomendaciją CM/Rec(2010)12 dėl teisėjų nepriklausomumo, veiksmingumo ir atsakomybės ir aiškinamąjį memorandumą (toliau – Rekomendacija CM/Rec(2010)12).

⁹⁶ Diagramos sudarytos remiantis atsakymais į atnaujinto klausimyno, kurį Komisija parengė glaudžiai bendradarbiaudama su ENCJ, klausimus. Valstybių narių, kurios neturi teismų tarybų, nėra ENCJ narės arba kurių narystė ENCJ yra sustabdyta (CZ, DE, EE, CY, LU, AT, PL ir FI), atsakymai į atnaujinto klausimyno klausimus gauti bendradarbiaujant su ES aukščiausųjų teismų pirmininkų tinklu.

⁹⁷ Diagramos sudarytos remiantis atsakymais į atnaujinto klausimyno, Komisijos parengto glaudžiai bendradarbiaujant su Kovos su pinigų plovimu ir teroristų finansavimu ekspertų grupe, klausimus.

puoselėjama sąžiningumo ir nešališkumo kultūra, bendra visiems teismų pareigūnams ir gerbiama plačiosios visuomenės.

– *Apsaugos priemonės, susijusios su drausminėmis procedūromis dėl teisėjų* –

Drausminės procedūros dėl teisėjų – tai jautriausi su teismų nepriklausomumu susiję atvejai. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas nurodė, kad „asmenims, kuriems pavesta užduotis priimti teismo sprendimus sprendžiant bylas, drausminė tvarka turi būti taikoma su reikiamomis garantijomis, kad nebūtų rizikos, jog ta tvarka galėtų būti naudojama kaip teismo sprendimų turinio politinės kontrolės sistema“⁽⁹⁸⁾. Prie Teisingumo Teismo nurodytų svarbiausių teismų nepriklausomumo užtikrinimo garantijų priskiriamos taisyklės, kuriose apibrėžiama, koks elgesys yra drausminis nusižengimas ir kokios faktinės baudos už tai taikomos, taisyklės dėl nepriklausomos įstaigos dalyvavimo visapusiškai apsaugant Chartijos 47 ir 48 straipsniuose įtvirtintas teises, ypač teisę į gynybą, ir taisyklės, kuriose numatyta galimybė užginčyti drausminių įstaigų sprendimus imantis procesinių veiksmų⁽⁹⁹⁾. Teisingumo Teismas nusprendė, kad „SESV 267 straipsniu nacionaliniams teismams suteikiama plačiausia galimybė kreiptis į Teisingumo Teismą bet kuriuo, kaip jie mano, tinkamu proceso momentu“⁽¹⁰⁰⁾. Pasak Teisingumo Teismo, bet kokia nacionalinė taisyklė, kuria ši diskrecija ribojama siekiant „išvengti drausminių nuobaudų“, „pažeidžia SESV 267 straipsnyje pripažintas nacionalinių teismų prerogatyvas ir atitinkamai kenkia Teisingumo Teismo ir nacionalinių teismų bendradarbiavimo, numatyto pagal kreipimosi dėl prejudicinio sprendimo mechanizmą, veiksmingumui“⁽¹⁰¹⁾. Teismas taip pat nusprendė, kad „[s]u teisėjų nepriklausomumu neatsiejamai susijusi garantija yra tai, kad netaikomos drausminės nuobaudos už naudojimąsi teise pateikti Teisingumo Teismui prašymą priimti prejudicinį sprendimą“⁽¹⁰²⁾.

Pagal Europos Tarybos standartus drausminių procedūrų dėl teisėjų gali būti imamasi tada, kai jie neatlieka savo pareigų veiksmingai ir tinkamai⁽¹⁰³⁾. Dėl teisės aiškinimo ar faktų ir įrodymų vertinimo, kurį teisėjai atlieka sprenddami bylas, neturėtų būti civilinės ar drausminės atsakomybės, nebent tai būtų tyčinio kenkimo ar didelio aplaidumo atvejis⁽¹⁰⁴⁾. Be to, drausminės procedūros turėtų atlikti nepriklausoma institucija, veikianti kaip teismas ir suteikianti visas teisingo bylos nagrinėjimo garantijas. Teisėjas, kuriam taikoma drausminė procedūra, turėtų turėti teisę apskusti sprendimą ir taikomą sankciją. Drausminės sankcijos turėtų būti proporcingos⁽¹⁰⁵⁾.

49 diagramoje apžvelgiamos institucijos, priimančios sprendimus dėl bendrosios kompetencijos teismų teisėjams taikomų drausminių sankcijų. Jos gali būti a) įprastos nepriklausomos institucijos, kaip antai teismai (aukščiausiasis teismas, administracinis teismas ar teismo

⁹⁸ Žr. 2019 m. lapkričio 5 d. Teisingumo Teismo sprendimo *Komisija prieš Lenkiją*, C-192/18, ECLI:EU:C:2019:924, 114 punktą; 2019 m. birželio 24 d. Sprendimo *Komisija prieš Lenkiją*, C-619/18, ECLI:EU:C:2019:531, 77 punktą ir 2018 m. liepos 25 d. Sprendimo *LM*, C-216/18 PPU, ECLI:EU:C:2018:586, 67 punktą.

⁹⁹ Žr. 2019 m. birželio 24 d. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimo *Komisija prieš Lenkiją*, C-619/18, ECLI:EU:C:2019:531, 77 punktą ir 2018 m. liepos 25 d. Sprendimo *LM*, C-216/18 PPU, ECLI:EU:C:2018:586, 67 punktą.

¹⁰⁰ Žr. 2016 m. liepos 5 d. Teisingumo Teismo sprendimo *Ognyanov*, C-614/14, ECLI:EU:C:2016:514, 17 punktą. Taip pat žr. 2019 m. lapkričio 19 d. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimo *A. K. ir kiti* (Aukščiausiojo Teismo Drausmės bylų kolegijos nepriklausomumas), C-585/18, C-624/18 ir C-625/18, ECLI:EU:C:2019:982, 103 punktą.

¹⁰¹ Žr. 2016 m. liepos 5 d. Sprendimo *Ognyanov*, C-614/14, ECLI:EU:C:2016:514, 25 punktą.

¹⁰² Žr. 2019 m. vasario 12 d. Teisingumo Teismo sprendimo *RH*, C-8/19, ECLI:EU:C:2019:110, 47 punktą.

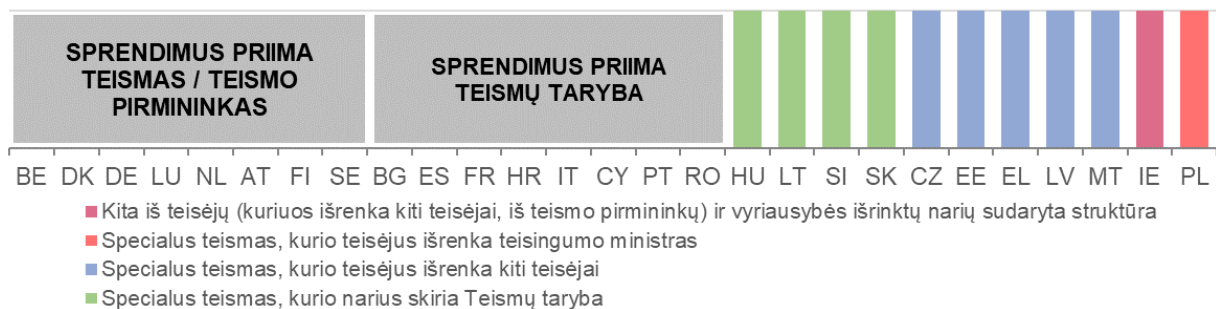
¹⁰³ Rekomendacija CM/Rec(2010)12, 69 punktas.

¹⁰⁴ Rekomendacija CM/Rec(2010)12, 66 punktas.

¹⁰⁵ Rekomendacija CM/Rec(2010)12, 69 punktas.

pirmininkas) ar teismų tarybos arba b) kitos institucijos, kurių narius specialiai skiria teismų taryba, teisėjai arba vykdomosios valdžios institucijos.

49 diagrama. Institucija, priimanti sprendimus dėl teisėjams taikomų drausminių sankcijų (*) ⁽¹⁰⁶⁾

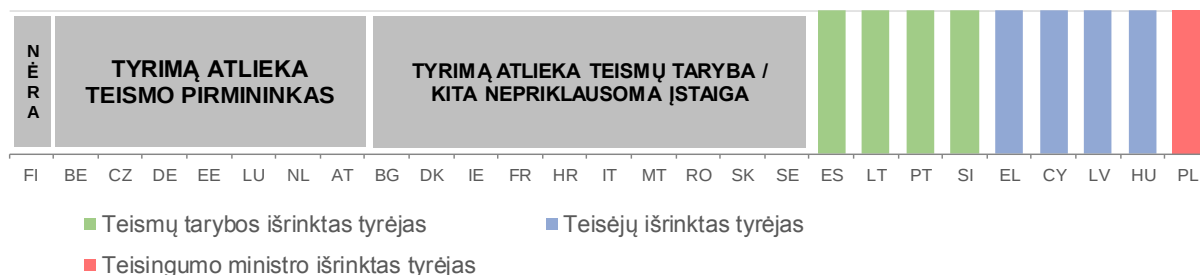
(*) **BG:** mažiau griežtas drausminės sankcijas gali nustatyti teismo pirmininkas. Bet kuris sprendimas dėl drausminių priemonių gali būti pateiktas teisminei peržiūrai atlikti Aukščiausiojo administracinio teismo. **CZ:** drausmės bylas nagrinėja Aukščiausiojo administracinio teismo drausmės bylų kolegijos. Jų narius siūlo šio teismo pirmininkas iš teisėjų sąrašo; jie išrenkami burtų keliu. **DK:** sprendimus dėl drausminių sankcijų priima specialus Apkaltos ir revizijos teismas, kurį sudaro penki nariai. Jo narius Aukščiausiojo Teismo, Aukštųjų teismų, Teisėjų asociacijos, Advokatų asociacijos ir nusipelnusių akademinės bendruomenės atstovų teikimu oficialiai skiria teisingumo ministras. Pirmosios instancijos teismo pirmininkas gali paskelbti įspėjimą. **DE:** drausminės priemonės, taikydami oficialias drausmines procedūras (žr. Vokietijos teismų įstatymo 63 skyrių dėl federalinių teisėjų ir atitinkamas žemių lygmeniu taikomas nuostatas), gali taikyti tarnautojų teismai („Dienstgericht des Bundes“ – dėl federalinių teismų teisėjų ir „Dienstgerichte der Länder“ – dėl federalinių žemių teismų teisėjų), kurie yra specialūs bendrosios kompetencijos teismų padaliniai. Šių padalinių narius skiria atitinkamo teismo (Federalinio teisingumo teismo arba aukštesniojo regioninio teismo ar regioninio teismo) teisėjai („Präsidium“). Švelnesnės drausminės priemonės, pavyzdžiui, papeikimą, gali skirti teismo pirmininkas arba teisingumo ministras (tiek federalinių žemių lygmeniu, tiek federalinių lygmeniu) drausminių sprendimu (žr. Vokietijos teismų įstatymo 64 skyrių ir atitinkamas žemių lygmeniu taikomas nuostatas). **EE:** drausmės bylas nagrinėja Teisėjų drausmės bylų kolegija, kurią skiria Aukščiausiojo Teismo ir visų Estijos teisėjų generalinė asamblėja. **IE:** sprendimą priima Teismų tarybos įsteigtas Teisėjų elgesio vertinimo komitetas. Jį sudaro trys kitų teisėjų išrinkti teisėjai, penki teismų pirmininkai (ex officio nariai) ir penki vyriausybės paskirti teisinio išsilavinimo neturintys nariai. Pagal Konstituciją nustatyta, kokia tvarka teisėjų galima pašalinti iš pareigų už nustatytą netinkamą elgesį arba negalėjimą atlikti pareigų abiem parlamentu (Irachto) rūmams priėmus rezoliucijas dėl teisėjų pašalinimo. **EL:** pirmosios ir antrosios instancijų teismų teisėjų drausminę priežiūrą vykdo tarybos, sudarytos iš bendrosios kompetencijos teismų aukštesnio rango teisėjų, renkamų burtų keliu. Aukšto rango teisėjams drausminės priemonės taiko Aukščiausioji drausmės taryba. **IT:** Teismų tarybos priimti sprendimai dėl drausminių priemonių gali būti peržiūrimi Aukščiausiojo Teismo. **LV:** drausmės bylas nagrinėja Teisėjų drausmės komitetas, kurio nariai skiriami visuotiniame teisėjų susirinkime. **ES:** drausminių sprendimus dėl nesunkių drausmės pažeidimų priima atitinkamo apygardos teismo, kuriame eina pareigas drausminamas teisėjas, (Aukštojo teismo, Nacionalinio teismo, Aukščiausiojo Teismo) valdymo organas ir net Aukščiausiojo Teismo, Nacionalinio teismo ir Aukštesniojo teisingumo teismo, kuriuose eina pareigas drausminamas teisėjas, pirmininkai pagal Teisingumo pagrindų įstatymo 421 straipsnio 1 dalies a punktą. **LT:** sprendimus dėl pirmosios instancijos teismų teisėjų priima Teisėjų garbės teismas, kurio nariai ir pirmininkas (teisėjas, renkamas Teisėjų tarybos) skiriami Teisėjų tarybos sprendimu. Teisėjų garbės teismą sudaro šeši Teisėjų tarybos renkami ir skiriami teisėjai, du Lietuvos Respublikos Prezidento skiriami nariai ir du Seimo Pirmininko skiriami nariai. Sprendimus dėl antrosios instancijos teismų teisėjų priima Aukščiausiasis Teismas. **HU:** drausmės bylas nagrinėja Tarnautojų teismas, kurį skiria Nacionalinė teismų taryba. Teismo pirmininkas gali skirti švelniausią sankciją (įspėjimą), tačiau sankcija gali būti skundžiama Tarnautojų teismui. **MT:** sprendimą priima Teisėjų ir magistratų komitetas (Teisingumo administravimo komisijos pakomitetas). Komitetą sudaro trys kitų teisėjų arba magistratų išrinkti teisėjai arba magistratai. **PL:** drausmės bylų teisėjus išrenka teisingumo ministras po konsultacijos (kurios išvadų laikytis neprivaloma) su Nacionaline teismų taryba. Trijuose Aukščiausiojo Teismo sprendimuose, priimtuose įgyvendinant 2019 m. lapkričio 19 d. Teisingumo Teismo sprendimą, konstatuota, kad Aukščiausiojo Teismo drausmės bylų kolegija, kuriai yra pavesta nagrinėti teisėjų drausmines bylas antrąja instancija, nėra nepriklausomas teismas, kaip tai suprantama pagal ES teisę. **SI:** drausmės bylų teisėjus narius skiria Teismų taryba iš savo narių ir iš Aukščiausiojo Teismo pasiūlytų teisėjų. **SK:** pirmosios instancijos teismų pirmininkai turi įgaliojimus skirti drausminę sankciją – rašytinį įspėjimą. Drausmės tarybas skiria Teismų taryba. Drausminės procedūros dėl Aukščiausiojo Teismo pirmininko ir pirmininko pavaduotojo yra įgaliotas taikyti Konstitucinis Teismas. **SE:** nuolatinis teisėjas gali būti pašalintas iš pareigų tik tuo atveju, jei įvykdo sunkų nusikaltimą ar pakartotinai nevykdo savo pareigų ir taip parodo, kad yra akivaizdžiai netinkamas šioms pareigoms. Jei sprendimą pašalinti teisėją iš pareigų priima ne teismas, o kita institucija (praktiškai tai atlieka Nacionalinė drausmės pažeidimų nagrinėjimo taryba), atitinkamas teisėjas gali prašyti teismo peržiūrėti tą sprendimą. Teisėjas gali skusti sprendimą savo paties apygardos teisme arba kreiptis pagalbos į profesinę sąjungą ir jį skusti darbo teisme kaip pirmosios instancijos teisme.

50 diagramoje apžvelgiamos tyrimo įstaigos, atliekančios oficialius tyrimus, kai taikomos drausminės procedūros dėl teisėjų. Joje neatsižvelgiama į parengtinius tyrimus, atliekamus siekiant nuspręsti, ar reikia pradėti oficialią drausminę procedūrą. Tyrimo etapas yra ypač atsakingas drausminės procedūros etapas, kai gali kilti grėsmė teismų nepriklausomumui. Tyrimo įgaliojimus gali vykdyti: a) įprastos nepriklausomos institucijos, kaip antai teismų pirmininkai ar

¹⁰⁶ Duomenys surinkti naudojant atnaujintą klausimyną, Komisijos parengtą glaudžiai bendradarbiaujant su Europos teismų tarybų tinklu (ENCJ). Valstybių narių, kurios neturi teismų tarybų, nėra ENCJ narės arba kurių narystė ENCJ yra sustabdyta, atsakymai į atnaujinto klausimyno klausimus gauti bendradarbiaujant su NPSC.

teisėjų tarybos, arba b) kiti tyrėjai, kuriuos teismų taryba, teisėjai arba kitos institucijos specialiai skiria atlikti tyrimus per teisėjams taikomas drausmines procedūras.

50 diagrama. Tyrėjas, atsakingas už oficialias drausmines procedūras dėl teisėjų (*) (¹⁰⁷)

(*) **BG**: tyrimą atlieka atitinkamas teismo administracinis vadovas [dėl faktų, pagal kuriuos gali būti skiriamas papeikimas] arba Teisėjų kolegija (drausmės bylų kolegija) prie Bulgarijos aukščiausiosios teismų tarybos. Aukščiausiojo Teismo inspekcija atlieka patikrinimus ir jais remdamasi gali teikti pasiūlymus dėl drausminių procedūrų. **CZ**: teisingumo ministras taip pat gali atlikti tam tikrus parengtinius tyrimus siekdamas parengti pasiūlymą pradėti drausminę procedūrą; paprastai jis tai atlieka konsultuodamasis su teismo, kuriame eina pareigas atitinkamas teisėjas, pirmininku. **DK**: Apkaltos ir revizijos teismui, kuris veikia Aukščiausiąjame Teisme ir yra šio teismo administruojamas, skundus gali teikti bet kas, o sprendimas priimamas, teismui išklausius abi šalis. Tyrimus gali atlikti ir Prokuratūros direktorius. **DE**: oficialaus parengtinio tyrimo etapo nėra. Priimant drausmines nutartis dėl mažiau griežtų drausminių priemonių, tokių kaip papeikimas, faktus vertina teismo pirmininkas ir aukščiausia tarnybinė institucija (paprastai teisingumo ministerija – tiek federalinių žemių lygmeniu, tiek federaliniu lygmeniu). Ši aukščiausia tarnybinė institucija sprendžia, ar reikia pradėti drausminę procedūrą teisme. Tada teismas atlieka oficialius tyrimus. **EE**: tyrimą gali atlikti teismo pirmininkas arba teisingumo kancleris (ombudsmenas). **IE**: nėra jokios teisėjams skirtos drausmės priežiūros įstaigos ar drausminės tvarkos, tik pagal Konstituciją nustatyta procedūra, kurią taikant teisėjų galima pašalinti iš pareigų už nustatytą netinkamą elgesį arba negalėjimą atlikti pareigų abiem parlamento (Irachto) rūmams priėmus rezoliucijas dėl teisėjų pašalinimo. **EL**: Civiliniuose ir baudžiamuosiuose teismuose: Teismų inspekcija, kurios nariai burtų keliu renkami iš teisėjų. Administraciniuose teismuose: tyrėjas burtų keliu išrenkamas iš Valstybės tarybos narių. **ES**: drausminių priemonių vykdytoją skiria Generalinė teismų taryba; šis vykdytojas išrenkamas iš Aukščiausiojo Teismo teisėjų ir magistratų, turinčių daugiau kaip 25 metų teisinio darbo patirtį, ir savo įgaliojimų laikotarpiu atlieka tik šio vykdytojo funkcijas. **FR**: Teismų tarybos pirmininkas pasirenka vieną arba du Teismų tarybos narius ir jiems paveda atlikti atitinkamus tyrimus. Ministerija gali prašyti prieš priimant sprendimą perduoti bylą Tarybai, pranešti apie tai Teismų inspekcijai. **IT**: Aukščiausiojo Teismo generalinis prokuroras turi teisę atlikti tyrimą. Generalinė inspekcija prie Teisingumo ministerijos turi teisę teikti administracines užklausas. **CY**: tyrimus atlieka tiriantysis teisėjas, kurį skiria Aukščiausiasis Teismas. **LV**: tyrimus atlieka Teisėjų drausmės komitetas. **HU**: tyrimus atlieka Tarnautojų teismo (drausmės bylų teismo) paskirtas drausmės komisaras. **LT**: tyrimus atlieka Teisėjų etikos ir drausmės komisija, kurios nariai ir pirmininkas (renkami Teisėjų tarybos) yra nustatyti Teisėjų tarybos sprendimu ir kurių sudaro keturi Teisėjų tarybos skiriami teisėjai, du Lietuvos Respublikos Prezidento skiriami nariai ir vienas Seimo Pirmininko skiriamas narys. Teisėjų etikos ir drausmės komisijos pirmininkas turi teisę pavesti teismo, kuriame dirba atitinkamas teisėjas, pirmininkui arba aukštesnės instancijos teismo pirmininkui atlikti tyrimą ir pateikti šio tyrimo rezultatus. **MT**: tyrimus atlieka Teisėjų ir magistratų komitetas. **NL**: tyrimus atlieka generalinis prokuroras. **PL**: teisingumo ministras skiria bendrosios kompetencijos teismų teisėjų drausmės priežiūros pareigūną ir du savo pavaduotojus (kurie savo ruožtu gali skirti savo pavaduotojus iš teisėjų pasiūlytų kandidatų) tyrimams atlikti. Teisingumo ministras gali perimti bet kokio tyrimo vykdymą, paskirdamas specialų drausmės priežiūros pareigūną, kuris pavaldus teisingumo ministrui. **PT**: Teismų taryba skiria Teismų inspekciją, kuri atlieka tyrimus. **RO**: tyrimus atlieka Teismų inspekcija. **SI**: Teismų taryba skiria drausmės bylų prokurorą iš Aukščiausiojo Teismo pasiūlytų kandidatų, kuris atlieka tyrimus. **SK**: tyrimus atlieka Teismų tarybos paskirta Drausmės taryba. **SE**: sunkių nusižengimų atvejais kaip prokurorai dalyvauja parlamento ombudsmenas ir teisingumo kancleris.

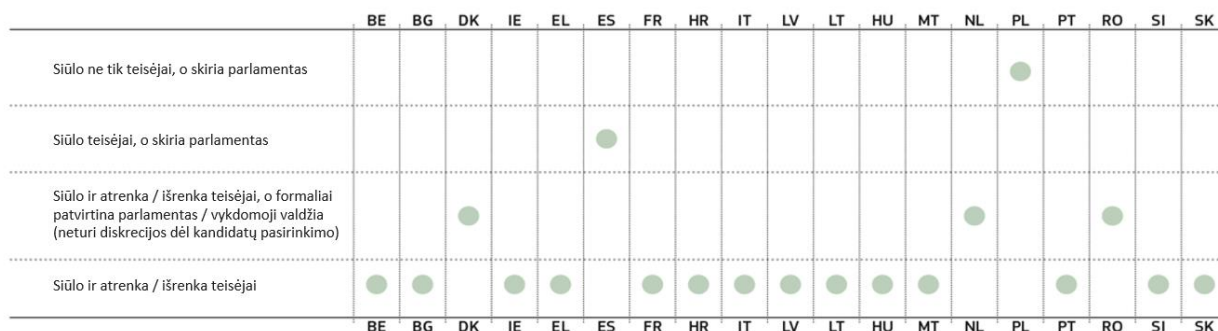
– Apsaugos priemonės skiriant teismų tarybų narius teisėjus –

Teismų tarybos yra labai svarbios įstaigos užtikrinant teisingumo sistemos nepriklausomumą. Valstybės narės pačios nustato savo teisingumo sistemų santvarką ir nusprendžia, ar reikia įsteigti teisėjų tarybą, ar ne. Tačiau įtvirtintuose Europos standartuose, visų pirma Rekomendacijoje CM/Rec(2010)12, rekomenduojama, kad „ne mažiau kaip pusę [teismų tarybų] narių turėtų sudaryti teisėjai, išrinkti savo kolegų iš visų lygių teismų, paisant pliuralizmo pačioje teismų sistemoje“ (¹⁰⁸). Toliau pateiktoje diagramoje parodyta, ar teisminės institucijos dalyvauja skiriant teismų tarybų narius teisėjus.

¹⁰⁷ Duomenys surinkti naudojant atnaujintą klausimyną, Komisijos parengtą glaudžiai bendradarbiaujant su ENCJ. Valstybių narių, kurios neturi teismų tarybų, nėra ENCJ narės arba kurių narystė ENCJ yra sustabdyta, atsakymai į atnaujinto klausimyno klausimus gauti bendradarbiaujant su NPSC.

¹⁰⁸ Rekomendacija CM/Rec(2010)12, 27 punktą; taip pat žr. 2016 m. Europos Tarybos veiksmų plano C dalies ii punktą; Europos teisėjų konsultacinės tarybos (CCJE) nuomonės Nr. 10(2007), skirtos Europos Tarybos

51 diagrama. Teismų tarybų narių teisėjų skyrimas: teisminių institucijų dalyvavimas (*) (¹⁰⁹)

(*) Valstybės narės šioje diagramoje išvardytos jų geografinių pavadinimų (originalo kalba) abėcėlės tvarka. Diagramoje parodyta nacionalinių sistemų padėtis 2019 m. gruodžio mėn. **DK:** tarybos nariai teisėjai yra renkami teisėjų. Visus narius oficialiai skiria teisingumo ministras. **EL:** nariai teisėjai išrenkami burtų keliu. **ES:** narius teisėjus skiria parlamentas – pati taryba pateikia parlamentui kandidatų, kurių kandidatūroms pritarė teisėjų asociacija arba 25 teisėjai, sąrašą. **NL:** narius teisėjus išrenka teisminės institucijos ir jie skiriami pačios tarybos pasiūlymu, remiantis, be kita ko, atrankos komiteto (sudaryto daugiausia iš teisėjų ir teismų darbuotojų) rekomendacija. Visi tarybos nariai oficialiai skiriami karališkuoju dekretu – administraciniu aktu, kuriuo nepalieinama jokios diskrecijos vykdomosios valdžios institucijoms. **PL:** teisėjų kandidatūras į Teismų tarybos narius siūlo iš bent iš 2 000 piliečių arba 25 teisėjų sudarytos grupės. Šios atstovų grupės iš pasiūlytų kandidatų išrenka daugiausia iki devynių kandidatų, iš kurių parlamento (Seimo) žemesniųjų rūmų komitetas sudaro galutinį 15 kandidatų sąrašą; juos paskiria Seimas. **RO:** narių teisėjų rinkimų kampaniją ir pačius rinkimus organizuoja Aukščiausioji magistratų taryba. Kai tik patvirtinama, kad parengtas galutinis išrinktų narių teisėjų sąrašas, senatas patvirtina jį visą („en bloc“). Senatas gali atsisakyti patvirtinti šį sąrašą tik jei per tarybos narių rinkimo procedūrą nustatoma įstatymų pažeidimų ir tik jei toks pažeidimas turi įtakos rinkimų rezultatui. Senatas neturi diskrecijos dėl kandidatų pasirinkimo.

Šioje diagramoje parodyta Teismų tarybų sudėtis (¹¹⁰) pagal paskyrimo procesą. Diagramoje pirmiausia parodyta, ar Tarybų nariai yra teisėjai (prokurorai), kuriuos siūlo ir atrenka arba renka kiti teisėjai (prokurorai), ar nariai, kuriuos skiria teisės aktų leidžiamosios arba vykdomosios valdžios institucijos, ar kitų įstaigų ir institucijų paskirti nariai. Ne mažiau kaip pusę Teismų tarybų narių turėtų sudaryti kitų teisėjų iš visų lygių teismų ir atsižvelgiant į teismų (¹¹¹) sistemos vidaus pliuralizmą išrinkti teisėjai. Diagramoje pavaizduota faktinė Teismų tarybų sudėtis. Tai nėra kokybinis tarybų darbo veiksmingumo vertinimas.

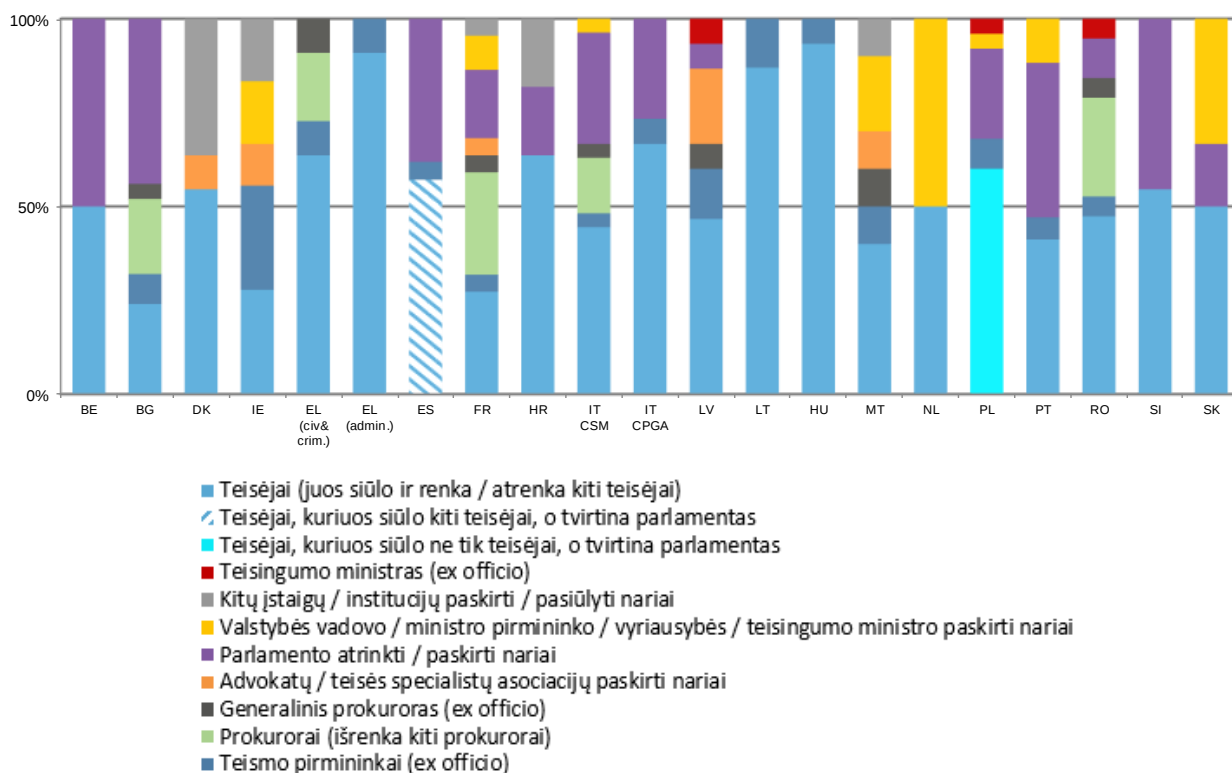
52 diagrama. Teismų tarybų sudėtis pagal paskyrimo procesą (*)

Ministrų Komitetui, dėl teismų tarybos tarnavimo visuomenei, 27 punktą ir ENCJ, *Councils for the Judiciary Report 2010-11*, 2.3 punktą.

¹⁰⁹ Duomenys surinkti naudojant atnaujintą klausimyną, Komisijos parengtą glaudžiai bendradarbiaujant su ENCJ. Valstybių narių, kurios neturi teismų tarybų, nėra ENCJ narės arba kurių narystė ENCJ yra sustabdyta, atsakymai į atnaujinto klausimyno klausimus gauti bendradarbiaujant su NPSC.

¹¹⁰ Teismų tarybos – tai nepriklausomos institucijos, įsteigtos pagal įstatymą arba Konstituciją ir siekiančios apsaugoti teismų ir atskirų teisėjų nepriklausomumą ir taip palaikyti veiksmingą teismų sistemos veikimą.

¹¹¹ Žr. Ministrų Komiteto rekomendacijos CM/Rec(2010)12 valstybėms narėms dėl teisėjų nepriklausomumo, veiksmingumo ir atsakomybės sričių 26–27 punktus.

(*) **BE:** teismų sistemos nariai yra teisėjai arba prokurorai; **BG:** Aukščiausiąją teismų tarybą sudaro Teisėjų kolegija (keturiolika jos narių yra Aukščiausiojo kasacinio teismo ir Aukščiausiojo administracinio teismo pirmininkai, šešis narius tiesiogiai renka teisėjai, šešis narius renka Nacionalinė asamblėja) ir Prokurorų kolegija (vieniolika narių skiria Generalinis prokuroras, keturis narius tiesiogiai renka prokurorai, vieną narį tiesiogiai renka tyrėjai ir penkis narius renka Nacionalinė asamblėja). **DK:** visus Nacionalinės teismų administracijos valdybos narius oficialiai skiria teisingumo ministras; kategorija „Kitų įstaigų / institucijų paskirti / pasiūlyti nariai“ apima du teismų atstovus (paskirtus administracinių darbuotojų sąjungos ir policijos sąjungos). Taip pat veikia Teisėjų skyrimo taryba, kuri rengia pasiūlymus dėl teisėjų skyrimo (pusę jos narių sudaro kitų teisėjų išrinkti teisėjai). **IE:** Diagramoje pavaizduota Teismų tarnybos, Europos teismų tarybų tinklo narės, sudėtis pagal 2019 m. gruodžio mėn. pradžioje galiojusią tvarką. 2019 m. gruodžio 17 d. Teismų tarybos aktu oficialiai įsteigta nauja Teismų taryba. Pirmoji Teismų tarybos, kurią sudaro visi Airijos teisėjai, plenarinė sesija įvyko 2020 m. vasario 7 d. **ES:** tarybos narius teisėjus skiria parlamentas – taryba pateikia parlamentui kandidatų, gavusių teisėjų asociacijos arba 25 teisėjų palaikymą, sąrašą; **EL (civiliniai ir baudžiamieji teismai):** tarybą sudaro iš viso 11 (15) narių, iš kurių 7 (11) yra teisėjai. Teisėjai ir prokurorai pasirenkami burtų keliu. **EL (administraciniai teismai):** tarybą sudaro iš viso 11 (15) narių, iš kurių 10 (14) yra teisėjai. **FR:** Taryba yra dviejų sudėčių – į vienos jurisdikciją patenka bylas nagrinėjantys teisėjai, į kitos – prokurorai; į Tarybą įeina vienas Conseil d'Etat (Valstybės tarybos) narys, kurį renka Conseil d'Etat generalinė asamblėja. **IT-CSM:** Consiglio Superiore della Magistratura (apima civilinius, baudžiamuosius teismus ir prokuratūrą); remiantis Konstitucija, ex officio nariai yra Respublikos prezidentas, Aukštojo kasacinio teismo pirmasis pirmininkas ir Aukštojo kasacinio teismo generalinis prokuroras. **IT-CPGA:** Consiglio di presidenza della giustizia amministrativa (apima administracinius teismus). **MT:** opozicijos lyderis skiria vieną teisinio išsilavinimo neturintį narį. **NL:** nariai oficialiai skiriami karališkuoju dekretu saugumo ir teisingumo ministro teikimu. **PL:** teisėjų kandidatūras į Teismų tarybos narius siūlo bent 2 000 piliečių arba 25 teisėjų grupės. Šios atstovų grupės iš pasiūlytų kandidatų išrenka daugiausia iki devynių kandidatų, iš kurių parlamento (Seimo) žemesniųjų rūmų komitetas sudaro galutinį 15 kandidatų sąrašą; juos paskiria Seimas. 2020 m. sausio 23 d. Aukščiausiasis Teismas, įgyvendindamas Teisingumo Teismo prejudicinį sprendimą, priimtą sujungtose bylose C-585/18, C-624/18 ir C-625/18, nusprendė, kad dabartinės sudėties Taryba nėra nepriklausoma nuo vykdomosios ir įstatymų leidžiamosios valdžios institucijų ir kad jos prašymu paskirti teisėjai negali nagrinėti bylų. 2018 m. rugsėjo 17 d. Europos teismų tarybų tinklo Nepaprastoji generalinė asamblėja nusprendė sustabdyti Nacionalinės teismų tarybos (KRS) narystę, nes ji nebeatitiko ENCJ reikalavimo, kad teismų taryba būtų nepriklausoma nuo vykdomosios ir įstatymų leidžiamosios valdžios institucijų taip, kad būtų užtikrintas Lenkijos teisingumo sistemos nepriklausomumas. **PT:** diagramoje pavaizduota Conselho Superior da Magistratura sudėtis. Taip pat veikia Administracinių ir mokesčių teismų aukštoji taryba (Conselho Superior dos Tribunais Administrativos e Fiscais) ir Generalinės prokuratūros aukštoji taryba (Conselho Superior do Ministério Público). **RO:** išrinktus magistratus patvirtina Senatas; **SI:** narius, kurie nėra teisėjai, Respublikos Prezidento teikimu renka Valstybės Susirinkimas.

– Apsaugos priemonės dėl ES valstybių prokuratūrų darbo –

Prokuratūra atlieka svarbų vaidmenį baudžiamosios teisenos sistemoje, taip pat valstybėms narėms bendradarbiaujant baudžiamosiose bylose. Siekiant veiksmingai kovoti su nusikalstamumu, įskaitant tokius ekonominius ir finansinius nusikaltimus kaip pinigų plovimas ir korupcija, labai svarbu turėti tinkamai veikiančią nacionalinę prokuratūros tarnybą. Remiantis Teisingumo Teismo jurisprudencija, susijusia su Pagrindų sprendimu dėl Europos arešto orderio⁽¹¹²⁾, išduodant Europos arešto orderius prokuratūra gali būti laikoma valstybės narės teismine

¹¹² Tarybos pamatinis sprendimas 2002/584/TVR dėl Europos arešto orderio ir perdavimo tarp valstybių narių tvarkos (OL L 190, 2002 7 18, p. 1).

institucija, jei ji gali veikti nepriklausomai ir nėra rizikos, kad jai konkrečioje byloje vykdomosios valdžios institucija (tokia kaip Teisingumo ministerija) gali duoti tiesioginius arba netiesioginius nurodymus (¹¹³).

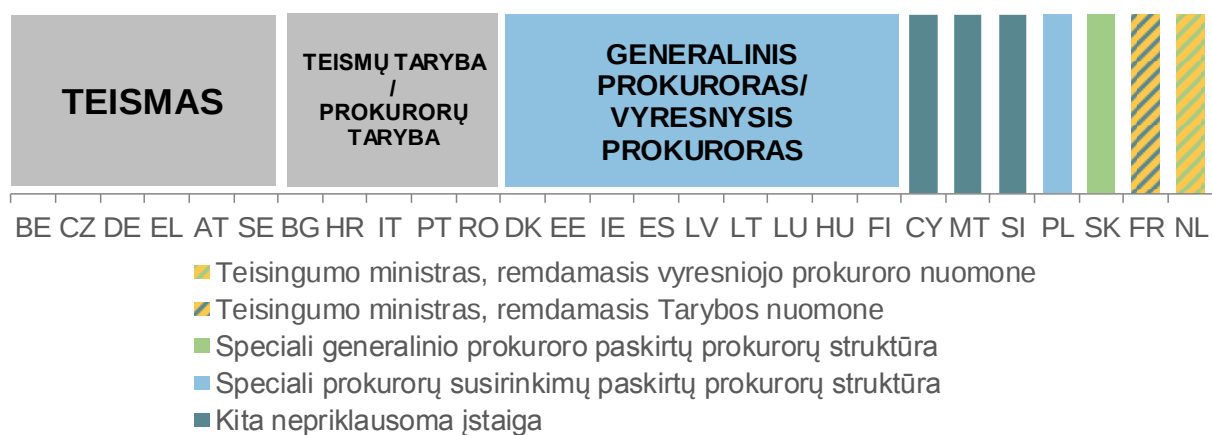
Įvairiose ES valstybėse nacionalinės prokuratūros tarnybos organizacinė struktūra yra skirtinga, vieno visose valstybėse narėse naudojamo modelio nėra. Tačiau paplitusi tendencija siekti labiau nepriklausomos, o ne pavaldžios ar susietos su vykdomąja valdžia prokuratūros (¹¹⁴). Pasak Europos prokurorų konsultacinės tarybos, siekiant veiksmingai kovoti su korupcija, pinigų plovimu ir kitais su tuo susijusiais ekonominiais ir finansiniais nusikaltimais, didesnis prokurorų tarnybos nepriklausomumas, didesnė autonomija ir atskaitomybė gali suteikti papildomų teisinės valstybės principo laikymosi garantijų (¹¹⁵). Kad ir koks būtų nacionalinės teisingumo sistemos modelis arba teisės tradicija, kuria ji pagrįsta, pagal Europos standartus valstybės narės privalo imtis veiksmingų priemonių užtikrinti, kad prokurorai galėtų vykdyti savo profesines pareigas ir užduotis, už kurias yra atsakingi, tinkamomis teisinėmis ir organizacinėmis sąlygomis (¹¹⁶) ir be nepagrįsto kišimosi į jų darbą (¹¹⁷). Ypač pažymėtina, kad tais atvejais, kai vyriausybė duoda bendro pobūdžio nurodymą, pavyzdžiui, dėl kovos su nusikalstamumu politikos, tokie nurodymai turi būti išdėstomi raštu ir tinkamai paviešinami (¹¹⁸). Kai vyriausybė turi galią nurodyti pradėti baudžiamąjį persekiojimą konkrečioje byloje, kartu su tokiais nurodymais turi būti suteiktos atitinkamos garantijos (¹¹⁹). Pagal 2000 m. Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendaciją turėtų būti uždrausta duoti nurodymus nevykdyti baudžiamojo persekiojimo (¹²⁰). Suinteresuotosios šalys (įskaitant nusikaltimų aukas) turėtų turėti galimybę apskųsti prokuroro sprendimą nepradėti baudžiamojo persekiojimo tam tikroje byloje (¹²¹).

-
- ¹¹³ 2019 m. gegužės 27 d. Teisingumo Teismo sprendimas *OG ir PI (Liubeko ir Cvikau prokuratūra)*, sujungtos bylos C-508/18 ir C-82/19 PPU, 73, 74 ir 88 punktai, ECLI:EU:C:2019:456; 2019 m. gegužės 27 d. Sprendimas, C-509/18, ECLI:EU:C:2019:457, 52 punktas; taip pat žr. 2019 m. gruodžio 12 d. Sprendimą *Parquet général du Grand-Duché de Luxembourg ir Openbaar Ministerie (Liono ir Tūro prokurorai)*, sujungtos bylos C-566/19 PPU ir C-626/19, ECLI:EU:C:2019:1077; Sprendimą *Openbaar Ministerie (Švedijos prokuratūra)*, C-625/19 PPU, ECLI:EU:C:2019:1078, ir Sprendimą *Openbaar Ministerie (Briuselio Karališkasis prokuroras)*, C-627/19 PPU, ECLI:EU:C:2019:1079. Taip pat žr. 2016 m. lapkričio 10 d. Sprendimo *Kovalkovas*, C-477/16 PPU, 34 ir 36 punktus, ECLI:EU:C:2016:861, ir 2016 m. lapkričio 10 d. Sprendimo *Poltorak*, C-452/16 PPU, ECLI:EU:C:2016:858, 35 punktą. Jame nurodyta, kad „sąvoką „teisminė“ <...> vadovaujantis valdžių padalijimo principu, būdingu teisinės valstybės veikimui, reikia atskirti nuo vykdomosios valdžios“. Taip pat žr. Europos prokurorų konsultacinės tarybos (CCPE) priimtos Nuomonės Nr. 13(2018) dėl prokurorų nepriklausomumo, atskaitomybės ir etikos, xii rekomendaciją.
- ¹¹⁴ CDL-AD(2010)040-e. Ataskaita dėl Europos standartų dėl teismų sistemos nepriklausomumo, II dalis (Prokuratūra), patvirtinta Venecijos komisijos 85-osios plenarinės sesijos metu (2010 m. gruodžio 17–18 d., Venecija), 26 punktas.
- ¹¹⁵ Europos prokurorų konsultacinės tarybos (CCPE) nuomonės Nr. 14(2019) dėl prokurorų vaidmens kovojant su korupcija ir kitais su tuo susijusiais ekonominiais ir finansiniais nusikaltimais iii rekomendacija.
- ¹¹⁶ 2000 m. spalio 6 d. Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacija Rec(2000)19 dėl prokuratūros vaidmens baudžiamosios teisenos sistemoje (2000 m. rekomendacija), 4 punktas.
- ¹¹⁷ 2000 m. rekomendacija, 11 ir 13 punktai. Taip pat žr. Europos prokurorų konsultacinės tarybos (CCPE) nuomonės Nr. 13 (2018) dėl prokurorų nepriklausomumo, atskaitomybės ir etikos i ir iii rekomendacijas. Daugumoje Kovos su korupcija valstybių grupės (GRECO) ketvirtojoje vertinimo ataskaitoje „Korupcijos prevencija. Parlamento nariai, teisėjai ir prokurorai“ pateiktų rekomendacijų yra siūloma nustatyti tvarką, pagal kurią prokurorų tarnyba tirdama baudžiamąsias bylas būtų apsaugota nuo nederamos įtakos ir kišimosi.
- ¹¹⁸ 2000 m. rekomendacija, 13 punkto c papunktis.
- ¹¹⁹ 2000 m. rekomendacija, 13 punkto d papunktis.
- ¹²⁰ 2000 m. rekomendacija, 13 punkto f papunktis. Taip pat žr. Europos prokurorų konsultacinės tarybos (CCPE) nuomonės Nr. 13 (2018) dėl prokurorų nepriklausomumo, atskaitomybės ir etikos iv rekomendaciją.
- ¹²¹ 2000 m. rekomendacija, 34 punktas.

Toliau pateiktose diagramose apžvelgti faktiniai prokuratūrų tarnybų darbo organizavimo aspektai, tačiau jų darbo veiksmingumas nėra vertinamas – tuo tikslu reikėtų atlikti kokybinį vertinimą atsižvelgiant į konkrečias kiekvienos valstybės narės aplinkybes.

53 diagramoje apžvelgiama, kurios institucijos priima sprendimus dėl drausminių sankcijų taikymo eiliniams prokurorams. Tai gali būti a) nepriklausomos institucijos, pavyzdžiui, teismai, teismų tarybos ar prokurorų tarnybos, arba b) kitos įstaigos arba institucijos, pavyzdžiui, generalinis prokuroras, aukštesnio rango prokuroras, nepriklausomos įstaigos, specialios iš prokurorų sudarytos struktūros arba Teisingumo ministerija. Jeigu po diagrama pateiktame paaiškinime nenurodyta kitaip, institucijos sprendimas dėl drausminių priemonių taikymo prokurorui gali būti teikiamas teisminei peržiūrai ⁽¹²²⁾.

53 diagrama. Institucija, priimanti sprendimus dėl drausminių sankcijų taikymo prokurorams (*) (šaltinis: Europos Komisija ir Kovos su pinigų plovimu ir teroristų finansavimu ekspertų grupė)

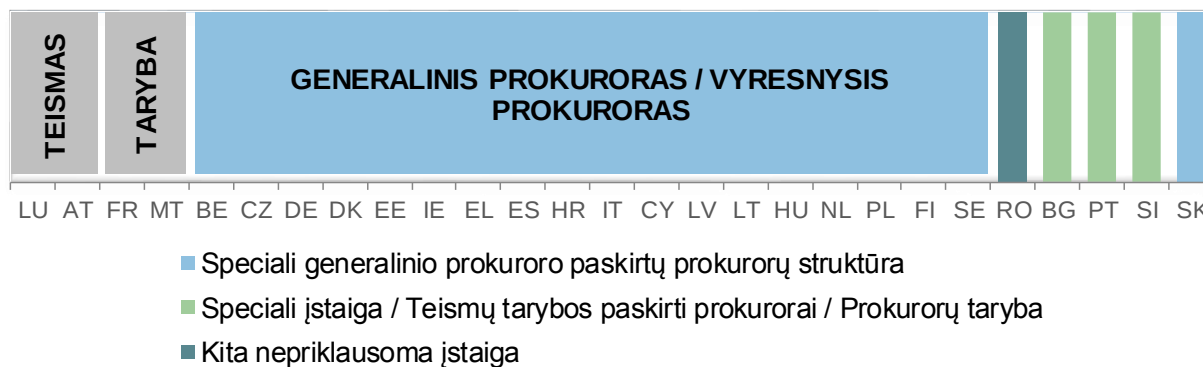

(*) **BE**: aukštesnio rango prokuroras (prokuratūros vadovas) gali priimti sprendimą dėl smulkių drausminių sankcijų, o didesnes drausmines sankcijas skiria pirmosios instancijos drausmės bylų teismai. Sprendimai dėl drausminių priemonių gali būti skundžiami apeliaciniame drausmės bylų teisme. **BG**: Aukščiausiosios teismų tarybos Prokurorų kolegiją sudaro generalinis prokuroras, keturi prokurorų išrinkti nariai, vienas tyrimo magistratų išrinktas narys ir penki Nacionalinės asamblėjos išrinkti nariai. Jos sprendimai dėl drausminių priemonių taikymo prokurorui gali būti teikiami teisminei peržiūrai atlikti Aukščiausiajam administraciniam teismui. Prokuratūros administracijos vadovas gali tik skirti papeikimą. Apie tai jis praneša Prokurorų kolegijai, o ši gali patvirtinti arba panaikinti sankciją. **CZ**: drausmės bylas nagrinėja Aukščiausiojo administracinio teismo drausmės bylų kolegija. Kolegiją sudaro du teisėjai (Aukščiausiojo administracinio teismo teisėjai ir Aukščiausiojo Teismo teisėjai), du prokurorai, teisininkas ir kitos teisinės profesinės atstovos. Kolegijos narius burtų keliu renka Aukščiausiojo administracinio teismo pirmininkas iš kandidatų, kurie teikiami iš įvairių teisinių profesijų atstovų (juos teikia Aukščiausiasis administracinis teismas, Aukščiausiojo Teismo pirmininkas, generalinis prokuroras, Advokatų asociacijos pirmininkas, teisės mokyklų dekanai). Drausmės bylų kolegijos sprendimai neskundžiami. **DK**: Danijos teisingumo ministerija gali priimti sprendimus dėl tam tikrų drausminių priemonių taikymo prokurorams. Tačiau praktiškai Teisingumo ministerija suteikia įgaliojimus Prokuratūrai priimti sprendimus dėl drausminių priemonių taikymo prokurorams. Visi Prokuratūros priimti sprendimai dėl drausminių priemonių gali būti skundžiami Teisingumo ministerijai. Teisingumo ministerijos pritaikytos drausminės priemonės gali būti teikiamos teisminei peržiūrai atlikti, prokuroras gali pateikti skundą Parlamento ombudsmenui. **DE**: Aukštesnio rango prokuroras gali skirti švelnesnio pobūdžio drausminę priemonę. Kadangi valstybės gali reguliuoti valstybės pareigūnams taikomas drausmines priemones, valstybių teisėje yra įvairių specialiųjų nuostatų. **EE**: Generalinis prokuroras priima sprendimą dėl drausminių priemonių, įskaitant atleidimą, Prokurorų drausmės komiteto teikimu. Sprendimas dėl drausminių priemonių gali būti skundžiamas administraciniame teisme. **IE**: Prokuratūros direktoriaus pavaduotojas priima sprendimą dėl drausminių priemonių taikymo eiliniams prokurorams. Atitinkamo vadovo rekomendacija skirti drausminę priemonę prieš patvirtinant sprendimą dėl drausminių priemonių gali būti skundžiama išorinei Apeliacinei drausmės bylų valdybai. **EL**: už drausminių nusižengimų nagrinėjimą ir už visų drausminių sankcijų skyrimą prokurorams, išskyrus atleidimą (dėl to sprendimas priimamas Kasacinio teismo plenariniame posėdyje) daugiausia yra atsakingos Apeliacinių teismų Drausmės tarybos, susidedančios iš penkių narių. Šių penkių narių Drausmės tarybų sprendimai gali būti skundžiami septynių narių Aukščiausiojo Teismo Drausmės bylų valdybai. **ES**: įvairių prokuratūros įstaigų vyriausieji prokurorai priima sprendimus dėl drausminių priemonių. Sprendimai gali būti skundžiami Consejo Fiscal. Šią struktūrą sudaro generalinis prokuroras, generalinio prokuroro pavaduotojas, vyriausiasis inspektorius ir dar šeši prokurorai. Jos sprendimai gali būti teikiami Audiencia Nacional teisminei peržiūrai atlikti. **FR**: Teisingumo ministerija priima sprendimus dėl priemonių, atsižvelgdama į Conseil Supérieur de la Magistrature pareikštą nuomonę (ji nėra teisiskai privaloma). Sprendimus dėl drausminių priemonių galima skirti Conseil d'Etat. **HR**: Valstybės prokurorų taryba priima sprendimus dėl drausminių priemonių. Sprendimus galima skirti administraciniam teismams. **IT**: Teismų tarybos priimti sprendimai dėl drausminių priemonių gali būti teikiami Aukščiausiajam Teismui teisminei peržiūrai atlikti. **CY**: drausminės priemonės tvirtina Valstybės tarnybos komisija, pagal konstituciją įsteigta institucija, kurią sudaro penki Respublikos prezidento šešerių metų kadencijai paskirti nariai. Sprendimas dėl drausminių priemonių gali būti skundžiamas administraciniame teisme, paskui – Aukščiausiajame Teisme. **LV**: generalinis prokuroras gali priimti sprendimą dėl bet kokių drausminių priemonių taikymo prokurorui. Vyriausieji prokurorai gali pavaldiems prokurorams pareikšti įspėjimą arba papeikimą. Jeigu padaromas sunkesnis pažeidimas, vyriausiasis prokuroras gali pateikti pasiūlymą generaliniam prokurorui taikyti kitą drausminę priemonę. Vyriausiojo prokuroro priimti sprendimai dėl drausminių priemonių gali būti skundžiami generaliniam prokurorui. Generalinio prokuroro sprendimas dėl drausminių priemonių gali būti skundžiamas Drausmės bylų teisme. **LT**: sprendimą dėl drausminių priemonių priima generalinis prokuroras. Sprendimas dėl drausminių priemonių gali būti skundžiamas administraciniame teismui. **LU**: sprendimą dėl drausminių priemonių priima generalinis prokuroras. **HU**: generalinis prokuroras priima sprendimą panaikinti apdovanojimą, sumažinti darbo užmokesčio kategoriją ar rangą arba atleisti iš pareigų. Skyriaus vadovas (vyresnysis prokuroras)

gali patvirtinti švelnesnes priemones (papeikimas, nepasitiekėjimo pareiškimas) pavaldiesiems prokurorams. Sprendimas dėl drausminių priemonių gali būti skundžiamas darbo teisme. **MT**: Advokatų ir prokurorų komitetą sudaro Teisingumo administravimo komisijos paskirtas advokatas, generalinio advokato paskirtas advokatas ir trys Prokurorų kolegijos paskirti prokurorai. Komitetas gali skirti prokurorui piniginę baudą, pareikšti papeikimą ir pateikti rekomendacijas. Komitetas gali prašyti Komisijos rekomenduoti ministrui pirmininkui pateikti Maltos prezidentui rekomendaciją sustabdyti prokuroro įgaliojimus arba atleisti jį iš pareigų. Komiteto patvirtintos priemonės gali būti skundžiamos Teisingumo administravimo komisijai. **NL**: pagal hierarchiją viršesnis prokuroras gali skirti tam tikras švelnesnes priemones (pareikšti rašytinį papeikimą, sutrumpinti metines atostogas, skirti papildomų darbo valandų). Teisingumo ministras gali priimti sprendimą dėl perkėlimo be sutikimo, įgaliojimų sustabdymo, finansinės baudos ir su darbo užmokesčiu susijusių priemonių, remdamasis pagal hierarchiją viršesnio prokuroro pasiūlymu arba rekomendacija taikyti tokias priemones. Vyriausybė gali atleisti prokurorą iš pareigų, remdamasi pagal hierarchiją viršesnio prokuroro pasiūlymu arba rekomendacija atleisti iš pareigų. Sprendimai dėl drausminių priemonių gali būti skundžiami Centrale Raad van Beroep. **AT**: sprendimus dėl drausminių priemonių priima speciali teismo kolegija. **PL**: pirmąja instancija sprendimus dėl drausminių priemonių paprastai priima Generalinės prokuratūros drausmės padalinys, kurį sudaro prokurorų susirinkimo paskirti trys prokurorai. Šios priemonės gali būti skundžiamos Aukščiausiojo Teismo Drausmės bylų kolegijai, kuri tam tikrais atvejais veikia ir kaip pirmąja instancija sprendimus priimanči institucijai. Kai ši Kolegija veikia kaip antrosios instancijos teismas, ją sudaro du Drausmės bylų kolegijos teisėjai ir vienas teisinio išsilavinimo neturintis teisėjas. Jeigu prokuroras nubaudžiamas dukart (išskyrus papeikimą), jam padarius dar vieną drausminį nusižengimą generalinis prokuroras (kuris atlieka ir teisingumo ministro funkcijas) gali jį atleisti iš pareigų (sprendimo neturi patvirtinti drausmės bylų teismas, generalinio prokuroro sprendimo teisminė peržiūra negalima). **PT**: Prokuratūros Aukštosios tarybos Drausmės skyrius priima sprendimus dėl drausminių priemonių taikymo. Jo sprendimus galima skųsti Prokuratūros Aukštosios tarybos plenariniam padaliniiui, o vėliau – Aukščiausiajam administraciniam teismui. **RO**: sprendimus dėl drausminių priemonių priima Aukščiausioji magistratų taryba. Sprendimas dėl drausminių priemonių gali būti skundžiamas Aukščiausiajame Teisme. **SI**: sprendimus dėl drausminių sankcijų priima Prokuratūros tarybos paskirtas Drausmės bylų teismas. Pirmosios instancijos drausmės bylų teismą sudaro šeši generalinio prokuroro pasiūlyti prokurorai ir trys pirmosios instancijos teisėjų drausmės bylų teismo pirmininko iš teismo narių pasiūlyti teisėjai. Antrosios instancijos drausmės bylų teismą sudaro šeši Prokuratūros tarybos skiriami nariai: pirmininkas, pirmininko pavaduotojas ir du antrosios instancijos teisėjų drausmės bylų teismo pirmininko iš šio teismo narių pasiūlyti teisėjai; generalinis prokuroras siūlo du aukščiausius valstybės prokurorus. **SK**: sprendimus dėl drausminių priemonių priima Drausmės bylų valdyba. Ją sudaro trys prokurorai, kuriuos iš ne mažiau kaip 40 Prokuratūros tarybos pasiūlytų asmenų srašto skiria generalinis prokuroras. Sprendimus galima skųsti Generalinės prokuratūros Drausmės apeliacinei valdybai. Ją sudaro penki prokurorai, kuriuos iš Prokurorų tarybos pasiūlytos asmenų duomenų bazės skiria generalinis prokuroras. Drausmės apeliacinės valdybos sprendimų teisminę peržiūrą atlieka apygardos teismai. **FI**: sprendimą dėl drausminių priemonių priima generalinis prokuroras. Sprendimas skirti drausmines priemones gali būti skundžiamas administraciniame teisme.

54 diagramoje apžvelgiamos tyrimo įstaigos, atliekančios tyrimus per drausmines procedūras dėl prokurorų. Jeigu diagramos išnašoje nenurodyta kitaip, joje neatsižvelgiama į parengtinius tyrimus, atliekamus siekiant nuspręsti, ar reikia pradėti oficialią drausminę procedūrą. Tyrimo etapas yra svarbus drausminės bylos etapas ir gali turėti įtakos prokuratūros autonomijai. Įgaliojimai atlikti tyrimus gali būti suteikti a) įprastai veikiančiai nepriklausomai institucijai, pavyzdžiui, teismui, Teismų tarybai, Prokurorų tarybai, b) generaliniam prokurorui, vyriausiajam prokurorui arba c) kitoms struktūroms.

54 diagrama. Tyrėjas, atsakingas už oficialias drausmines procedūras dėl prokurorų (*) (šaltinis: Europos Komisija ir Kovos su pinigų plovimu ir teroristų finansavimu ekspertų grupė)

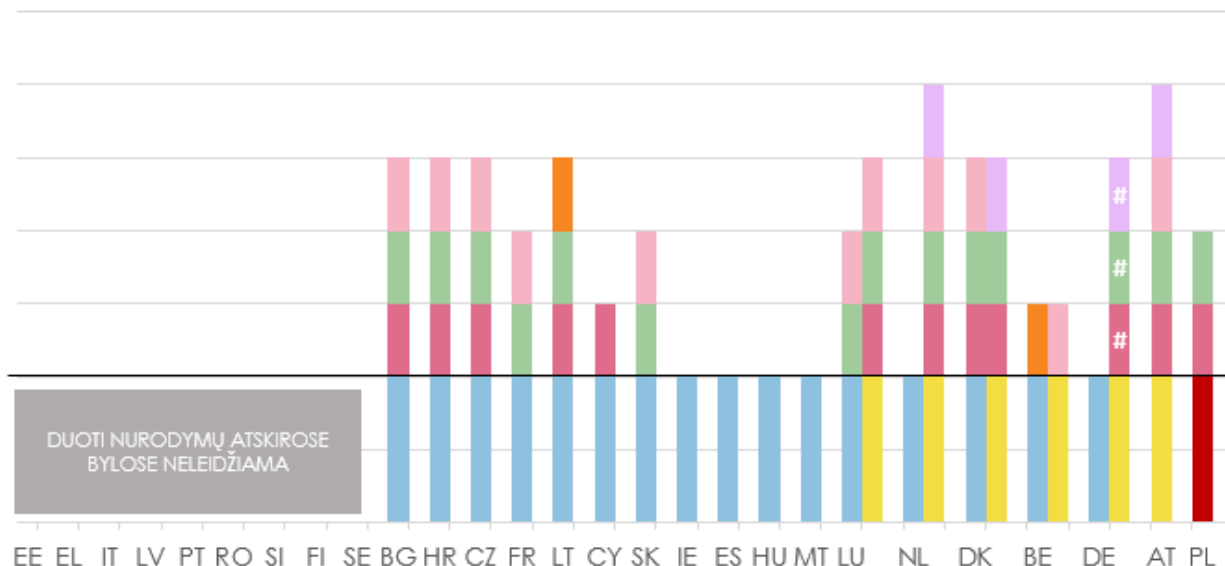

(*) **BE**: tyrimą atlieka pagal hierarchiją viršesnis prokuroras. **BG**: bylą dėl papeikimo tiria prokuratūros administracijos vadovas. Visų kitų sankcijų atveju tyrimą atlieka trijų narių drausmės bylų kolegija, kurią iš savo narių renka Aukščiausiosios teismų tarybos Prokurorų kolegija. Aukščiausiosios teismų tarybos Prokurorų kolegiją sudaro generalinis prokuroras, keturi prokurorų išrinkti nariai, vienas tyrimo magistratų išrinktas narys ir penki Nacionalinės asamblėjos išrinkti nariai. Aukščiausiojo Teismo inspekcija atlieka patikrinimus ir jais remdamasi gali teikti pasiūlymus dėl drausminių procedūrų. **CZ**: Generalinis prokuroras ir Vyriausiasis prokuroras gali peržiūrėti prokuroro bylos medžiagą ir prašyti pateikti savo argumentus. **DK**: tyrimą atlieka Prokuratūra. **DE**: Prokuratūros vadovas ne tik priima sprendimą, ar prokurorui kelti drausmės bylą, bet ir vykdo drausmines procedūras. Kadangi valstybės gali reguliuoti valstybės pareigūnams taikomas drausmines priemones, valstybių teisėje yra įvairių specialiųjų nuostatų. **EE**: tyrimą atlieka pagal hierarchiją viršesnis prokuroras arba generalinis prokuroras, priklausomai nuo to, kas pradėjo drausminę procedūrą. Jis taip pat gali pavesti kitam prokurorui, kuris nėra drausmės komiteto narys, (išskyrus prokurorą, dėl kurio pradėta drausminė procedūra, ar jam pavaldžius prokurorus) surinkti įrodymus ir pasiaiškinti. Bylą nagrinėja prokuratūros drausmės komitetas, kurį sudaro du Generalinės prokuratūros prokurorai, du apygardų prokuratūrų prokurorai ir vienas teisėjas. **IE**: tyrimą atlieka pagal hierarchiją viršesnis prokuroras. Tais atvejais, kai faktinės aplinkybės yra sudėtingos arba kai įtariamas nusižengimas yra sunkus, žmogiškųjų išteklių departamentas organizuoja tyrimą. **EL**: tyrimą atlieka pagal hierarchiją viršesnis prokuroras. **ES**: tyrimą atlieka pagal hierarchiją viršesnis prokuroras. **FR**: gavusi administracinę užklausą Teisingumo ministerija gali nuspręsti pavesti Conseil Supérieur de la Magistrature ištirti bylą. **HR**: tyrimą atlieka Vyresnysis valstybės advokatas. **IT**: Aukščiausiojo Teismo generalinis prokuroras turi teisę atlikti tyrimą. Generalinė inspekcija prie Teisingumo ministerijos turi teisę teikti administracines užklausas. **CY**: Generalinis advokatas skiria vieną arba kelis aukštesnio rango pareigūnus (išskyrus pareigūną, dėl kurio atliekamas tyrimas) atlikti tyrimą ir parengti ataskaitą. Tada Generalinis advokatas, remdamasis surinktais įrodymais, priima sprendimą, ar perduoti bylą Valstybės tarnybos komisijai. **LV**: pareigūnas, kuris turi teisę taikyti drausminę sankciją (generalinis prokuroras arba vyriausieji prokurorai), peržiūri visą gautą medžiagą, prašo iš prokuroro paaiškinimų ir, jei reikia, tiria drausmės pažeidimo faktines aplinkybes. Tyrimus gali atlikti Generalinės prokuratūros prokuroras arba vyriausieji prokurorai. **LT**: Generalinės prokuratūros Vidaus tyrimų skyrius arba generalinio prokuroro įsakymu sudaryta oficiali patikrinimo komisija. **LU**: tyrimą atlieka Aukščiausiojo teisingumo teismo taryba. **HU**: drausmės bylą tiria Drausmės komisijos narys prokuroras, kuriam atlikti tyrimą paveda skyriaus, kuriame pareigas eina tiriamas prokuroras, vadovas (viršesnis prokuroras). **MT**: bylą tiria Advokatų ir prokurorų komitetas. Šią instituciją sudaro Teisingumo administravimo komisijos paskirtas advokatas, generalinio advokato paskirtas advokatas ir trys Prokurorų kolegijos paskirti prokurorai. **NL**: tyrimą atlieka pagal hierarchiją viršesnis prokuroras. **AT**:

tyrimą atlieka speciali teismo kolegija. **PL**: bylą tiria drausmės pareigūnas, t. y. generalinio prokuroro (kuris eina ir teisingumo ministro pareigas) šiai funkcijai atlikti paskirtas prokuroras. Teisingumo ministras ad hoc atvejais taip pat gali skirti Teisingumo ministerijos drausmės pareigūną, kuris įgaliojamas perimti visus drausmės pažeidimų tyrimus, pradėti drausmės pažeidimų tyrimą arba procedūrą. **PT**: tyrimą atlieka Prokurorų inspekcija. Šią instituciją sudaro Prokuratūros aukštosios tarybos paskirti prokurorai. **RO**: Teismų inspekcija yra Aukščiausiosios magistratų tarybos struktūrinis padalinys. Skyrių, tiriančių prokurorams taikomas drausmines priemones, sudaro 13 prokurorų, kuriuos konkurso tvarka skiria Teismų inspekcijos vyriausiasis inspektorius. **SI**: tyrimą atlieka drausmės prokuroras ir jo pavaduotojas – tai aukščiausieji prokurorai, kuriuos skiria Prokuratūros taryba generalinio prokuroro teikimu, kandidatams sutikus užimti šias pareigas. **SK**: Drausmės bylą valdyba. Ją sudaro trys prokurorai, kuriuos iš ne mažiau kaip 40 Prokuratūros tarybos pasiūlytų asmenų sąrašo skiria generalinis prokuroras. **FI**: tyrimą atlieka generalinis prokuroras. **SE**: tyrimą atlieka Švedijos prokuratūra.

55 diagramoje parodyta, kuriose valstybėse narėse generalinis prokuroras arba teisingumo ministras gali duoti nurodymus prokurorams atskirose bylose (nurodymus galinti duoti institucija), ir pateikiama informacija apie tais atvejais, kai atskirose bylose duodami nurodymai, taikomas apsaugos priemonės. Gali būti taikomos ne tik diagramoje (¹²³) parodytos, bet ir kitos priemonės. Tose šalyse, kuriose pagal teisės aktus teisingumo ministrui leidžiama duoti nurodymus, šia teise praktiškai buvo naudojamosi retai (žr. po diagramomis pateiktus paaiškinimus).

55 diagrama. Nurodymų davimas prokurorams atskirose bylose. Nurodymus galinti duoti institucija ir apsaugos priemonės (*) (šaltinis: Europos Komisija ir Kovos su pinigų plovimu ir teroristų finansavimu ekspertų grupė)

Atskirose bylose nurodymus prokurorams galinti duoti institucija:

- Teisingumo ministras, kuris eina ir generalinio prokuroro pareigas
- Teisingumo ministras
- Generalinis prokuroras

Kai kurios priemonės, taikomos tais atvejais, kai atskirose bylose duodami nurodymai:

- Galimybė prašyti, kad teismas atliktų peržiūrą
- Jeigu duodamas nurodymas nevykdyti baudž. persekiojimo, apie tai turi būti informuotas Parlamentas
- Šalys gali susipažinti su nurodymais ir pateikti pastabas
- Nurodymai turi būti duoti raštu
- Nurodymai turi būti pagrįsti

(*) **BE**: teisingumo ministras yra įgaliojamas duoti nurodymus dėl baudžiamojo persekiojimo atskirose bylose (teisė priimti teigiamą sprendimą pradėti baudžiamąjį persekiojimą yra numatyta Baudžiamojo proceso kodekso 364 straipsnyje ir Konstitucijos 151 straipsnio 1 dalyje). Nurodymai pridedami prie bylos medžiagos, tačiau tai, ar šalys su jais gali susipažinti, priklauso nuo teismo sprendimo priėmimo priežasties ir nuo bylos etapo. **BG**: galima skusti, išskyrus generalinio prokuroro aktus. **CZ**: įgaliojimus duoti nurodymus dėl baudžiamojo persekiojimo konkrečiose bylose turi tik Generalinės prokuratūros generalinis prokuroras ir duoti juos gali tik aukštesniosioms prokuratūroms. **DE**: #: apsaugos priemonės skiriasi, priklausomai nuo to, ar taikomos federaliniu, ar žemės lygmeniu. Federalinis generalinis prokuroras yra vienintelis federalinio lygmens prokuroras, kurį prižiūri ir

¹²³

Žr. 2000 m. rekomendacijos 13 punkto d–e papunkčius.

kuriam vadovauja Federalinis teisingumo ir vartotojų apsaugos ministras, o 16 Vokietijos žemių prokurorus prižiūri ir jiems vadovauja atitinkamų žemių teisingumo departamentai. Teisė vykdyti priežiūrą ir vadovauti apima teisę duoti nurodymus atitinkamiems generaliniams prokurorams, tačiau šią teisę riboja teisėtumo principas (t. y. privalomo baudžiamojo persekiojimo principas). Nurodymų atskirose bylose beveik niekada neduodama. Pavyzdžiui, federalinė ministerija ir Saksonijos vyriausybės institucijos įsipareigojo nesinaudoti savo teisėmis duoti nurodymus. Tiuringijos ministerija įsipareigojo neduoti nurodymų atskirose bylose, o Šiaurės Reino- Vestfalijos ministerija ir Žemutinės Saksonijos vyriausybė įsipareigojo konkrečius nurodymus duoti tik išimtiniais atvejais. Federalinių teisės aktų dėl nurodymų nėra, tačiau federalinių žemių įstatymuose yra nuostatų, federalinių ir žemių reglamentų bei gairių, kuriose išdėstytos taisyklės dėl nurodymų davimo. Pavyzdžiui, federalinės ministerijos, Šiaurės Reino-Vestfalijos ir Tiuringijos ministerijų nurodymai turi būti parengti raštu. Tiuringijoje nurodymai turi būti pagrįsti, Žemutinėje Saksonijoje jie duodami raštu, jeigu nepavyksta susitarti, o Šlėzvinge-Holšteine jie turi būti dokumentuoti raštu ir apie juos turi būti pranešta parlamento pirmininkui. Federalinių ir federalinės žemės lygmeniu viršesnio pareigūno nurodymai yra privalomi tik prokuroro vidaus darbo santykiuose, o nurodymams prieštaraujantys aktai vis tiek galioja. Kadangi prokuroras privalo laikytis įstatymų, jis turi atsisakyti vykdyti neteisėtus nurodymus. Jis gali nurodymams paprieštarauti ir prašyti, kad juos peržiūrėtų pagal hierarchiją viršesnis pareigūnas. Jeigu nurodymai patvirtinami, tačiau prokuroras vis tiek abejoja jų teisėtumu, jis gali prašyti, kad nurodymus peržiūrėtų pagal hierarchiją dar viršesnis pareigūnas. Jeigu nurodymai patvirtinami ir vėl, prokuroras juos privalo vykdyti, o, jei yra neteisėti, prokuroras tuo savo pareigų nepažeidžia. Tačiau yra išimtis – prokurorai niekada neturi laikytis nurodymų, jeigu taip būtų padarytas nusikaltimas, administracinis pažeidimas arba būtų pažeistas žmogaus orumas. Specialios teisų gynimo priemonės, pagal kurias nurodymus peržiūrėtų teismas, nėra. Tačiau teismai gali peržiūrėti nurodymų teisėtumą per prokurorui pradėtas drausmines procedūras, pvz., jeigu turi nuspręsti, ar nesilaikant nurodymų buvo pažeistos tarnybinės pareigos. **DK:** teisingumo ministras yra įgaliotas duoti nurodymus dėl baudžiamojo persekiojimo atskirose bylose (Teisingumo administravimo akto 98 skirsnio 3 dalis). Tačiau pareigas eję teisingumo ministrai šia galimybe naudojosi labai nenoriai ir tokių instrukcijų nebuvo duota nuo XX a. 10-ojo dešimtmečio. Apie duotus nurodymus būtina raštu informuoti Danijos parlamento pirmininką (Teisingumo administravimo akto 98 skirsnio 3 dalis). Regionų prokurorai gali peržiūrėti policijos nuostatų nurodymus, o Prokuratūrų direktoriai gali peržiūrėti regioninių prokurorų sprendimus. **IE:** 1974 m. Baudžiamojo persekiojimo už nusikaltimus akto 4.1 skirsnyje nenustatyta. **ES:** generalinis advokatas teikia tinkamus (bendro pobūdžio ar susijusius su konkrečiais dalykais) vidaus įsakymus ir nurodymus dėl prokuroro tarnybos ir jo funkcijų vykdymo. **LT:** Generalinio prokuroro nurodymai gali būti skundžiami teisme. Generalinis prokuroras negali nurodyti, kokią sprendimą priimti. **LU:** generalinis prokuroras ir teisingumo ministras gali nurodyti prokuratūroms vykdyti baudžiamąjį persekiojimą konkrečioje byloje (tačiau negali įsakyti baudžiamojo persekiojimo nevykdyti). Tačiau teisingumo ministras jau daugiau kaip 20 metų nėra davęs jokių nurodymų. Teisinio reikalavimo tartis su prokuroru ar prašyti generalinio prokuroro nuomonės dėl tokio nurodymo nėra. **HR:** Generalinio prokuroro nurodymai gali būti peržiūrėti, vertinant jų teisėtumą, veiksmingumą ir pan. **HU:** remiantis 2011 m. akto CLXIV dėl generalinio prokuroro, prokurorų ir kitų prokuratūros darbuotojų statuso ir prokuroro karjeros 53 skirsniu, prokuroras gali prašyti, kad generalinis prokuroras raštu patvirtintų atskiroje byloje duodamus nurodymus. Prokuroras gali aiškiai atsisakyti vykdyti nurodymą, jei vykdamas nurodymą būtų daromas nusikaltimas ar administracinis pažeidimas arba prokurorui kiltų pavojus. Jeigu prokuroras nesutinka su nurodymu, jis gali prašyti perduoti bylą kitam prokurorui ir toks prašymas negali būti atmestas. **MT:** atsakant į klausimus dėl atskirų prokurorų vaidmens ir dėl generalinio advokato vaidmens pažymėtina, kad Generalinio advokato tarnyba yra įsteigta pagal Maltos konstituciją. Konstitucijos 91 ir 97 straipsnių nuostatomis jam suteikiamos teisės, nustatomos pareigos ir jo kadencijos laikotarpiu užtikrinama jo apsauga. Vadovaujantis Maltos įstatymų 90 skyriumi – potvarkiu dėl generalinio advokato, generalinis advokatas samdo pareigūnus, kurie jam atstovauja jam vykdamas savo funkcijas ir pareigas įstatymuose nustatyta tvarka. Pareigūnai atstovauja generaliniam advokatui šiam vykdamas savo funkcijas ir naudojantis diskrecija. Atstovaudami generaliniam advokatui jam vykdamas savo funkcijas, pareigūnai naudojami tokia pačia įstatymuose numatyta apsauga. Taigi, vadovaujantis Maltos įstatymais, prokurorams garantijos nesuteikiamos, nes pagal savo pareigas jie turi atstovauti generaliniam advokatui, o vykdydami tokias funkcijas jie naudojami tokia pačia apsauga, kokia pagal įstatymus suteikiama generaliniam advokatui. **NL:** Teisingumo ministras gali nurodyti prokuratūroms vykdyti baudžiamąjį persekiojimą tam tikroje byloje arba jo nevykdyti, tačiau prieš tai reikia gauti raštu išdėstytą pagrįstą Generalinio prokuroro tarybos (College van procureurs-generaal) nuomonę dėl siūlomų nurodymų. Jeigu duodami nurodymai baudžiamojo persekiojimo nevykdyti, apie tai turi būti pranešta parlamentui. Tačiau iki šiol yra buvęs tik vienas toks atvejis prieš daugiau kaip dvidešimt metų. Specialių reikalavimų dėl generalinio prokuroro nurodymų davimo atskirose bylose nėra. Generalinių prokurorų kolegija gali duoti nurodymus prokurorui konkrečioje byloje. Šią instituciją sudaro nuo trijų iki penkių narių, ji sprendimus priima daugumos principu, dalyvaujant ne mažiau kaip trimis nariais. Tiems atvejams, kai Kolegija duoda nurodymus konkrečioje byloje, specialių apsaugos priemonių nėra. **AT:** teisingumo ministras yra įgaliotas duoti nurodymus dėl baudžiamojo persekiojimo atskirose bylose, gavus nepriklausomo organo (Weisungsrat) prie Generalinės prokuratūros nuomonę (kuri nėra teisiškai privaloma). Teisingumo ministras turi kasmet informuoti Parlamentą apie visus atskirose bylose duotus nurodymus (kai atitinkamos bylos užbaigiamos), taip pat informuoti, kodėl nebuvo laikytasi Weisungsrat nuomonės (jei toks atvejis pasitaiko) (Prokuratūros įstatymo 29a straipsnio 3 dalis). 2012–2017 m. laikotarpiu pranešta apie 54 nurodymus, duotus atskirose bylose (Weisungsbericht 2018). **PL:** generalinis prokuroras taip pat yra teisingumo ministras. Jeigu prokuroras nesutinka su nurodymu atskiroje byloje, jis gali prašyti pakeisti nurodymą arba prašyti nušalinti jį nuo veiksmo administravimo arba nuo dalyvavimo byloje. Galutinį sprendimą dėl nušalinimo priima prokuroras, kuriam tiesiogiai pavaldus įsakymą pateikęs prokuroras. **SK:** atskirose bylose duoti nurodymai privalo būti pridėti prie bylos medžiagos, kad kitos šalys galėtų su jais susipažinti ir pateikti pastabas (tik tam tikromis sąlygomis).

3.3.3. Išvados dėl teismų nepriklausomumo

Teismų nepriklausomumas yra vienas iš veiksmingos teisingumo sistemos pagrindų. Jis yra būtinas užtikrinant teisinės valstybės principo laikymąsi, teismo procesų teisingumą ir piliečių bei įmonių pasitikėjimą teisės sistema, todėl vykdant bet kokią teisingumo sistemos reformą turėtų būti laikomasi teisinės valstybės principo ir Europos teismų nepriklausomumo standartų. Rezultatų suvestinėje pristatomos tendencijos, susijusios su tuo, kaip teismų nepriklausomumą vertina plačioji visuomenė ir įmonės. Šioje rezultatų suvestinėje taip pat pateikiami kai kurie teisinių apsaugos priemonių, susijusių su drausminėmis procedūromis dėl teisėjų ir prokurorų, rodikliai. Vien iš šių struktūrinių rodiklių neįmanoma daryti išvadų dėl valstybių narių teismų sistemų nepriklausomumo, tačiau tai yra galimi elementai, kuriais remiantis būtų galima pradėti tokią analizę.

- 2020 m. rezultatų suvestinėje apžvelgti **nepriklausomumo vertinimo** pokyčiai, apie kuriuos sužinota iš plačiosios visuomenės („Eurobarometro“) ir įmonių („Eurobarometro“ ir Pasaulio ekonomikos forumo) apklausų:
 - apskritai visų apklausų *rezultatai yra panašūs*, ypač pagal dviejų valstybių narių grupių – valstybių narių, kuriose teismų nepriklausomumas vertinamas geriausiai, ir valstybių narių, kuriose teismų nepriklausomumas vertinamas prasčiausiai – sudėtį;
 - iš aštuntą kartą pateiktos Pasaulio ekonomikos forumo apklausos (48 diagrama) matyti, kad maždaug dviejų trečdalių valstybių narių įmonės nepriklausomumą ėmė vertinti *geriau* arba jį vertina *taip pat*, palyginti su 2010 m. ir praėjusiais metais. Iš valstybių narių, kurios patiria tam tikrų sunkumų ⁽¹²⁴⁾, beveik trijuose penktadaliuose iš jų per devynerius metus nepriklausomumą imta vertinti *geriau* arba jo vertinimas *nepakito*;
 - iš penktą kartą pateiktos „Eurobarometro“ plačiosios visuomenės apklausos (44 diagrama) matyti, kad, palyginti su 2016 m., nepriklausomumą imta vertinti *geriau* beveik dviejuose trečdaliuose valstybių narių. Per penkerių metų laikotarpį plačioji visuomenė nepriklausomumą ėmė vertinti *geriau* daugiau kaip dviejuose trečdaliuose tam tikrų sunkumų patiriančių valstybių narių. Vis dėlto, palyginti su praėjusiais metais, plačioji visuomenė *ėmė prasčiau vertinti* nepriklausomumą maždaug dviejuose penktadaliuose visų valstybių narių ir beveik pusėje valstybių narių, kurios patiria tam tikrų sunkumų, taip pat keliose kitose valstybėse narėse, tad nepriklausomumo vertinimas tebėra itin žemas;
 - iš penktą kartą pateiktos „Eurobarometro“ įmonių apklausos (46 diagrama) matyti, kad, palyginti su 2016 m., nepriklausomumo *vertinimas pagerėjo* daugiau negu pusėje valstybių narių, o, palyginti su praėjusiais metais, – maždaug trijuose penktadaliuose valstybių narių (palyginti su praėjusiais metais, nepriklausomumo vertinimas pagerėjo maždaug trijuose penktadaliuose valstybių narių, kurios patiria tam tikrų sunkumų, ir daugiau kaip dviejuose trečdaliuose kitų valstybių narių). Vis dėl to kai kuriose valstybėse narėse teismų nepriklausomumas tebėra vertinamas itin prastai;
 - iš priešasčių, kodėl teismų ir teisėjų nepriklausomumas laikomas nepakankamu, dažniausiai minėtas *vyriausybės ir politikų kišimasis arba spaudimas*, kiek rečiau – dėl ekonominių arba kitų konkrečių interesų daromas spaudimas. Palyginti su praėjusiais metais, abi šios priežastys tebėra svarios keliose valstybėse narėse, kuriose nepriklausomumas vertinamas labai prastai (45 ir 47 diagramos);
 - iš priešasčių, dėl kurių teismų ir teisėjų nepriklausomumas vertinamas gerai, beveik keturi penktadaliai įmonių ir plačiosios visuomenės narių (atitinkamai 43 proc. ir 44 proc. visų respondentų) paminėjo *garantijas, kurių teikia teisėjų statusas ir pareigos*.

124

Žr. 18 išnašą.

- 2020 m. ES teisingumo rezultatų suvestinėje pateikta atnaujinta apžvalga – aptariamos drausmės priežiūros institucijos, vykdančios procedūras dėl teisėjų, teisminių institucijų, vykdomosios valdžios ir parlamento kompetencija rinkti teismų tarybų narius teisėjus ir kai kurie prokuratūrų tarnybų aspektai;
- 49 diagramoje pateiktoje atnaujintoje apžvalgoje parodytos institucijos, įgaliotos vykdyti **drausmines procedūras dėl teisėjų**. Daugumoje valstybių narių atitinkama institucija, priimanti sprendimus dėl drausminių sankcijų, yra nepriklausoma institucija, tokia kaip teismas (Aukščiausiasis Teismas, administracinis teismas ar teismo pirmininkas) arba teismų taryba, o kai kuriose valstybėse narėse tai yra specialus teismas, kurio nariai yra specialiai išrenkami arba skiriami (teismų tarybos arba teisėjų, o vienoje valstybėje narėje – teisingumo ministro) vykdyti drausmines procedūras;
- 50 diagramoje atnaujinti duomenys apie tai, kas atlieka **tyrėjo, įgalioto atlikti drausminių procedūrų tyrimus dėl teisėjų, funkciją**. Daugumoje valstybių narių šis tyrėjas yra teismo pirmininkas arba teismų taryba. Kai kuriose valstybėse narėse šį tyrėją specialiai išrenka teisėjai arba teismų taryba, o vienoje valstybėje narėje – teisingumo ministras;
- 51 ir 52 diagramose pateikta atnaujinta apžvalga, kaip teismai yra įtraukiami į procesus **skiriant teismų tarybų narius teisėjus ir sudarant teismų tarybas**. Valstybės narės pačios nustato savo teisingumo sistemų santvarką ir sprendžia, ar įsteigti teisėjų tarybą, ar ne. Tačiau tuo atveju, kai valstybėje narėje yra įsteigta teisėjų taryba, šios tarybos nepriklausomumas turi būti užtikrinamas pagal Europos standartus. Beveik visose valstybėse narėse šių tarybų narius teisėjai siūlo ir išrenka arba atrenka teisėjai;
- 53 ir 54 diagramose apžvelgta, kaip **drausmės priežiūros institucijos tvarko dėl prokurorų vykdomas procedūras**; 55 diagramoje pateikta atnaujinta apžvalga apie tai, kurios institucijos **gali duoti nurodymus prokurorams atskirose bylose**, ir pateikiama informacija apie tai, kokios apsaugos priemonės yra taikomos, kai atskirose bylose duodami nurodymai.

4. IŠVADOS

Iš 2020 m. ES teisingumo rezultatų suvestinės matyti, kad daugumos valstybių narių teisingumo sistemų veiksmingumas nuolat didėja. Vis dėlto tebėra sunkumų, kuriuos reikia įveikti siekiant užtikrinti visišką piliečių pasitikėjimą teisės sistemomis tose valstybėse narėse, kuriose gali kilti grėsmė su teisėjų statusu ir pareigomis susijusioms garantijoms, taigi ir jų nepriklausomumui.

ES teisingumo rezultatų suvestinėje pateikiama objektyvi, palyginama informacija apie nacionalinių teisingumo sistemų nepriklausomumą, kokybę ir veiksmingumą. Šia informacija yra remiamasi per Europos semestrą, ja taip pat kaip vienu iš šaltinių bus remiamasi rengiant Ataskaitą dėl teisinės valstybės. Kaip paskelbta komunikate „Teisinės valstybės principo stiprinimas Sąjungoje. Veiksmų planas“, ES teisingumo rezultatų suvestinė svarbiose su teisinės valstybės principo taikymu susijusiose srityse bus plėtojama toliau.